

BULETINUL CASA ROMANA

Decembrie

1993

Oakland, California

2

EDITORIAL BOARD

E Adams-Muresanu
Dr. Traian Ocneanu
Mihai Olteanu, Jr.
Rev. Ioan D. Sarbu
Ing. Mircea Ratiu

Foreign Correspondents
Dr. Ovidiu Uila
Rev. Dr. Dumitru Ichim
Prof. Aurelio Rauta
Angela Comnene

Secretary
Judy Smultea

BULETINUL Casa Romana
APARE TRIMESTRIAL

.....

REDACȚIA și

ADMINISTRAȚIA: 124 Montecito Ave.,
OAKLAND, California
94610, U. S. A.
Tel. (510) 832 - 9480
(510) 465 - 2097

.....

REDACTOR : Prof. Ilie Smultea, Ph. D.
REDACTOR Literar : Nicolae Novac

.....

Anul XVI

1993

NR. 3-4

3

CONTENTS

EDITORIAL : Impresii dintr-o scurtă vizită în România (I. J. S.)..p.	5
Octavian Goga : Colind.....	8
U. Copilul Cheatra : Colind.....	9
Prof. Ing. Florian I. Goga : Lacrimile.....	9
Nichifor Crainic : Naștere și cunoaștere.....	10
Rudyard Kipling : Dacă.....	15
Prof. Dr. Gelu Neamțu : Nicolae Iorga și românii din S. U. A.....	16
Radu Gyr : Printre cimbru și susai.....	22
Prof. Dr. Luminița Fasel : Basarabeni.....	23
Dumitru Ichim : Poeme tanka.....	26
St. G. Theodoru : Cer iertare; Nu mai vreau.....	27
Ing. Mircea Cărdu : O căldorie de la Agădici la Toronto și retur.....	29
Dinu Leonte : Vulcan.....	36
Feliciană Ghindar : Taina începutului divin.....	37
Alexandrina Isac : Inspirației.....	37
Mihai Novac : Cântec pentru anii tineri.....	38
Ovidiu Uila : În memoria lui Anton Crihan.....	39
Ovidiu Uila : Despre boala lui Avram Iancu.....	40
Ion Slugaru : Tot altele.....	44
Vasile Alecsandri : Sfârșit de toamnă.....	45
Horia Ion Groza : Dezrădăcinații.....	46
Pearl S. Buck : Refugiații, (în românește de Nicolae Novac.).....	47
Ovidiu Uila : Scrisoare din exil.....	51
Mircea Serbanescu : Un poet român și poezia amerindiană.....	52
Nicolae Novac : Tălmăciri din lirica amerindiană.....	54
G. Cugler : Cântec de seagan.....	55
Zizi Ghenea : Grigore Cugler - Apunake, muzician și umanist.....	56
Dinu Leonte : Tînta.....	58

English Section

Prof. Ilie J. Smultea : Bessarabia in light of international law.....	59
Monuments of Architecture.....	76
Prof. Nicholas Nagy - Talavera : Nicolae Iorga: the politician.....	78

Dr. Emil Uicaș : A la memoire des victimes de l'entente de Yalta.....	86
---	----

Carti

Vetuța Pop, Poeme; Elisabeth Păunescu, Sunt numai femeie (Nicolae Novac); Miodrag Milin, Relațiile politice româno-sârbe în epoca modernă; Gh. I. Florescu, Al. Zub, Relații româno-americe în timpurile moderne (Dr. Stelian Măndrut).....92

Spicuri din presă (I. J. S.).....100

Din lumea creștină (Gh. N.).....105

In Memoriam

+ Alexandru Blaga (I. J. S.).....112

+ Nicolae Lungu (Prof. Cristina Spăriosu-Negoiescu).....113

Stiri de la CASA ROMANA.....114

Stiri de la Parohia Invierea Domnului.....121

ACKNOWLEDGMENTS.....122

Founders & Members.....127

Tuturor cititorilor și
colaboratorilor noștri le adresăm
Sărbători fericite și

La mulți ani !

EDITORIAL

Impresii dintr' o scurtă vizită în
România

Era a doua oară când mă găseam în România de după Revoluție. Ocazia era participarea mea cu o comunicare la cel de al doilea congres internațional al organizației americane "Society for Romania Studies" care avea loc la Universitatea Al. Ioan Cuza din Iași între 6-10 Iulie '93.

În retrospect, trebuie să mărturisesc că din reîntâlnirea cu țara mea natală am cules impresii mai mult negative decât pozitive. Am să mă mărginesc la fapte precise pe care le-am întâmpinat și din care se pot trage concluzii mai generale.

Prima experiență am trăit-o chiar la intrarea în România. Noi (soția Judi, fiica Elisabeta și un student japonez Kanji) am zburat de la Los Angeles la Frankfurt și de acolo am închiriat o mașină - ca să mai tăiem din costul călătoriei. Deci, ne-am angajat pe șoseaua care conducea la frontiera de trecere pe la Arad. Nu ne-am dat seama decât prea târziu că am intrat într' o coadă de vreo 4-5 mile lungime în care multe sute de mașini și de camioane formau două linii și așteptau. Înaintarea era cu pas de melc și am aflat curând că familii de bișnițari și de turiști așteptau - unele de două - trei zile. Eram deci prinși ca'n clește și nu mai puteam da înapoi. Se făcuse întunec și după niște manevre complicate și riscante ne-am desprins din prinsoare și pe un drum plin de gropi și de praf ne-am înapoiat în Ungaria unde am stat peste noapte la un hotel. A doua zi am descoperit niște drumuri lăturalnice care ne-au dus până aproape de graniță. Cu chiu cu vai, folosind invitația și data apropiatei conferințe la care trebuia să ajung la Iași am reușit să înduplecăm un vizitator care ne-a lăsat să pătrundem din nou în șosea la vreo 200-300 de metri distanță de la frontieră și peste vreo două ore am intrat în România. Ofițerul de la graniță, un tânăr politicos și amabil, era singurul care

controla documentele și punea viza. Când l-am întrebat de ce nu sunt mai mulți funcționari să scurteze așteptarea turiștilor mi-a răspuns, cu regret, că bugetul nu le îngăduie. Deci, România care are mare nevoie de valută pe care turiștii ar aduce-o le descurajează vizita și prin asta pierde o sursă importantă în procesul de refacere economică.

A urmat apoi un fapt pozitiv. Congresul internațional de la Iași a fost bine organizat. Atât sălile de conferințe și ospitalitatea oferite de către administrație cât și cooperarea academică a universității ieșene au fost pline de bunăvoință și colegialitate. Participarea tinerilor profesori basarabeni de la Universitatea din Chișinău a fost ca o apă proaspătă de izvor din care am gustat și m'am adăpat. Din comunicările lor s'a desprins un atașament și o dorință care n'au lăsat nici o umbră de îndoială că se simt parte integrantă din istoria și cultura națională românească și se regăsesc în voievozii dinainte și de după Ștefan cel Mare și în cronicarii din care s'a inspirat geniul lui Mihai Eminescu.

Dar, ~nu-i pădure fără uscături.~ Într-o noapte ni s'au ridicat oglinzile laterale de la mașina (Opel) care era parcată în Strada Ștefan cel Mare - nu departe de hotelul ~Unirea~ la care stăteam. Am raportat incidentul agentului de poliție de serviciu și l-am rugat să constate și să-mi dea un scurt raport ca să pot justifica pierderea față de compania de asigurare. Mi-a promis că a doua zi va veni cu ea la hotel dar n'a venit și nu l-am mai văzut. Când am telefonat, prin bunăvoința hotelului, la poliția orașului, mi-au cerut să merg personal acolo. M'am dus, am repetat faptele și mi s'a promis o confirmare scrisă pentru a doua zi. A doua zi, în timpul pauzei de la conferință m'am dus din nou dar comisarul cu promisiunea nu mai era acolo. Un altul a preluat cazul meu și m'a asigurat de o dovadă scrisă a doua zi. Când m'am dus am fost introdus la un alt comisar care n'avea nimic să-mi dea dar a promis că se va ocupa... Era ultima zi a congresului și trebuia să părăsim orașul. Deci, m'am mulțumit cu o adeverință de la amabila recepție a hotelului ~Unirea~ și am înțeles că sistemul birocratic din România te trimite de la Ana la Caiafa și bietul om se află la cheremul ei care crede că nu ocupă funcțiunea ca să servească și să asiste publicul ci să abuzeze de timpul și răbdarea oamenilor. Oare asta-i rânduiala administrativă de după Revoluția din '89?

Am părăsit Iașul prin partea de nord și am trecut prin minunatele poteci ale Maramureșului a cărui munți maiestosi și așezări țărănești milenare oferă un pitoresc care stă alături de orice regiune turistică elvețiană. Mi-au rămas întipărite în minte, în mod deosebit, comunele Borșa și Săpânța. Prima prin frumusețea năntăcută a așezării, a mediului înconjurător și a oamenilor profund credincioși și ospitalieri; a doua prin curajul și modestia cu care întâmpină vizitatorii povestindu-le cu mândrie despre originalitatea crucilor cu inscripții din cimitirul satului și despre tenacitatea de nănvins cu care și-au apărat primarul ales de oamenii satului dar demis de regimul neocomunist de după revoluție pentru că făcuse pușcărie sub regimul comunist dinainte de revoluție. Cunoșteam faptele din reportajele detaliate ale ziariștilor dar mi-a fost dat să le aud reproduse cu calm și modestie de către Ion Tincu, unul din sătenii participanți la ele, cu care am avut ocazia să stau de vorbă.

Deci, părăseam România, într-o notă senină și de înălțare sufletească după trecerea prin Maramureș dar și cu amintirea unei birocrății greoaie și dominante care va ține în loc procesul de tranziție spre democrație. Piața liberă stimulează și îmbărbătează munca și inițiativa care trebuiesc susținute și degajate cât mai mult de formele birocrate care încetinesc și împiedecă mersul înainte al societății.

Ca instrument de împlinire a politicii și a deciziilor luate de puterea executivă, birocrăția trebuie să servească cu cinste, demnitate și răspundere nevoile individuale și sociale ale comunității pe care și-a luat obligația s'o servească atunci când a ales să fie *funcționar public*. Or, așa cum se practică în România birocrăția se abate de la acest cod etic. Porunca de sus este amplificată printr-o autoritate și brutalitate adăugată de jos, care intimidează și descurajează inițiativa privată și investițiile de capital străin. Din recenta investigație a unor înalte foruri executive pentru corupție în care ~corupții~ n'au fost identificați reese clar că nici corpul legislativ nu-și poate executa controlul asupra acestei branșe atotputernice. În această situație întregul proces de decolectivizare, privatizare, refacere economică și democratizare este handicapat. Acum înțeleg mai bine strigătele în pustiu ale unor observatori curajoși ai scenei politice ca Octavian Paler, Mircea Mihăieș, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Nicolae Manolescu, Liviu Cangeopol și alții.

Libertățile democratice și reformele economice se vor realiza încet, greu și incomplet sub prezenta conducere neocomunistă și România va mai trage mâța de coadă până la limpezirea apelor.

Ilie J. Smulțea

COLIND

Octavian Goga

Moș Crăciun, Moș Crăciun!
La casa de om sărac
S'a gătat făina'n sac
Și n'avem să-ți fac colac...
Moș Crăciun!

Moș Crăciun, Moș Crăciun!
Pe toate răzoarele,
Pe toate ogoarele
Ne-am trudit picioarele...
Moș Crăciun!

Moș Crăciun, Moș Crăciun!
Toate săptămânile
Ne-am ostenit mâinile
Și-am adunat grânele...
Moș Crăciun!

Moș Crăciun, Moș Crăciun!
Slujim slujba satului
Țarina bogatului,
Pajura'mpăratului...
Moș Crăciun!

COLIND

V. Copilu Cheatră

Pe sub dungi de răsărit
Țundră albă s'a ivit,
Peste culmi de feredeu,
Până sus la Dumnezeu.

Picuri albi de lăcrămioare
Prin lănițe de mioare.

Iar în dalbele cornițe
Ard micuțe făclăițe,
Să'ncălzească, Lerui-Ler,
Domnul coborât din cer,
În staulul oilor
Oblu'n iese la boilor.

Și în dalba decuseară,
Maicii sfinte Lilioară
Colindându-i, linu-i lină,
Lui Iisus Craii se'nchină.

Lacrimile vin din izvorul trupului, în care se imbaiăza sufletul spre a se usura de greua povară a durerilor. Cu cât ele sunt mai fierbinti și mai multe, cu atât sunt mai tamaduitoare.

Lăcrimile se izvorăscă atunci când ele simt nevoia! spre a se putea purifica și a se ajuta să privească cu mai multă seninătate viața.

Prof. Ing. Florian I. Goga din volumul
Gânduri de demult... poezii. Timisoara,
1990, p.139

NAȘTERE SI CUNOAȘTERE*

Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos e cel mai mare eveniment din istoria omenirii. Atât de mare încât a devenit centrul istoriei universale. De la El încoace se numără anii, veacurile și miile de ani. Și tot astfel, de la El încolo, spre începutul lumii. Orice încercări s'au făcut de a schimba centrul istoric al omenirii s'au dovedit zadarnice. Și orice încercări se fac și s'ar mai face de a-L înlocui cu altul și de a da o nouă numărătoare timpului, toate vor fi izbite de zădărnice. Niciodată neamurile nu s'au lăsat și nu se vor lăsa convinse că poate fi un eveniment mai mare sau că poate fi un alt eveniment egal în istorie cu Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos. Omenirea a dat filosofi de mărime uriașă, omenirea a dat genii strălucitoare în toate artele și științele; a dat eroi gigantici care au acoperit cu umbra lor trecătoare unul, două sau chiar trei continente într-o scurtă viață de om. Și cu toate acestea, care dintre acești filosofi, care dintre aceste genii a putut să detroneze pe Iisus Hristos și să ajungă centrul istoriei în locul Lui? Sute și sute de învățați, îndrăciți în spiritul lor, au scris mii și mii de cărți ca să detroneze pe Iisus din inima istoriei și din inima omului. Mai mult decât atâta: urmașe ale cruntului Irod și ale sângeroșilor împărați romani, două state revoluționare au încercat prin violență nemaipomenită să desrădăcineze pe Iisus din suflete: statul revoluției franceze de la 1789 și statul revoluției ruse de la 1917. Și cu toate acestea, nici sinistra încercare bolșevică nu va izbuti, precum nici sinistra încercare franceză n'a izbutit.

Iisus Hristos rămâne centrul istoriei universale.

Iisus Hristos rămâne centrul inimii omenesci.

El luptă cu vrăjmașii binecuvântându-i; El întâmpină violența cu zâmbetul copilului născut în iesle.

Această biruință continuă, fără sânge, fără victime, fără trâmbițe și fără parăzi, a lui Iisus împotriva vrăjmașilor Săi, e minune din minunea petrecută la Betleem. Chiar dacă n'am ști că cel care biruie astfel e Fiul lui Dumnezeu, socotindu-i sumedeniile de vrăjmași înfrânți, ar trebui să ne încredințăm că nu puterea

omenească e puterea Lui. Fiindcă noi știm cu toții că nu există putere omenească să nu fie înfrântă de altă putere omenească. Cine s'a potrivit cu Alexandru cel Mare? Cine s'a egalat cu Iuliu Cezar? Cine s'a măsurat cu Napoleon Bonaparte? Și totuși, aceste supreme puteri omenesci au fost doborâte de alte puteri omenesci. Dacă Iisus Hristos n'ar fi decât o putere omenească în luptă cu grozavele puteri omenesci ce-I stau împotriva, atunci El ar fi fost de multă vreme înfrânt, iar azi n'ar fi decât un nume omenesc ca Alexandru cel Mare, ca Iuliu Cezar sau ca Napoleon Bonaparte. Dar dacă Iisus Hristos biruie totdeauna împotriva tuturor vrăjmașilor, puterea care se desface din El nu poate să fie putere omenească. Cine luptă împotriva Lui, luptă împotriva imposibilului, împotriva nemărginitului, împotriva veșniciei. Cu cât cineva izbește mai violent în Iisus Hristos, cu atât îl apucă groaza mai adâncă în fața infinitului pe care îl crede adversar. Împăratul Iulian Apostatul, care voia să detroneze pe Iisus, a murit strigând: *Ai învins, Galileene!* Împăratul Nero, care frigea pe creștini în flăcări, a murit nebun. Filosoful anticreștin Auguste Comte a murit smintit. Filosoful Friedrich Nietzsche, care se credea Anticrist, a murit nebun. Lenin, țarul roșu, care a declarat ultimul război violent împotriva lui Hristos, a murit de asemenea nebun. Cine izbește în Iisus Hristos nu lovește pe Iisus Hristos, ci se izbește pe sine însuși. Orice adversar al creștinismului se aseamănă cu musca prinsă între două geamuri, care crezând că se luptă cu ele, se izbește când într-o parte, când în cealaltă, până cade turmentată și istovită. Privind toate aceste fapte și altele asemenea lor, creștinul adevărat, oricât ar fi el de simplu, trebuie să aibă o milă imensă pentru acești împărați, pentru acești filosofi, pentru acești savanți și oameni politici care cred, în nebunia lor că se iau la trântă cu Dumnezeu însuși.

Dar noi? Noi aceștia, care stăm și ascultăm în clipa de față cuvinte despre minunata naștere a lui Iisus Hristos, ce facem noi oare decât să participăm la această minune, fie că ne dăm seama, fie că nu ne dăm seama; fie că vrem cu toată inima, fie că vrem numai pe jumătate? Iată azi e a 1938-a zi de când omenirea sărbătorește Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos! Astăzi omenirea suntem noi. Ieri au fost părinții și strămoșii noștri. Cei dinaintea noastră au trecut. Noi cei de azi, ca mâine nu vom mai fi, iar cei care încă nu s'au născut ne vor lua locul. Și cu toate acestea, în mijlocul nostru e Nașterea Domnului. Ea e centrul istoriei universale fiindcă e

* Reproducere din vol. *Ortodoxie si Etnocrație*. București. 1940.

centrul vieții noastre de azi. E ca o explozie de lumină în sufletele noastre; vibrează în noi nu știu ce bucurii negrăite de care nu ne dăm seama bine. E incontestabil că ziua de azi nu seamănă cu celelalte zile din an. Și toți cei care au trăit înaintea noastră, toți cei care au avut sub soare norocul să spună: *astăzi trăim*, precum îl avem noi cei prezenți, au trăit aceleași bucurii luminoase pe care le trăim noi azi. Și toți care vor avea norocul să spună după noi: *astăzi trăim*, vor simți aceleași bucurii pe care le gustăm noi astăzi. Nașterea Domnului e izvorul mereu proaspăt și mereu actual de lumină și de bucurie sufletească fiindcă e un izvor care vine din eternitate. Ce fapt mai minunat și mai extraordinar voim noi decât această sărbătoare pe care o trăim de 1938 de ani, cu toate vrăjmășiile sângeroase ale împăraților, ale filosofilor, ale savanților și oamenilor politici, care au voit cu tot dinadinsul s'o ștergă de pe fața pământului?

Minunile lui Dumnezeu sunt simple. Minunile lui Dumnezeu nu sunt complicate și nu izbesc ochiul ca minunile diavolului sau ca minunile omului întovărașit cu el. Minunile lui Dumnezeu sunt mai simple decât cele mai simple lucruri din lume. Minunile lui Dumnezeu sunt uneori atât de simple încât ochiul nostru, deprins cu spectacole grandioase, nu le mai poate observa. Trebuie ochiul cel dinlăuntru, al sufletului, ca să le poți lămurii. Ce minune mai simplă și ce minune mai dumnezeiască decât aceasta ca, după 1938 de ani, să luăm parte cu sufletul la Nașterea Fiului lui Dumnezeu în ieslea săracă de la Betleem? Și ce minune mai simplă voiți decât Nașterea lui Dumnezeu ca prunc din sânul pururea feciorelnic al Mariei în cumplita smerenie a unui staul de ciobani?

Și totuși în forma aceasta umilă, în noaptea aceasta cu creștetul de stea și cu văzduhul înghirlandat de îngeri, s'a petrecut cel mai mare eveniment al istoriei omenеști, s'a petrecut a doua creațiune a omului, s'au pus temeliile morale ale lumii celei noi. Căci Dumnezeu însuși s'a întrupat în om pentru ca omul să se poată ridica până la Dumnezeu... Eu știu cât e de greu ca mintea noastră modernă să creadă în adevărul sguduitor ale acestei minuni dumnezeiești.

Mintea noastră modernă crede că pământul se învârteste în jurul soarelui, fiindcă aceasta i-a spus-o un om, deși ochiul nostru vede că soarele se mișcă împrejurul pământului. Mintea noastră modernă crede că există eterul fiindcă i-a spus-o un om, deși

nimeni n'a văzut eterul. Mintea noastră crede că există oameni pe planeta Marte, fiindcă i-a spus-o un om, deși nimeni n'a văzut presupusele viețuitoare de pe Marte.

Mintea noastră modernă crede că omul se trage din maimuță fiindcă i-a spus-o un om, deși nimeni n'a văzut vreodată maimuță transformată în om. Dar aceeași minte modernă, care crede toate acestea, pregetă să creadă că Dumnezeu însuși S'a născut în chip de om, deși Iisus Hristos a trăit pe pământ în carne și oase. Oricât de absurde ar fi ipotezele științifice ele sunt la mintea omului fiindcă sunt formulate de om.

Dar Nașterea Domnului e un adevăr dumnezeiesc și tot ce este dumnezeiesc e mai presus de mintea omului. Minunea Nașterii covârșește puterea de înțelegere a minții noastre. Nimeni nu va putea vreodată să demonstreze în mod științific Nașterea miraculoasă din Fecioară, fiindcă această Naștere e mai presus natura omenească. Pentru mintea noastră modernă ea pare o absurditate. Dar măreția fără asemănare a minunii acesteia stă tocmai în covârșitoarea ei absurditate. În fața ei mintea rămâne uluită.

Te-ai întrebat însă d-ta vreodată dacă mintea d-tale poată să priceapă totul? Luați unul și același lucru. D-ta îl vezi într'un fel, iar prietenul d-tale într'un fel cu totul contrar. Îl discutați zile întregi și nu ajungeți la nici un acord. Iar dacă, Doamne ferește, lucrul cu pricina e o idee politică, d-ta o vezi ca partidul în care activezi, iar prietenul d-tale o vede ca partidul său. Discuția se înverșunează, rupeți prietenia și deveniți dușmani pe toată viața, dar de acord nu mai ajungeți. Gândește-te la lumea filosofilor. Acolo se petrece exact ca în lumea d-tale politică. Ce zice un filosof că e alb, alt filosof zice că e negru. Nicăieri nu există o mai adâncă neînțelegere ca între filosofi, care sunt totuși cele mai alese minți ale omenirii. Dar dacă te-ai lua pe d-ta însuși, crezi că te înțelegi perfect în tot ceea ce ești, în tot ceea ce poți și în tot ceea ce vrei? Nu ți s'a întâmplat niciodată să faci un act de care nici nu bănuiai că ești capabil? Dacă actul e frumos, îți pari mai mare de cum te credeai. Dacă actul e mârșav, îți pari mai mic decât îți plăcea să te închipuiești. Ai un suflet în d-ta. Doctrina creștină te învață că acest suflet e nemuritor. Și parcă nu-ți vine să crezi. Fiindcă mintea d-tale constată că după moartea fiecărui om nu mai rămâne decât un pumn de oase. Dar dacă îți întrebi în taină inima, vei descoperi în ea o dorință nețărmurită ca sufletul să fie nemuritor. Și niciodată

nu ești mai încântat decât atunci când, asistând la o ședință de spiritism, pleci de la această experiență vulgară cu iluzia că sufletul trăiește și după moarte.

Iată dar cât de relativă e mintea noastră. Cât de mărginite sunt puterile ei de înțelegere, chiar atunci când o credem foarte modernă, adică foarte științifică. Eu am curajul să afirm că niciodată oamenii nu s'au certat mai barbar între ei și nu s'au sfâșiat mai bestial decât în epoca noastră de mentalitate științifică și modernă. Nimeni dintre muritori nu se dovedește capabil să ne dea un adevăr asupra căruia să fim toți de acord și să-l acceptăm ca normă de conducere în viață. Dar omenirea nu poate trăi fără acest adevăr absolut. Toată ființa ei, turburată ca un ocean în bătaia uraganului, tipă după acest adevăr absolut în care să creadă că se poate mântui. În viața omenirii de azi e un rău adânc și imens care o înveninează și ne face pe toți nefericiți. Mintea noastră constată prezența acestui rău, dar e incapabilă să-i găsească leacul.

Ei bine, Biserica creștină numește răul acesta păcat, și ne învață că păcatul e cauza tragiceii babilonii în care se sdrumică lumea noastră modernă.

De ce s'a întrupat Fiul lui Dumnezeu în chip de om? Ca să mântuie omenirea de răul acesta, de păcatul acesta care ne orbește mințile, care ne face să nu ne înțelegem între noi, care ne face să ne sfâșiem unii pe alții mai sălbatec decât fiarele. Nașterea lui Dumnezeu între noi e descoperirea adevărului definitiv și absolut, pe care nici o minte omenească nu e capabilă să ni-l dea. Dacă sântem atenți la cântecul bisericesc al Crăciunului, descoperim acolo care e înțelesul minunii fără asemănare pe care o sărbătorim: *Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeuul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștinții...* Și tot în acel cântec Hristos care se naște e preamărit ca *soarele dreptății* și *răsăritul cel de sus*. Cum soarele revarsă lumina asupra pământului, Hristos cel născut în chip de om revarsă lumina cunoașterii asupra minții noastre, care caută adevărul vieții și singură nu-l poate găsi. Pentru noi, oamenii, nașterea e cunoaștere. E cunoașterea adevărului vieții, descoperit prin Iisus Hristos. Neputându-ne pune de acord nici măcar cu prietenii noștri, fiecare putem să ne punem de acord cu Hristos Mântuitorul, îmbrățișând cu toată ființa noastră adevărul pe care ni l-a descoperit El. Dar când fiecare dintre noi va fi în desăvârșit acord cu Iisus Hristos ne vom regăsi totdeauna de acord unii cu alții. O mare înțelegere între oameni, imposibil de obținut prin

filosofia sau prin știința omenească, devine posibilă prin lumina lui Iisus Hristos cel născut în iesle. Adevărul acesta se vestește din adâncul cerului în fiecare noapte sfântă a Nașterii Domnului: *Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bună învoire !*

DACA

Dacă'n mulțimea pradă deznădejdiei
tu liniștea-ți păstrezi și nu disperi,

Dacă te bizui pe puterea ta'n primejdii

deși stau mulți să se'ndoiască de-ai puteri,

De poți răbda'n asemenea măsură
ca la ocări să nu răspunzi cu-ocară
Și dușmănit, să nu te porți cu ură -
dar nici cu milă prea din cale-afară;

Dacă visezi, dar treaz poți fi'ntr'o clipă
și cugești nerobit de-un gând răzleț,
Dac-o izbândă sau o frântă-aripă
le vezi cu ochii-aceleiaș dispreț;
De-ți spui cuvântul și-aperi adevărul
când ticăloși, minșind, momesc pe prost,
Dacă, trudit, în stare ești să năruie
zidiri de-o viață, reclădind ce-a fost;

Dacă mai poți întregul tău avut
primejdui pe-o carte,
Să-l pierzi și iar s-o iei de la'nceput -
un gând nedăruind amarei soarte,
Dacă privind la negrul orizont
nervii-ți strunești, stăpân pe încordare
Și poți lupta chiar cu muiatul ghiont -
un glas lăuntric când îți cere să fii tare;

Dacă'ntr-o josiță mergi pe calea dreaptă
și'ntr-o stăpâni ca omul din popor,
De măsuri omul cu-o măsură înțeleaptă
și nu îți pui un preț ameștor,
De prinzi din cele șaizeci de secunde
secunda ta bătută'n metronom
Lumea-i a ta cu tot ce'n ea ascunde
și, mai presus de toate, ești un OM!

Rudyard Kipling

NICOLAE IORGA și românii din Statele Unite ale Americii (1917-1918)*

În general, când se vorbește despre preocupările lui Nicolae Iorga privind românii din Statele Unite ale Americii, se începe cu anul 1930, dată la care marele istoric îi vizitează. La reîntoarcere, publică un volum cuprinzând interesante sale note de călătorie, împreună cu o serie de șapte conferințe în care făcea cunoscută America și pe românii emigrați acolo, publicului de acasă, din România.

Deosebit de interesante ni s'au părut însă aprecierile sale din 1917 și 1918 privitoare la respectivul grup etnic al românilor dezrădăcinați, aprecieri înserate, deși cu parcimonie, în paginile remarcabilului său organ de presă, *Neamul românesc*, care și astăzi constituie un adevărat fond de arhivă al acelor ani zbuciumați.

În cele ce urmează, noi vom încerca doar să depistăm și să punem în lumină atitudinea și părerile exprimate de marele istoric în *Neamul românesc*, pe perioada 1917 (începând cu intrarea Statelor Unite în război) - 1918, față de românii americani, pe care la acea dată nu-i cunoștea încă direct.

Până în 1918, mai bine zis, imediat înainte de declanșarea primului război mondial, în Statele Unite se aflau aproape 200.000 de imigranți români, majoritatea lor de proveniență transilvană. Asupra acestora își îndrepta interesul N. Iorga, văzând în ei o forță morală și materială remarcabilă, capabilă să aducă servicii importante României.

Astfel, încă din Ianuarie 1917, N. Iorga consemna în *Neamul românesc* ajutoarele românilor americani în bani,

* Comunicare susținută la al II-lea Congres Internațional de la Universitatea din Iași, sub auspiciile *The Society for Romanian Studies* (USA), July 6-10, 1993. Autorul este cercetător științific la Institutul de Istorie din Cluj-România și prin amabilitatea lui putem publica acest studiu. (Gh. N.).

oferiți cu multă generozitate fraților lor în suferință, înregistrând totodată și mulțumirile Reginei Maria, ca și rugămintea ei de a se trimite României în loc de bani, pânză și lucruri de bumbac, de care spunea ea, era mai mare trebuință.

Apar apoi în *Neamul românesc* câteva articole în care N. Iorga face aprecieri asupra guvernului american: *America lui Lafayette, Cum va face America războiul* și altele, după care, punându-se în dialog cu *America*, ziarul românilor americani, pe care îl și primea din când în când, reproduce o știre privind chemarea ca toți românii americani să poarte butoni cu inscripția: "pentru neam și țară", ornați cu crucea roșie pe ei. Notița îl impresionează atât de mult pe N. Iorga, încât în numărul următor, în articolul de fond *De la românii din America*, dezvoltă câteva gânduri dedicate exclusiv românilor americani. Mulțumește "pribeagului" din Statele Unite care a scris îndemnul respectiv și are cuvinte încurajatoare față de modesta foaie în care, românii de acolo, regăsesc, spune el, ceva din Patria dorită, din neamul pe care-l iubesc, și din acea siguranță în mijlocul suferinței generale, sentiment de la care românii așteaptă "victoria, refacerea și deschiderea erei noi."

În mai mult decât mărunta informație, N. Iorga mai vede și "spiritul bun" care domnește între cea mai mare parte a românilor de acolo, și care în loc să piardă vremea în Ardeal unde pentru ei nu se mai găsea pământ, sau în România, unde, nu mai erau "funcții pentru atâtea ambiții de a fi tot și a nu face nimic," au poposit în Lumea Nouă unde își puneau temelia statornică a vieții, *prin muncă*.

Din acest spirit al muncii și al patriotismului au pornit și subscripțiile pentru Crucea Roșie, care atingeau sume destul de importante. Tot pe această temă, Iorga face o comparație între ajutorul românilor americani (proveniți în majoritate din Transilvania) și ajutorul românilor din aceeași provincie, la 1877, exprimându-și și părerea de bine că din singurul loc de unde românii "nu sunt luptători sau victime a venit un gând bun, intrupat în faptă."

O altă comparație pe care o face Iorga este aceea între grupul etnic român și cel ceh și slovac din Statele Unite, care era mai mare decât al nostru (numărând circa 1.300.000 de oameni), toți fiind înscrși în două mari organizații naționale: Alianța Națională Cehă și Liga Slovacă de la Pittsburg, organizații ce

luptau însă unitar. Aici comparația este în dezavantajul românilor, care, susține el, se mai lasă dezbinați de unele publicații editate *"anume pentru a servi scopurilor guvernului austriac sau ale celui maghiar."* Aceasta era o aluzie la atacurile unor miniscule fițiuci ale unor cozi de topor, împotriva ziarului **America**, pe care tot Iorga îl numea *"ziar bun care a izbutit să se impuie."* Dar nu numai atât; unitatea românilor lasă să se înțeleagă Iorga, era slăbită și de publicațiile socialiste din Statele Unite, ceea ce avertizează el, va trebui să dea de gândit românilor de acolo *"într' o pribegie ca a lor, plină de așa de sfinte speranțe."* *Un mare neajuns.*

O mare lipsă a românilor americani era aceea că le-a lipsit **conducerea**. Or, conducerea, este de părere N. Iorga *"numai de la noi putea veni, prin ziare, prin cărți de popularizare, prin inspecții bisericești și școlare, prin indemnuri și recompense de tot felul,"* întrebând retoric și dacă vreun român de peste hotare a fost decorat vreodată pentru activitatea sa culturală, așa cum fac alte popoare cu emigranții lor. Iată deci o atitudine de mare obiectivitate și de lucidă apreciere a modului în care se putea asigura legătura strânsă dintre românii emigrați și Țară.

N. Iorga continuă să insereze în **Neamul românesc** știri care reflectă activitatea românilor din Statele Unite. Notează că în East Youngstown românele au constituit un comitet al Crucii Roșii pentru a ajuta România. Se bucură, în alt loc, că profesorul Paul Negulescu de la Universitatea din București este *"patronul"* Crucii Roșii Române Americane, ca și pentru faptul că o artistă ca Agata Bârsescu dă reprezentații la Youngstown, Cleveland și Detroit în favoarea Crucii Roșii Române, fiind totodată și mesagera unității naționale, sau cum se exprima chiar ea însăși: *"doresc cu multă iubire să ne vedem odată uniți toți românii din lume într' o singură țară și sub un singur steag românesc."*

Se ocupă apoi de **Misiunea Americii** în război, de vizita la Iași a generalului american Hugh L. Scott și apoi, mai amănunțit, pe baza știrilor din ziarele românilor din Statele Unite, de **Misiunea Română** în America. Bine informat de acasă, N. Iorga pune la punct atribuțiile acestei misiuni, care, spune el, în pofida imputernicirilor mai largi despre care se vorbea în **Românul** și **America**, totuși Misiunea condusă de părintele Lucaciu (din ea mai făceau parte părintele Ioan Moța și locotenentul Vasile Stoica) nu avea altă obligație decât aceea *"de a*

explica românilor din America scopurile războiului României." Misiune care a și fost îndeplinită cu mult suflet și competență.

Pentru a reprezenta interesele țării pe lângă cercurile oficiale americane și pentru a li se arăta acestora *"dorințele Regelui și fruntașilor țării,"* guvernul român a numit la Washington cu mare întârziere un ministru plenipotențiar care-și va lua curând postul în primire (este vorba de C. Anghelescu, fost ministru al Lucrărilor Publice).

Dacă răsfoim însă **Românul, Semănătorul** și **America**, vom vedea că de fapt presa românilor americani, în entuziasmul ei este aceea care lărgeste sfera atribuțiilor Misiunii, nu din vreun motiv meschin, ci pur și simplu din dorința de a atrage atenția opiniei publice americane asupra revendicărilor și greutăților României.

"Misiunea" apare din nou în centrul preocupărilor lui N. Iorga în **Neamul românesc**, anunțând că *"omul de ispravă, cinstit, dezinteresat și moral care e părintele Moța"* a ținut o conferință în Biseirca românilor din Cleveland, și că șeful **Misiunii** "va prezenta președintelui Wilson o **Carte a Durerilor**.

Tot cu ochii pe *"Misiunea"* românească sunt consemnate atacurile ziarului **Szabadság** din Cleveland asupra vrednicului părinte Moța și a locotenentului V. Stoica, precum și poziția favorabilă a principalelor ziare americane care invită ca *"Simpatia națională"* să fie oferită cu deplină sinceritate *"nației care a suferit așa de grozav pentru cauza comună a civilizației."*

Discutând despre presa românilor americani, în afara cunoscutelor ziare **America** și **Românul**, Iorga, menționează și periodicele **Semănătorul, Tribuna, Familia, Progresul, Sentinela**, dar cu cea mai mare bucurie, anunță apariția foii lui Moța, **Libertatea**, aceea care anterior apăruse la Orăștie, și în care, rememorează istoricul, a luptat atât de mult pentru cultură și ideea unității naționale. Gazeta fusese mutată de la Orăștie la București, iar acum, părintele Moța o dusese la Cleveland unde a și apărut primul număr la 2 August 1917, păstrându-și identică forma veche spre bucuria ardelenilor săi emigrați. I. Moța va tipări tot la Cleveland și suplimentul literar **Foaia interesantă**.

Nicolae Iorga îi aducea **Omului de ispravă**, adică lui I. Moța, noi laude binemeritate în coloanele **Neamului românesc**. Pentru tema noastră, articolul acesta este deosebit de semnificativ,

deoarece în cuprinsul său N. Iorga îi apreciază pe românii din America drept o valoroasă **rezervă a neamului**.

Cât de lucidă și cât de conformă cu realitatea era estimarea lui Iorga o va dovedi istoria imediat după terminarea războiului, când emigranții se întorceau acasă cu miile ca să pună umărul la reconstrucția noii Româнии.

Salutând cu căldură apariția **Libertății** dincolo de Ocean, N. Iorga își încheie articolul închinat destoinicului Moța spunând: *"strigăm și noi de dincoace părintelui ostaș: - cu misiune sau fără, ești tot omul de ispravă pe care l-am știut."*

Cuvinte bune are Iorga și pentru ostașii români din America datorită faptului că aceștia dădeau armatei Statelor Unite, procentual, un contingent de voluntari mult mai mare decât al altor nații.

Fapt deosebit de interesant, **Neamul românesc** reproduce și unele versuri stângace din **Poezia populară românească din America**, în genul următor: *"Dar nouă nici nu ne pasă/, De ' împărat și ' mpărăteasă/ Că ' n America trăim/ Și America iubim/, încheind astfel: "Frați români cu gânduri bune,/ Acum n ' am ce vă mai spune,/ Căci eu sunt în cătănie/ La Tenth Field artilerie."*

În Februarie 1918, reia tema **"Ziarele românești din America"**. Aceste ziare, afirmă cu îndreptățire Nicolae Iorga, *"fac plăcere totdeauna, și după cetirea foilor noastre, [de acasă din România - n. ns.] și uneori tocmai fiindcă trebuie să înlăturăm impresia pe care ne-au lăsat -o unele din aceste foi."* Iorga vede în ele un mijloc bun pentru mângâiere și îmbărbătare: *"Un glas românesc venit de departe, de așa de departe, din atmosfera liberă de interese de partid, de ambiții și haglige personale, de duhurile comploturilor și de ațele de paianjen, drăcește încrucișate ale intrigilor."* Și cât de bine ne prinde să auzim, mai scrie Iorga, că, oricare ar fi greșelile acțiunii *"pornirea noastră a fost îndreptățită și firească idealul pentru care am pătimit."* Era în fond aprecierea cea mai ilustră și mai dreaptă de care a avut parte presa românilor americani. Citindu-le, Iorga le-a intuit esența, adăugând aprecierilor sale următoarele cuvinte: *"Dar aceste ziare mulțămesc sufletul și pentru altceva. Oricum li-ar fi fost începutul, ele s ' au curățat, s ' au înseninat în dezvoltarea lor, care ia proporții tot mai mari, îmbogățindu-se și înfrumusețându-se"* depășind presa din țară, deoarece *"Anume polemici personale,*

anume certe de clase, anume aplecări, foarte românești, către satisfacerea prin pamflet a ciudei și năcazului, au fost părăsite." Or, aceasta însemna evident, un înalt nivel publicistic. Comparația lui Iorga între presa românească din Statele Unite și cea de acasă într ' adevăr era corectă, iar prin dezvăluirea păcatelor și defectelor presei din Țară, dovedea încă odată, dacă mai era nevoie, cât este de obiectiv.

Ziarele românilor americani, își continuă el constatările, urmăresc "un scop care e numai acela de a informa și de a orienta" miile de oameni care le citesc. În fine, el relevă și meritul redactorilor care au înțeles necesitatea de a oferi unui popor atât de dezorientat ca al nostru, această presă de interes public și de nobilă semnificație națională.

La 1918, românii americani mai intră în preocupările lui N. Iorga și în articolul **Apărătorii dreptului nostru**, în care istoricul îl elogiază pe ministrul plenipotențiar al Statelor Unite în România Charles J. Vopicka, un distins diplomat care a desfășurat o intensă activitate de propagandă cu ocazia unui concediu mai lung în Statele Unite, în favoarea României. Merituase erau și eforturile acestuia pentru a-l informa corect pe președintele Wilson. Tot în acest articol, N. Iorga îi împarte pe românii emigrați în două categorii: unii care duceau cu ei *"ură contra României,"* exprimându-și - o răspicat cu orice prilej, și alții, dimpotrivă, care au rămas legați *"cu duioșie de amintirea pământului natal."* Dușmănia unora, ca și prietenia altora, n ' au întâlnit din păcate nici-o reacție la acea dată, din partea statului român.

Pe scurt, poziția lui Nicolae Iorga față de românii americani este caracterizată printr ' o mare simpatie și înțelegere, dar și printr ' o categorică rezervă față de toți aceia care s ' au dovedit a fi lipsiți de patriotism. În concluzie, considerăm esențial faptul că N. Iorga a văzut în românii din America o **prețioasă rezervă a națiunii și un important factor de influențare a opiniei publice americane** în favoarea idealurilor noastre naționale.

Aprecierile lui față de românii din America în intervalul 1917-1918, corecte în general, validate ulterior de istorie, merită a fi cunoscute, deoarece fac parte integrantă din activitatea sa de ziarist și ilustrează gândirea sa istorică profundă.

Fără îndoială, cercetarea și elucidarea poziției lui N. Iorga în această chestiune nu a constituit o temă deosebit de amplă; însă

chiar așa modestă, ne-a permis totuși să cunoaștem cu precizie atitudinea sa plină de înțelegere față de românii americani pe care-i judecă fără nici o îndoială cu dreptate, privindu-i în tot intervalul studiat, din perspectiva intereselor naționale globale românești și așteptând de la ei un generos și autentic patriotism.

PRINTRE CIMBRU ȘI SUSAI

Printre cimbru și susai,
mărăcini și crânguri,
suflete, urci drum spre rai
peste mari parânguri.

Stelele cu plisc hain
vin ca șoimii 'n sboruri
La răspântii de senin
sfînții țin soboruri.

În păduri cerești de tei
ciobănind mioarce
stă pe prispă de bordei
Sfânta Luni și toarce.

Te-o 'nțoli cu verde strai,
ca să-ți fie zale
când cometele din rai
îți vor da târcoale...

Sfânta Miercuri, lângă lac
sur ca mătrăguna,
are casă cu cerdac
și 'n cerdac stă luna.

Și mi te-o culca, blajin,
bună ca o soră,
în beteala unui crin.
lângă auroră.

de Radu Gyr

Ea ți-o da botfori de fier,
să calci fără teamă
pe furtunile din cer
și pe ploi de-aramă.

În bordei de rosmarin
șade Sfânta Vineri.
Ți-o da azimă și vin
și doi vulturi tineri.

peste munți de jerăgai
calea să-ți arate,
către crinii-albaștri ai
Maicii-Prea-Curate.

Dar ajuns la Precista,
în dumbravă lină,
ca un spic vei tremura
de-atâta lumină.

Peste rânile-ți de ieri
Fecioara Maria
miere-o pune și tăceri,
Fecioara Maria.

Prof. Dr. LUMINIȚA FASSEL

BASARABENII

Basarabeni - din care astăzi aproape că a rămas doar amintirea - sunt pentru memoria din ultimii cincizeci de ani a omenirii o categorie umană rătăcitoare prin lume, o populație refugiată sau deportată, răspândită în toate colțurile globului, din Siberia și până 'n America, încingând ca un inel de nedumerită durere și nostalgie pământul, o populație ajunsă brusc în 1940 și 1944 fără loc și fără țară, pentru că numele "țării" lor a dispărut de atunci din hărțile oficiale. Definiția îi aparține Elenei Siupiur și este cuprinsă într'un articol din revista bucureșteană "22".¹ Fiindcă cu un an înainte "*Südostdeutsches Vierteljahresblätter*" găzduise un articol al nostru despre istoria germanilor basarabeni², ni se pare potrivit ca, tot aici, să se scrie și despre soarta celor care, în 1940, anul de refugiu al populației germane, au fost nevoiți să rămână pe loc. Personal, nu dispunem de informații asupra celor aproximativ 2.000 de germani basarabeni care nu s'au evacuat³, dar, în bloc, putem intui ce s'a întâmplat cu ei.

Notăm în articolul nostru că, după ocupația sovietică a provinciei, depozităriile de bunuri - așa cum s'a procedat cu populația germană - și deportările au fost aplicate și celorlalte etnii basarabene, în primul rând populației autohtone românești, majoritare. O carte în stil de reportaj literar, cu evident caracter de document, este publicată de aceeași autoare citată mai sus, Elena Siupiur: *Siberia dus - întors, 73 de ruble*.⁴ Evenimentele sunt comunicate de Maria, numele pe care e clar că-l ia autoarea ca personaj și care devine reporterul propriei istorii de familie.

¹ Nr. 24, din 29 iunie 1990, sub titlul *Basarabeni*.

² Luminița Fassel, *Die Bessarabiendeutschen*, în *Südostdeutsches Vierteljahresblätter*, München, 3/1989, p. 221-227.

³ Ibid., p. 226. Intr' o scurtă vizită la Chișinău, în Septembrie 1992, am întâlnit doar un asemenea caz, descendentul unei familii polono-germane basarabene. Colonia actuală germană din Chișinău este de proveniență sud-rusească și nu local basarabeană.

⁴ București Editura Anima 1991 118 p

Născută în 1940 în Basarabia, numai haosul momentului a salvat-o pe ea personal de la deportarea familiei, răsfirată apoi, ca toate celelalte, în lagărele siberiene. În *"Mărturisirea Mariei"* de la începutul cărții, autoarea simte nevoia să se justifice pentru călătoria benevolă, la vârstă adultă, către Siberia, ca și cum ținta vederii și, de fapt, a cunoașterii bunicii, nu ar fi fost un argument care să convingă: *"Siberia înseamnă spaimă, tragedie, exil, întuneric necunoscut, durere imensă și ceva cumplit de departe (...). Spaima de Siberia a devenit o dimensiune organică a celor care au asistat înnebuniți la plecarea trenurilor spre acel departe înfricoșător. Spaima aceasta mi-a fost așezată în sânge de când m'am născut (...). De câte ori pronunțam numele Siberiei, în imaginația mea apărea o ființă supranaturală care-i înghițise pe ai mei (...). Și atunci am plecat în Siberia. Dimensiunile de mitologie întunecată ale Siberiei au redevenit normale, umane, acolo în orașelul din taiga în care am fost. Acolo nimic nu mai este tragic și supranatural."*⁵

Povestea acestei familii, care este totodată și povestea oricărei familii române din Basarabia, se reconstituie din fragmente, la care firul cronologic este intenționat absent. Maria, venită din România, întreprinde nu numai acea călătorie obsesivă a vieții ei, ci face și un popas în satul natal, în care bunicul se reîntorsese de unul singur la vatra lui. Ajuns orb, bătrânul percepe satul numai auditiv, ceea ce-l ferește de comparația vizuală, între ceea ce fusese și ce a devenit. În prezența nepoatei, bunicului i se dezleagă memoria, pentru prima dată și desigur și ultima, iar din frânturi de amintiri, lipsite de foarte exactele coordonate de timp și spațiu, ajungem la reconstituirea unei istorii, prohibite până nu de mult. Evenimentele sunt redată mai ales prin intermediul propriilor trăiri, supuse ulterior unei psihanalize, fie a propriei persoane, fie a altora, ceea ce agravează tragicul situației, în mai mare măsură decât într' o expunere epică: *"Acolo, în fața ofițerului acela tânăr, mă simteam doar murdar, nu-mi păsa de ce-mi luaseră, mă simteam murdar și toată mândria din mine se simțea batjocorită de murdăria de pe mine... El mă făcea criminal murdar și-mi tot zicea că tot ce era al meu a trecut în mâinile noastre, ale poporului. Am vrut să-l întreb de când este el poporul nostru, dar halul de mizerie în care eram mă făcea să mă simt de nimic, cum*

⁵ *Siberia dus-întors*. 73 de ruble. p. 8.

*nu mă simțisem niciodată, și pe urmă el nici nu-mi dădea rând să vorbesc. Punea întrebare după întrebare, iar eu eram o cârpă jalnică, murdară, care trebuie să răspundă la întrebări și atât, dar tot el răspundea la întrebări, așa cum îi plăcea lui. Eu nu vorbeam, nu mai vorbești acolo tu ca om, răspunzi când apuci la o întrebare pe care nu o înțelegi, pentru că întrebările veneau dintr' o lume străină, și n' o înțelegeam, în întrebările acelea se afla un chip străin, nu era chipul tău, cel care ai trăit până atunci și cu care erai obișnuit, în întrebările acelea se afla chipul altei vieți pe care tu n' ai trăit - o niciodată și n' o înțelegeai... Nu poți înțelege de ce te întreabă pe tine despre străinul acela și nu înțelegeai că străinul acela din întrebare erai tu, nu înțelegeai pentru că din întrebările acelea apărea un criminal, un... ce-i mai urât pe lume... Și trecea multă vreme până înțelegeai că de tine este vorba."*⁶

Personajele nu au nume, dar anonimatul lor nu le scade din autentic și individualitate. Stilul acestui fel de narații este transcenderea literară a gropilor comune, în care au fost aruncați milioanele celor transportați sau ajunși în lagărele siberiene. În mulțimea acelora, diferențele naționale, sociale sau de orice fel s' au topit într' o materie unică, asimilată de natura Siberiei, în zăpadă. Și, de fapt, acest proces nu mai are nici o importanță, căci, în spațiile acelea nesfârșite și în absurdul situației date, singurul lucru important este că individul nu are, virtual, nici o șansă: *"În atâta omenire, în zecile astea de mii de condamnați, soarta unui om nici nu contează, nu-l vede nimeni, suntem ca viermii, cine bagă de seamă că a strivit un vierme?! aici omul nu contează, nu contează nici cât un vierme, ești un fir de praf"*⁷: sunt constatările avocatului, acel membru în Parlamentul român, pe care abia atingerea directă a zăpezilor siberiene i-a adus răspunsul la întrebările lui, urlate de-a lungul drumului în acele vagoane de vite. Nu se ispășea o pedeapsă, ci se împlinea un act nebunesc, de distrugere umană, pentru construirea unui obiectiv care se putea face și cu alte mijloace: *"Dacă am scăpat, a fost norocul nostru - spune bunicul"*⁸ - nu voia lor de a ne ține în viață, lor le era tot una ce se întâmplă cu noi, chiar dacă eram duși acolo să muncim...

⁶ Ibid., p. 33.

⁷ Ibid., p. 109.

⁸ Ibid., p. 73.

am înțeles pe urmă... S' au despărțit familii, s' au mutat granițe - ce este astăzi Basarabia? - s' au transplantat națiuni întregi, populația civilă a fost parte asasinată, parte redusă la o condiție subumană, un bilanț în care războiul singur nu poate fi încredințat. Ideologia în numele căreia s' au comis toate acestea a creat un sistem care azi se recunoaște falimentar.

Basarabienii au devenit, așa cum spune Elena Siupiur, o populație "rătăcitoare prin lume". Cei refugiați - 90.000 de germani în Warthegau și câteva mii de români în România sau aiurea - au supraviețuit, chiar dacă nu integral și nu fără multiple complicații sociale și naționale.

Pentru germanii basarabieni refugiați în 1940, locul de naștere a fost în multe situații cauza unei acceptanțe dificile, ceea ce a mărit sacrificiul unei generații. Așa cum istorisește Hugo Schneider într' o carte autobiografică⁹, numele provinciei Basarabia era adesea asociat în Germania cu Arabia, iar populația de acolo, înțeleasă - printr' o ceea ce lingviștii numesc etimologie populară - ca "bessere Araber".

Pentru basarabienii care în 1940 au rămas în casele lor, soarta a fost de o cruzime care, pentru un vest-european, este greu de imaginat. O încercare de expresie literară a unei istorii greu de redat în cuvinte este cartea Elenei Siupiur, pe care am discutat-o fugăr aici. Am considerat că, de existența ei, e bine să fie informați și cei care nu știu, dar și cei care știu ce populație sunt basarabienii.

Poeme tanka

*Albul altei lumi
Ne cântă-amar de-albastru
Apele, timpul...*

*Pasăre-a Marei Stingeri -
Lampă cu aripi târzii.*

*Ceasul aburit -
Ce ceață e afară!
Simt chiar copacii*

*Tiptil fugind din lume
Cu sufletu-mi de mână.*

⁹ *Eines Menschen Wege und Umwege. Erinnerungen und Ansichten eines Arztes.* Mainz. Verlag Kirchheim & Co. GmbH. 1990. p. 73.

*Mijloc vieții...
Pe clopot promoroacă.
Cuib gol în sunet.*

*Iarba ce creștea la morți
Mi-a apărut printre grâu.*

*Am rămas singur...
Cerule - ultimul reazăm
Mi-l duc cocorii.*

*Trestii miezul de noapte
Și-l bat pe gheața lunii.*

*Eu și trupul meu...
Cât să mai duc în spate
Ologul Luminii?*

*Și totuși, iertare ' ți cer
Povară-a mea de aripi.*

*Pe partea din Sud -
Sufletul meu sau al cui?
Am visat Copacul.*

*Umbra lui ce amară-i
Pare ' nceputul lumii.*

*Nu ' mi mai amintesc
De florile de gutui.
Cântec violet?*

*Mireasma lor freatic
Subpământean mă strigă.*

*Trup de idee?
Nu pentru mine. Te rog,
Ziditorule!*

*Lasă-mă lut să ' nfloresc
Rotund coapsele morții.*

Dumitru ICHIM

CER IERTARE

*N' a fost un for a mă numi maestru
Și nici profesor n' am ajuns măcar,
Chiar și ' n armată m' am mișcat pedestru
Iar în război am fost Păun acar.*

*De astăzi scriu legând seara cu zorii
N' o fac crezând că-s poate un talent;
Mi-am închinat mereu ziua sudorii
Și-averii, măriri, n' au fost un stimulent.*

*Dar dacă scriu, îndemn pentru a scrie
Nu e că vreau cu alții să mă ' ntrec,
Eu scriu atunci când simt că bucurie*

Ori mari dureri prin mine se petrec

Și-atuncea când nu e un loc în care
Să mai aștern încă un simțământ,
Când ceea ce mă bucură sau doare
Nu vreau să iau cu mine în mormânt,

Atunci când cred că Ceru ' n bunătate
Și ' n infinit de har Dumnezeiesc,
Din câte sunt, un semn de libertate,
Dintr ' un nimic, îmi dă spre El să cresc.

De-aceea scriu și sincer cer iertare
La cei ce ' n dedicare-s condeieri,
Maștrilor, la toți, la fiecare,
La cei de azi, de mâine și de ieri.

NU MAI VREAU

Nu mai vreau bucăți
Ca în alte dați.
Vreau doar întregimi,
Întreguri mulțimi.

Nu mai vreau flămând
Să mănânc în gând,
Aș dori să beau
Atuncea când vreau.

Nu voiesc să vin
Fricii să ma ' nchin
Să nu calc legi noi
Scoase din gunoi.

Nu vreau ajutor,
Știu că nu-i ușor
Dar eu mă descurc
Când oi vrea să urc.

Să de-o fi să fiu
Singur, o să știu
Cum să mulțumesc
Domnului Ceresc.

St. G. THEODORU

Ing. MIRCEA CARDU

O CALATORIE DE LA AGADICI LA TORONTO ȘI RETUR

! Cât este de departe Toronto de Agadici, satul aproape dispărut, din preajma Oraviței, din care peste valuri de timp, prin legătura celor dragi, plecați dintre noi acum, îmi trag seva căreia probabil că îi datoresc acel instinct primitiv al strămoșilor mei, încă nu prea îndepărtați, ce mă face să mă strecor printre vârtejurile amețitoare ale unei lumi prea grăbite spre o viață îmbelșugată și comodă, pentru a nu te pierde sau împiedica, navigând prin ea numai cu ajutorul busolei rațiunii.

În vacanțele studenției, ca să ajung de la Timișoara la Agadici pentru a mă reface o zi, două, după oboseala examenelor trăgând adânc în piept aerul reavăn ridicat dimineața de pe cenușa pamântească umezită sub umbrele nepământești ale strămoșilor mei dinspre Tata, plecam cu trenul spre Berzovia, unde îl schimbam și porneam încet cu un alt tren aproape antedeluvian, spre Oravița. Deși zgomotul mersului șontac al vagoanelor învechite și al locomotivei obosite era mare, în sufletul călătorilor simțai răbdarea și liniștea acelor vremi fără deturnări de... trenuri și cu noțiunea de "stress" încă neinventată. Numai liniște putea să sugereze imaginea unui țaran care, fără să-și ceară scuze pentru faptul că i s ' a făcut foame, a întrerupt discuția cu mine despre vreme și vremi, despre pământ și animale, despre oameni și despre toate cele ce vin și trec și și-a scos din traistă pâinea, brânza, slănina și ceapa, care de sute de ani ne însoțesc pe noi românii. A fost deschis briceagul cu prăsele în formă de pește, nu pentru a amenința pe cineva, ci spre a folosi la tăierea bucată cu bucată a slăninei, pentru a fi mâncată tacticos, pe îndelete și fără grija de abținere de la zgomotul care însoțește la oamenii simpli verbul "a mânca" atunci când acest lucru este făcut cu poftă, adică mai întotdeauna. Și a purces omul meu la tradiționalul tratament al cepei prin spargerea ei cu pumnul într ' un colț al cârpei de în

care țărâna de acasă avusese grijă să învelească merindele mai frumos decât atunci când mergeau la strânsul fânului, că doar era vorba de mers cu trenul "la oraș". Omul cu miros de oaie udă, sudoare după un ceas de cosit (sudoarea muncii nu miroase urât decât pentru cei ce nu au simțit-o niciodată pe spate sau pe frunte!), frunze de nuc, sâmbiene și gutui păstrate pe dulapul din soba mare, dădu să mănânce și își aduse aminte că prea repede era să se apuce de brânză și slănină, chemat de mirosul cepei zdrobite și nu a profitat de conținutul sfânt al sticlei de "un sferf" pe care muierea i-o dădu la plecare odată cu indispensabila sticlă cu apă. Era țuică din butoiușul păstrat numai pentru praznic și pentru cazuri de boală în familie când, după cum boala este de stomac sau răceală (alte boli nu există), este pentru "uz intern" sau "uz extern". (*Bunica mea din Oravița îi dăduse bunicului - fie-le veșnicia scurtă! - "Diana" pentru frecție odată când rămăsese la pat răcit. Un prieten al lui a venit să-l frecționeze, dar amândoi au constatat că, luată cu cuburi de zahăr, loțiunea devine pentru uz intern și nemaipomenit de tămăduitoare...*).

M' a îndemnat țărânul țarinilor mele să gust din sticla cu licoare miraculoasă, închisă cu un capăt de cocean de porumb și să mă împărtășesc din bucatele lui. Țuica merita într' adevăr să-ți parfumezi sângele cu ea mai mult decât vodca amestecată cu sirop de zmeură care ne biciuia gâtleurile după examenele date sau luate (nu toate din cele date se luau). Au fost foarte bune și merindele înfulecate în mirosul apetisant de ceapă; mai bune decât marinata de nisetru a cărei cutie, semn al "civilizației" mele, am deschis-o cu briceagul cu prăsele în formă de pește cu icre mai puțin nobile. La îndemnul meu, a gustat și tovarășul meu de drum, dar nu a considerat că e o impolitețe faptul de a spune adevărul că nu-i place. Mi-a venit să-l sărut pentru sinceritatea lui și pentru tot ce au în ei țărâni țarinilor noastre. După ce aproape a golit sticla cu apă, și-a așezat, cu gesturi de divină simplitate, restul de merinde în traistă și s' a ridicat la fereastra deschisă, dezlegându-și caii privirii și ai gândurilor și dându-le drumul să alerge peste câmpurile care alergau în urma noastră cu viteza, aproape amețitoare pe atunci, de 60 km/oră. Și-a dat pălăria pe ceafă, a scuipat printre dinți în semn de mulțumire și supremă împăcare cu soarta, inclusiv cu ideea de moarte, așa cum nespuse de înțelept și plastic o exprimă oamenii de prin părțile Bozoviciului atunci când în preajma unuia pe care l-a părăsit viața își zic:

- Ce să-i faci?

- N' ai ce-i face!

Și a început să fluiera o doină din cele auzite de mine adesea, noaptea, pe Dealul Mare, de la ceferiștii ce se duceau după "schimb" acasă la Ciclova. Iar eu, ca de obicei când mă apropiu de acele locuri, când începe să se vadă stânca Rolului, aveam ochii scăldați în lacrimi nevăzute de nimeni.

De la Oravița la Agadici mergeam cu bicicleta sau pe jos printre pruni și sălcii și duzi și salcâmi și porumb și flori de câmp, toate cu miros de viață, toate cu miros de statornicie...

Așa era atunci și acolo, dar nu cu prea mult timp în urmă, bunicul meu de la Agadici mergea la lucru la Anina, plecând în fiecare duminică noaptea pe jos și se întorcea sâmbătă seara, târziu, tot pe jos. Tata, copil fiind, în așteptarea prelungită adormea și îl simțea printre vise când vine, aducându-i obișnuita bucată de lebar și franzela albă, proaspătă, pe atunci deosebite delicatose.

Bunica, mergea și ea pe jos de la Agadici la Oravița în fiecare săptămână la târg și pentru a-i aduce lui Tata mâncare când era elev la liceu. Într' o iarnă aspră i-au crăpat picioarele bunicii din cauza frigului, urmele de sânge pe zăpada nemiloasă văzându-se poate și acum pe drumul de sub Tilve...

Acum, plec din Toronto cu un "Boeing" care etalează pe deasupra "Noului continent" esențele a aproape tot ce a creiat tehnica numai în ultimele câteva decenii. Te înfioarezi gândindu-te cum va arăta omenirea în viitor sub avalanșa aceasta a tehnicii care se dezvoltă, uneori și în unele locuri, în progresie mai mult decât geometrică. Nu apuc să răsfoiesc bine "Globe and Mail" sau "The Toronto Star" și să descifrez secretele culinare ale combinației de cârnăciori în miere de albine cu omletă și plăcintă din făină de orez, care ni se servesc ca "breakfast" și ne prindem în hora de păsări apocaliptice de deasupra New-Yorkului, până ni se găsește un "culoar" de timp și spațiu pentru a ateriza pe imensele piste ale aeroportului ce poartă numele unui președinte care nu a înțeles că a fost instalat în casa cu nume de cuib de porumb și ingeri pentru a apăra cu ardoare niște interese și nu pentru a scoate zăbala inteligenței lăsând-o să alerge îndemnată de propria chemare, astfel decât pe piste trasate, într' un avertisment, cu sângele atâtor precursori îndrăzneți.

... Pentru că, de multe ori, adevărata putere nu stă întotdeauna în mâna acelor care au inteligența în raport direct cu

circumvoluțiunile creierului, ci în mâna celor la care inteligența este în raport direct cu circumvoluțiunile intestinului gros...

Studentei de lângă mine cu părul roșcat și născutul stropit cu pistrii scoțieni nu îi venea prea bine rondoul pe care pasărea cu cioc de fier, în a cărei spinare ne găseam, îl descria aplecată pe o aripă în jurul "Statuii libertății", ca un uliu ce parcă a zărit în cuibul dintre razele coroanei acesteia niște pui ce i-au trezit lăcomia. Poate că sunt ultimii pui ai libertății omului care trăiește în natura neotrăvită pe care acest simbol al tehnicii nemiloase vrea să-i răpească. Dar am coborât în sfârșit și studenta cu fizionomie care trăda origini scoțiene s' a simțit din nou bine pe pământul de pe care strămoșii ei, ca și ai mei, nu s' au ridicat de la facerea Lumii până nu demult. Și-a atârnat de umăr traista care, pentru a fi cât mai modernă, a trebuit să ajungă să semene cu traista bunicii mele de la Agadici și s' a aruncat cu cea mai nevinovată nepăsare în cazanul cu oameni și patimi, cu suferințe și dureroase plăceri, cu aur și noroi, cu dorinți și poate împliniri efemere, care se cheamă New-York-Babilon al lumii moderne.

Cine știe dacă pașii o duc spre sălile unei biblioteci în a căror liniște să încerce să găsească drumul spre o lume mai bună, nu mai îmbelșugată, sau spre Broadway, pentru a întâlni vreun coleg care și-a făcut rost de o nouă rezervă de heroină pentru ca, îngrând-o, să intre în lumea coloratelor visuri ale apusului de veac; sau poate ajunge în cloaca de pe Bowary, unde inversiunea sexuală își trimite mesagerii - bărbați îmbrăcați în ii transparente și fardați în genul cocotelor de mâna a treia, după cum în Queen' s perechile de femei au devenit simbol de mari pasiuni și prilej de violente gelozii. Cum să nu fie așa într' un loc în care aproape nu vezi fir de iarbă sau arbore, în care oamenilor nu le mai amintește nimic că există pământ întors în brazde și semințe și că numai unirea acestor două elemente poate aduce în lume viață și fericire și plăcere adevărată... Acesta este cel mai mare oraș al celei mai mari puteri a lumii de azi, Statele Unite ale Americii, în care reclamele care îndeamnă la alegerea viitorilor candidați la președinție se succed, la televizor, cu cele pentru conserve de alimente preparate special pentru pisici; șoarecii pot trăi nespuse de liniștiți față de cei care, la Agadici, făceau imprudența să intre în raza de acțiune a motanului bunicii.

În valurile de spumă ale acestor gânduri a trecut puținul timp care mă despărțea de instalarea într' un alt "Boeing" pentru a

ne alerga peste ocean înspre bătrâna Europă cu viteza, amețitoare până nu demult, de 900 Km/h. Astăzi este deja o viteză pe cale de a fi persiflată în raport cu performanțele acelei "concordii" dintre inventivitatea franceză și sobrietatea tehnicii engleze, care a născut o zburătoare cu silueta luată dintr' o secvență a filmului evoluției de la pește la păsări. Peste șapte ore de zbor, care ne scurtează noaptea la numai patru ore, aterizăm la Amsterdam pentru o scurtă escală de o oră. Peste alte două ore, când avem fericirea să fie senin, încep să admir un relief care mi-l cunosc și pe care l-am călcat cu piciorul, sau simt că este al meu, pentru că pe urcușurile și coborișurile lui și-au cântat doinele amarului sau melodiile vesele ale bucuriilor strămoșii mei și strămoșii strămoșilor mei, iar astăzi își petrec zilele toți ai mei. Și iată-mă la București. Pe lângă imensitățile din care vin, totul mi se pare a fi ca într' o lume a copiilor care ar fi păcat să fie tulburată în jocurile, veselia și necazurile ei, de gândurile hapsâne sau certurile celor mari.

Astfel, ajung astăzi de la Toronto la București într' un timp mult mai scurt decât făceau bunicii mei, cu carul cu boi, drumul de la Agadici la Lugoj, poate odată la câțiva ani, când aveau vreo treabă deosebită cu stăpânirea, sau de ordin comercial.

Fiindcă a venit vorba de tehnică, nu poate să nu-mi aducă pe buze și în suflet un zâmbet poate cu gust de nostalgic regret pentru evoluția ei nu știu dacă nu prea rapidă în raport cu resursele de adaptare ale celor sentimentali ca mine, aventura primului pas spre industrializare făcut la Agadici, odată cu instalarea unei mori cu motor (probabil Diesel), care a început să dea palide semne de poluare peste luncile până atunci "poluate" numai cu ceșurile alburii ale dimineților de toamnă și încântate numai de ritmul liniștitor de ceas astral al morilor cu apă, cu profile ale paletelor turbinelor de o hidrodinamică, înăscută la cei ce le ciopleau, la nivelul rezultatelor celor mai sofisticate teorii de astăzi. A stat "neamțul" care a instalat moara, timp de o săptămână după punerea ei în funcțiune, pentru a-l iniția pe proprietar în tehnica exploatării acestei instalații, care atunci și acolo păreau aproape de domeniul supranaturalului. Când s' a considerat însușită această tehnică, specialistul a plecat, lăsând moara în plină exploatare și diavoli din poveștile nopților de așteptare cu sacii de grăunțe sub cojocul-așternut și grăunțele strălucitoare împrăștiate pe bolta de catifea neagră - cuvertură deasupra lumii, speriați de zgomotul motorului și mirosul de motorină arsă, mai puternice decât cele din obișnuita lor lume de

străfunduri. Când a venit vremea să fie oprit motorul, a dat morarul să execute manevrele care parcă zicea neamțul că trebuiesc făcute în acest caz, însă motorul se ambala din ce în ce mai mult, până când întreaga construcție a morii a început să trepideze din toate încheieturile ca sub cea mai năpraznică furtună adusă din lumea lor de diavolii deranjați de noua născocire a omului adusă pe aceste meleaguri. Ajuns la disperare, modernul morar a cerut ajutorul unor mijloace mai puțin tehnice dar sigure - bătele de corn, în care se sprijină de mii de ani bărbile celor care păzesc vitele și oile de pe dealurile Cucuiovei și ale Jitinului.

Acesta a fost primul succes al opiniei publice din satul bunicilor mei în lupta împotriva poluării atmosferei pajiștilor și livezilor lor.

Dar tehnica strămoșilor mei nu s' a rezumat numai la atât. Ei au avut realizări mari și în domeniul măsurării foarte precise a timpului. Pentru aceasta, atunci când s' a renovat biserica la Agadici, credincioșii, în frunte cu popa au hotărât să monteze în turn cadrane și arătătoare pentru un ceas de care ei de fapt nu aveau nevoie, deoarece viața îi învățase să cunoască cu destulă precizie pașii curgerii timpului după cântatul cocoșilor, înălțarea marelui astru pe bolta cerului, sau ritmul biologic al păsărilor, animalelor și al lor. Mecanismul unui asemenea ceas ar fi costat prea mult la vremea aceea, pentru o obște așa mică și săracă. Soarta însă a pus la grea încercare această obște și în special pe capul bisericii, mai târziu, când s' a hotărât ca Mitropolitul, care făcea o vizită prin acea parte a țării, să mântuiască cu harul său și pe dreptcredincioșii din Agadici, care își renovaseră de curând biserica. Ce se întâmpla dacă marele dregător în ale sufletelor omenești afla că cele patru frumoase cadrane îndreptate spre a oglindi curgerea timpului în cele patru puncte cardinale făceau parte numai din decorul unei piese comice în care jucau țăranii din Agadici în frunte cu popa, pentru a satiriza civilizația care simțeau că vine peste ei pentru a le strica rânduielile de veacuri?

Ideia salvatoare a venit de la un ceferist care avea un ceas primit ca auxiliar de serviciu; el s' a instalat în turnul bisericii și a rotit cu mâna arătătoarele ceasului după indicațiile ceasului de la CFR, fiind stăpânul timpului lumii pe toată perioada cât a durat vizita Mitropolitului. Arătătoarele poate marchează și astăzi ora când s' a terminat această vizită și poate, dacă biserica este durabilă, generațiile viitoare vor descoperi cu uimire cât de evoluți

au fost cei care au fixat în acest fel direcțiile exacte ale cine știe căror importante supernove din Univers...

La Toronto și în alte părți, astăzi, timpul se măsoară cu o precizie de mult de-asupra puterii noastre de înțelegere, cu ajutorul ceasurilor atomice pentru a putea cadenta "veacurile" și "mileniile" fenomenelor din microcosmos... Dar clipa în care primul strigăt al fătului începe o nouă viață sau când cu un ultim sughiț omul bătrân sau tânăr (după cum este scris) începe o nouă călătorie spre nesfârșit, este pusă tot pe drumul însemnat cu cântatul periodic al cocoșilor sau cu locul Soarelui pe bolta lui de azur.

Și în ceea ce privește tehnica medicală, distanța între Toronto azi și Agadiciul de ieri este enormă.

Acum, se vorbește de transplanturi de inimă și rinichi, poate ficat și, de ce nu, de creier. Se vorbește de învierea celor care altădată ar fi fost crezuți morți de-a binelea și de antibiotice dintre cele mai eficiente, care prin perfecționare vor ajunge să distrugă până și ... virusul guturaiului, precum și de apropiatele vremi când și cancerul nu va mai constitui o enigmă și va fi tratat la fel de simplu ca și cu un descântec de deochi. În Agadiciul copilăriei lui Tata, pe lângă tratamentele prin descânțec, de care se apropie tot mai mult astăzi teoria tratării prin sugestie și hipnotism, se aplica frecvent tratamentul prin gargară cu petrol, în cazul amigdalitelor oricât de rebele, sau frecția ganglionilor cu salivă, în cazul inflamării acestora. Desigur că țuica fiartă, cu miere de albine "DS intern" sau frecțiile și împachetările cu țuică tare aveau efect de panaceu în cazuri de "răceală" (Câtă putere de sintetizare aveau strămoșii noștri; ei au exprimat sute de maladii prin unica noțiune de "răceală"!).

Erau și cazuri mai complicate la care trebuia intervenit cu o terapeutică foarte sofisticată, cum s' a întâmplat cu bunica mea de la Agadici care după ce a născut primul copil - Valerica - mort la vârsta de un an și jumătate, nu a mai fost fericită de Natură cu nici un copil, timp de șapte ani în care a încercat să facă orice pentru a scăpa de această năpastă. I-a fost recomandat un "profesor doctor docent" în arta vrăjitoriei, care i-a prescris să bea apă din pantoful primului copil, înmormântat în lutul miraculos de la poalele Cucuiovei, după o deshumare, într' o noapte fără lună. La nouă luni după acest tratament a apărut pe lume Tata și imediat după el, la intervalul minim pe care îl cerea Natura, sora lui cea mică.

Noroc că românul, oricât de sărac ar fi fost, își înmormânta ființele dragi încălțate, chiar dacă toată viața erau obligați să umble desculțe; era grija pentru drumul de dincolo, ce părea oricum mai lung decât toate drumurile de aici. Altfel, nu ar fi avut bunica mea din ce să bea miraculosul lichid aducător de copii și, prin aceasta, de bucurii și necazuri, deci aducător de viață, căci viața însemnează în mod fatal și conform unei divine rațiuni, atât bucurii cât și necazuri.

O! Cât este de departe Toronto de Agadici. Soarta a făcut ca în două generații acest drum să fie totuși străbătut, eu reprezentantul celei de-a doua generații depunând acum ștafeta pe vârful celei mai înalte construcții din lume - *The Central Network Tower*.

Dar parcă tot mai mult mă cheamă ceva, infinit mai puternic decât toate minunile lumii, să trec încet, dacă se poate desculț, pe drumul de la Oravița la Agadici printre pruni și sălcii și duzi și salcâmi și porumb și flori de câmp, toate cu miros de liniște, toate cu miros de busuioc, frunze de nuc, sânziene și gutui de pe dulapul din soba mare...

VULCAN

de *Dinu Leonte*

Se ' nălță maiestos vulcanul stins
Pierzându-și măreția printre nori.
Chiar propria lui lavă l-a învins
Și azi, urcându-l, nu-ți mai dă fiori.

Dar pentru ce să nu fi înțeles
Tăcerea ' n care el s ' a ' nvăluit?
Doar și cu noi la fel se ' ntâmplă des
Când o iubire mare s ' a sfârșit!

TAINA INCEPUTULUI DIVIN

Acum când sacre timpuri se leagănă ' n uitare
Strângând în matcă șoapte din lunga lor chemare
Străpung cu - a lor privire de ochi nemuritor,
O lume de neanturi ce ' n văi discret cobor.

Din spuma nezărită un veșnic univers
S-așterne ' n spații vaste în tăinuitu - i vers
Ș ' aduni prin munți de ere nemuritoare glorii
Chemând din neuitare nestinsele istorii.

Prin întrebări cu fruntea lipită de pământ
Dorm râuri de planete din câte - au fost și sunt,
Și parcă - a lor suflare se sbate ' n spasmi multe,
Din nesuspiniuri glasuri - mi s ' abate să le - asculte.

Stăpân etern din taina 'nceputului divin
Tot ce - i în nemișcare și ' n viața Ți se ' nchin '
Prin spații siderale azi secolii vibrând
Aștern neconținutul spre țeluri rând pe rând.

Feliciană Ghindar

INSPIRAȚIEI

Odiseie ca o carte,
Ce ' n eul meu lumină ' mparte.
Pe raza ei pornesc la drum
Cu - al florilor de gând parfum.

Tu te strecoari ca o văpaie,
Incinsă ' n a muzelor straie
Te - așezi pe colțul meu de masă
Cu plete blonde de mătasă.
Imi dai frumoaso harul tău.

Putea - voi să 'l păstrez ? Sunt eu
Aleasa ta în astă seară ?
Mi - aduci această floare rară ?

Mă ' nchin adânc în fața ta,
Stai lângă mine - nu pleca.

Alexandrina Isac

CANTEC PENTRU ANII TINERI

Mâzga primăverii a mijit muguri în grădina vieții,
Albă năpadă de fluturi în poiana cu sânziene-
Toți pășesc cald pe potecile tinereții,
Cu zori de lumină pe buze cântă drumeții.
Polen de vise pe gene,
Zilele toate: cosânzene.

Colț de lume cu hotari de piersici în floare,
Cine - a lărgit bolta cerului tău spre vis și zbateri?
Cerbii tăi rumeni adușmecă dumbrăvi cu răcoare,
În împărăția ta frunza nu cade, omul nu moare.
Iubire de viață - frământul din crateri,
Acelaș e astăzi, în mâine - i schimbat ieri.

Vino îndemn să beai putere din apa vie!
Clocot de gânduri izvoarele poartă.
Simțire de lujer. Curpen trunchiul nu știe
Raiul slovei deschis spre veșnicie
Pururi poartă pașii prin pașnica poartă
Anilor tineri: popas în soartă.

Mihail Novac

IN MEMORIA lui ANTON CRIHAN

*Ai vrut ca minunatul cavalier
Să te întorci la strămoșești altare
Unde în mâini cu sabie de fer
Lăsat-ai Patriei, drepte hotare.*

*Dar le-a trecut din nou rusul câner,
Robită-i țara lui Ștefan cel Mare
Cum au ajuns românii fără cer
Și varsă, peste tot, lacrimi amare.*

*Tu îngropat astăzi în loc de cinste
Porți neamului basarabean, solia
Ce calcă peste vremuri și morminte
O duc ogorul, râurile, glia
Să ieie dușmanul bine aminte
Pe toate, mare scrie, România!*

///

*Ultimul discurs al lui Anton Crihan
Eu n ' am uitat o clipă ' n străinătate
Că Țara mi-e sub jug, vă doare rău
Piroane ' n inimi, cum zilnic vă bate
Hidoasa mână roșie de călău.*

*Plăieșii lui Ștefan astăzi la sate
Își lucră armele pe-al lor ilău
A le purta visata libertate
Când vor domni românii ' n Chișinău!*

*Vă voi striga din groapa mea mereu
Cât voi trăi prin ram, prin grâu, prin flori,
Tot ce ' nainte-o să vă pară greu
Pieri-va repede ca niște nori,
Cu voi este, v ' ajută Dumnezeu,
În luptă să ieșiți învingători!*

Ovidiu Vuia

DESPRE BOALA LUI
AVRAM IANCU

Interesându-mă de totdeauna destinul tragic al Craiului Munților am citit cu deosebită atenție cartea dlui Florian Dudaș, *Avram Iancu în tradiția poporului român*. De la început subliniez bibliografia ei extrem de bogată, astfel că autorul reconstituie faptele și oamenii cu obiectivitatea unui istoric bazat exclusiv pe documente și mărturii, cum se cuvine unui demn urmaș al lui Silviu Dragomir, cronicar eminent și el al lui Avram Iancu. Dar pe lângă toate Fl. Dudaș este un stilist de deosebită calitate, mănuiitor al unei limbi clare ca apa de izvor, nu rar simțim în ritmul frazelor bătăile inimii sale iubitoare de neam și țară, totul însă redat după principiul scump înaintașilor lui, Maiorescu și Eminescu: *Naționalitate în marginile adevărului*.

Privitor la boala lui A. Iancu de-acum conduși de lucrarea lui Fl. Dudaș putem să ne facem, asupra ei, o imagine foarte precisă. După încheierea revoluției, Avram Iancu și alți revoluționari călătoresc la Viena unde sunt primiți de împărat, dar acesta în loc de drepturi, le oferă numai promisiuni. Mai mult, Iancu este expulzat din Viena primind recomandarea s' aștepte acasă hotărârile imperiale.

Desigur după marea responsabilitate a revoluției care apăsă pe umerii lui, tânărul de 26 ani, Avram Iancu își dă seama că Franz Iosif nu i-a meritat încrederea. Într' o astfel de tensiune sufletească își scrie cunoscutul Testament prin care prevede lucid tot ce va urma.

În 1852 împăratul face o vizită în Mții Apuseni și își schimbă itinerarul călătoriei la propunerea lui Iancu dar acesta refuză să-l salute public. Atitudinea, cu totul particulară, a fost interpretată ca primul semn al nebuniei chiar și de Silviu Dragomir, cu toate că după ce refuzase medaliile din mâna împăratului, greutatea moșilor furați în continuare de drepturile lor, îi dădeau

motive temeinice lui Iancu să nu-i jure credință, public, împăratului. De altfel prin mărturii demne de toată crezarea aflăm că Iancu l-a căutat într' o seară pe Franz Iosif la Cămpeni, dar i s' a interzis accesul, de unde se vede că tribunul avea nevoie de garanții, asupra cărora putea negocia doar între patru ochi. În legătură cu acest eveniment ne însușim părerea lui Alexandru Ciura când scrie: *"e gestul din urmă al unui om mare care s'a văzut tras pe sfoară, după ce i se făcuseră atâtea făgăduințe, pe vremea când tronul habsburgilor era în primejdie."* Mai mult ca sigur, cu această ocazie, frământările psihice ale lui Iancu se adâncesc în mod deosebit. La toate relele se mai adaugă arestarea lui Iancu în August 1852, când este dus la Sibiu unde-i maltratată și palmuit de un ofițer austriac. Prin respectivul act, calvarul eroului nostru atinge un punct culminant, hotărîtor în schimbarea personalității lui suferind o gravă criză psihică după care el însuși se va recunoaște complet schimbat; *"Eu nu-s Iancu, eu-s numai umbra lui Iancu. Iancu e mort."* În ce privește tulburările zise psihice, după majoritatea absolută a medicilor, și noi nu facem decât a le întări diagnosticul, nu numai datorită debutului la 28 ani și duratei lungi de două decenii, dar întreg tabloul clinic și evoluția sa, înlătură indiscutabil, eventualitatea unei infecții a sângelui cu manifestarea unui sifilis nervos. Rămâne ipoteza unei psihoze declanșate de o traumă, sau cum e cazul, de nenumărate traume psihice, nu rar observată în practica neuropsihiatrică.

Personal cred că nici această boală nu intră în discuție, în primul rând fiindcă tulburările psihice ale lui Iancu nu pot fi încadrate în tabloul unei psihoze anumite. E drept că prezentase unele idei de persecuție, după unii adevărată manie, a fost trist și melancolic, adesea după ce-și termina cântecele de jale la fluier, plângea, dar respectivele simptome nu sunt suficiente pentru a diagnostica o psihoză de tip maniaco-depresiv, schizofrenic sau paranoic. De pildă Rousseau prezenta grave idei de persecuție dar nimeni nu l-a socotit suferind de paranoie, cu atât mai mult cu cât temerile sale s' au arătat a fi nu chiar închipuite. Astfel ajung la concluzia că Avram Iancu nu a fost nebun propriu-zis din punct de vedere neuropsihiatric.

Pentru a-mi apăra punctul de vedere medical, îmi vin într' ajutor mărturiile lui Axente Sever, Al. Papiu Ilarian, Ilie Măcelaru, G. Barițiu, Aron Densușianu din cartea lui Fl. Dudaș, asupra cărora spațiul nu-mi permite să insist. Dar toți fără excepție, după

ce l-au căutat pe Iancu pentru a-și da seama de starea sănătății sale, stând de vorbă cu el insistent, nu i-au găsit nici un fel de sminteală, în consecință nu li s' a părut nebun, așa cum era considerat.

Nebun l-a declarat tatăl său Alexandru, deoarece arătându-se ostil împăratului a ratat ocazia să ajungă baron, sau general cu înaltă poziție socială. Ori un preot din Abrud când socotea că Iancu îi făcea de rușine cum umbla în zdrențe și dormea pe la unul și altul, motive pentru care recomanda internarea sa într' un spital de alienați. Dar și argumentele tatălui și cele ale preotului din Abrud aparțin bunului simț comun, după el tot ce nu se potrivește judecății lui este egal cu a fi nebun.

Prelatul cât toți cei ce gândesc astfel, au uitat că în zdrențe, fără adăpost rățacea și Sfântul Francisc odată ce după o altă criză hohăritoare psihică a renunțat la bunăstarea tatălui său și s' a dedicat misiunii sale creștine. A fost pentru asta, Sfântul Francisc nebun ?

În *Istoria literaturii române de la origini*, G. Călinescu publică în legătură cu Geniu pustiu, deci ca erou eminescian, cinci poze de-ale lui Avram Iancu, lucru ce i-a atras pe bună dreptate criticile lui Pamfil Șeicaru, marele ziarist de altfel îi considera opera drept o pseudoistorie literară. Dar acum vreau să arăt că dacă într' a doua poză sub care se menționează Avram Iancu, bolnav, îl vedem pe eroul nostru într' o stare exterioară deplorabilă cu fluerul în mână, neîngrijit, numai zdrențe, în ultima din următoarele trei făcută cu câteva luni înainte de moarte (am avut ocazia să văd o astfel de fotografie) deci ca timp executată mult mai târziu, Iancu apare îngrijit cu înfățișarea unui bărbat distins - cum îl descriu contemporanii pe la ședințele oficiale la care participa și el - stăpânit însă de-o amară tristețe. Orice demonstrație a nebuniei urmărită tacit de G. Călinescu se arată mai mult decât nefondată. La fel diagnosticul psihiatric nu se poate baza pe exteriorul bolnavului care poate fi disimulat ci pe foaia lui de observație care în cazul lui Iancu nu susține științific o astfel de îmbolnăvire!!!

Socotesc că după șocurile psihice suferite, Iancu doborât de disperare, deliberat sau mai puțin, a luat hotărârea să-și schimbe destinul. Cum nu mai putea să-i conducă pe Moți la luptă îi rămânea, măcar privilegiul, de-a trăi lângă ei, să le vorbească, să fie, asemenea însă, ca cel mai sărac dintre semenii lor; tribunul de ieri se transformă în peregrinul care se dăruia cu tot ce i-a mai rămas națiunii sale. În acest sens scrie într' o epistolă din 15 Mai

1860 lui Ilie Măcelaru, că tot ce face nu-i pentru a-și salva propria viață ci se gândește la *"iubita mea națiune care suspină de atâtea dureri și pentru care m' ar dura inima dacă prin mărturisirea credinței adevărate o aş duce într' un pericol mai mare."*

Atare transformări nu sunt rare în viața spiritelor de excepție, cum sigur a fost Avram Iancu, exemple se pot da cu duiumul, bine remarcă, G. Barițiu. Cât privește părerea publicistului și avocatului Dionisie Păscuțiu din Arad, despre liniștită "demență" a lui Iancu din 1871, ea ne apare inacceptabilă. Manifestări de tipul reprezentărilor proprii, neînțelese de mințile normale sunt destul de obișnuite spiritelor total dedicate unei credințe, cum era sigur Avram Iancu. La modificările psihice în timp, nepatologice însă desigur contribuie și singurătatea aproape autistă în care se afla izolat de bună voie și Iancu. Mai mult, respectivele reprezentări pot să ajungă până la adevărate halucinații cum s' a întâmplat lui Luther căruia i s' a arătat diavolul ori lui Swedenborg savantul care a început să vadă și să audă voci de îngeri. Dacă psihiatria vulgară ar diagnostica la ultimul o psihoză tardivă, aş reaminti că Swedenborg a pus bazele unei secte religioase și a influențat gândirea lui Balzac din romanele Louis Lambert și Serafita, marele scriitor francez a rămas un swedenborgian convins până la sfârșitul vieții.

În consecință fără să mă îndepărtez de principiile științifice ale medicinei după care trebuie văzută boala lui Avram Iancu, eu împărtășesc părerea tuturor prietenilor apropiați ai lui Iancu, în primul rând a lui Axente Sever, că tribunul român, craiul Munților, n' a suferit de nici o psihoză, prin urmare pe limbaj laic, nu a fost nebun. Încă sunt de părere că ar fi cazul în legătură cu suferințele sale să evităm termeni ca dezechilibru psihic, boală incurabilă când manifestările psihice ale lui Iancu sunt de natură reactivă, țin mai mult de alterări provocate de împrejurări externe care însă nu depășesc domeniul normalului, nu intră în sfera patologicului.

Sfârșitul, de altfel descris de Silviu Dragomir a survenit în urma unei hemoptizii (masive), deci peregrinul prin viața sa supusă tuturor intemperțiilor când dormea și sub cerul liber, ar fi murit mai probabil în urma unei tuberculoze pulmonare, agravată, după o spitalizare insuficientă.

În ultima analiză studiul meu confirmă și credința moșilor care prin intuiție, dragoste și traiul de fiecare zi în comun au înțeles

ceea ce era de înțeles: *"asta o spunea Iancu la oameni, așa cum se făcea el bolund -da- vezi nu era bolund numa ca să nu-l prindă."*

Cu adevărat Avram Iancu nu a fost nebun atunci când identificat cu neamul său din comandant de oști, care i-a cinstit victoria furată, împărtaşind cu Moții toate durerile și suferințele lor, a ajuns să li se dăruiască până în ceasul din urmă după exemplul unui martir al poporului său. Dovadă vie că a rămas doar o umbră, a lui Iancu, mort pe câmpul de bătaie, alături de tribunii și lăncierii săi. Trădat și mințit ca ei.

Numai văzând lucrurile și întâmplările în lumina acestor realități, vom putea percepe măreția destinului pământesc al aceluia pe care Florian Dudaș îl numește, **Avram Iancu Eroul Românilor**.

TOT ALTELE

Lui Vintilă Horia

Tot altele, tot altele,
Pe drumurile-aceste,
Înaltele, înaltele,
Chemările agreste.

Umanele, povețele,
Deapururi prea darnice,
Mai înțeleg semetele
Ispite zadarnice.

Răsar însă cu sutele,
În pure aurore,
Tăcutele, tăcutele,
Extaticele ore!

Și zărilor, prea vagile,
Amestecă într' una,
Privirile, mirajele,
Avânturile, luna.

Ion Siugariu

Sfârșit de toamnă

de **Vasile Alecsandri**

Ⓢ aspeții caselor noastre,
Cocostârci și rândunele,
Părăsit-au a lor cuiburi
Și-au fugit de zile rele;
Cârdurile de cucoare
Înșirându-se 'n lung sbor,
Pribegit-au urmărite
De al nostru jalnic dor.

Vesela verde câmpie
Acu-i tristă, vestejită;
Lunca, bătută de brumă,
Acum pare ruginită;
Frunzele-i cad, sbor în aier,
Și de crengi se deslipesc,
Că frumoasele iluzii
Dintr' un suflet omenesc.

Din tuspătru părți a lumii
Se ridică 'nalt pe ceruri,
Ca balauri din poveste,
Nouri negri plini de geruri;
Soarele iubit s'ascunde,
Iar pe sub grozavii nori
Trece-un cârd de corbi iernatici
Prin văzduh croncănitori.

Ziua scade iarna vine,
Vine pe crivăț călare!
Vântul șuieră prin hornuri,
Răspândind înfiorare.
Boii rag, caii nechează,
Căinii latră la un loc,
Omul, trist, cade pe gânduri
Și s'apropie de foc.

Dezrădăcinații

Am început cu toții
de lângă același cot de munți
și valuri în lanul de grâu.
De libertăți în nunți
am dat aici la larg,
cu cugetul călău
orfani călări pe clipă
în trapul ei cel șarg.

Destinele 's poteci de labirint
cu-același bun rămas
dar cu incerte respirații.
Le taie osul norilor
c 'un tulbure absint,
ni le udă hățisuri de sații
ca roșii măceșe.
Asudă odoare nesăbuite
în pustiul inimii
în silă de spații,
megieșă 'ntre străini
solie între mese
negru curaj de imigrant
cu ceruri de pelin.

Ai nimănui
cu clipă în pinteni;
ne-a rămas doar Dumnezeu,
dulceața seninului
și greața de grindeni.

Horia Ion Groza

PEARL S. BUCK

REFUGIAȚII

În românește de Nicolae Novac

Treceau prin noua capitală, străini și parcă printr ' o țară depărtată cu toate că propriile lor pământuri erau numai la câteva sute de metri distanță de însuși strada pe care păseau acum. Dar pentru ei, era atât de departe. Ochii lor erau ochii acelora ce au fost luați pe neașteptate de o forță de necontrolat dintr ' o lume pe care o cunoșteau de totdeauna și o credeau sigură până acum. Ei care erau obișnuți numai cu drumul de țară și câmpiile, păseau acum pe străzile mândre ale noii capitale trăgându-și pașii pe noul caldarâm al trotuarelor și cu toate că era plină de lucruri nevăzute până acum; automobile și altele de care măcar nu auziseră, nu se uitau la nimic ci treceau ca niște somnambuli nevăzând nimic.

Se numărau mai multe sute dintre ei în acest moment. Și dacă nu se uitau la nimic și nimeni, nimeni nu se uita la ei. Orașul era plin de refugiați, mai multe mii, hrăniți și îmbrăcați ca vai de ei, adăpostiți în corturi dincolo de zidurile capitalei. La ori ce oră din zi, șiruri de oameni îmbrăcați în zdrențe, bărbați, femei și câțiva copii puteau fi văzuți făcându-și drumul spre lagăr și dacă vreun locuitor din oraș îi lua în seamă era doar pentru a gândi cu amărăciune: "iară o mulțime de refugiați - când vor lua sfârșit toate acestea ? O să flămânzim cu toții încercând să-i hrănim pe ei, fie și numai cu câte puțin!"

Amărăciunea care se datora fricei, făcea pe proprietarii micilor prăvălii să-i alunge și să fie răutăcioși față de acești cerșetori ce veneau în fiecare oră și cerșeau pe la porți, făcând ca prețurile și destul de ieftine a celor ce trăgeau rickșa să scadă și mai jos, fiindcă erau acum mult mai mulți de zece ori decât era nevoie căci refugiații încercau și ei să câștige ceva. Până și trăgătorii obișnuți de rickșa care considerau aceasta ca fiind profesiunea lor, îi blestemau pe bieții refugiați întrucât fiind flămânzi, încercau să-și poarte mușterii pe mai nimic ce li se oferea și astfel prețurile erau

scăzute pentru toți și sufereau din pricina aceasta cu toții. Cu orașul plin de refugiați, cerșind pe la porți la orice oră, alergând cu grămada la orice meserie sau serviciu ce nu le cerea vreo pregătire profesională, morți pe străzi în fiecare dimineață geroasă, de ce să se uite cineva la aceste hoarde noi ce veneau în acest amurg al unei zile de iarnă.

Numai că, ei nu erau bărbați și femei de rând, nu erau năpăstuiții soartei ce fuseseră întotdeauna săraci sau victime flămânde ale unui potop. Nu, aceștia erau bărbați și femei cu care orice națiune s'ar fi putut mândri. Se putea vedea că erau toți din aceeași regiune căci purtau acelaș fel de îmbrăcăminte țesută din acelaș material vânat-închis de bumbac, simplu și tăiat în acelaș vechi sistem, cu mânecile lungi și jachete lungi și pline. Bărbații purtau șorțuri afumate, afumarea fiind făcută într'un curios, intricat și frumos desen. Femeile aveau cărpe din aceeași stofă simplu-albastră cu care-și îmbrobodeau capul. Dar, atât bărbații cât și femeile erau înalți și bine făcuți, cu toate că picioarele femeilor erau legate. Erau printre ei și câțiva în sumane, câțiva copii stând în coșurile atârinate de câte o prăjină pe umerii taților, dar nu era nici o tânără fată, nu era nici un copil la țată. Fiecare bărbat sau tânăr purta o legătură pe umeri și în această legătură era mai întotdeauna îmbrăcăminte de pat și alte împletituri din bumbac vinețiu. Îmbrăcăminte și lucrurile de așternut în pat erau curate și solid făcute. Deasupra fiecărei împletituri împăturită frumos se afla câte o căldare de fier. Aceste căldări au fost fără îndoială luate de la vetrele satului când populația s'a văzut nevoită să le părăsească. Dar în nici un coș nu se găsea nici urmă de mâncare și nici nu se vedea să fi fost de curând ceva de mâncat în ele.

Lipsa de mâncare putea fi confirmată citindu-le fețele. La prima vedere, în apusul soarelui, păreau la fel ca toți îndestulații, dar când cineva dorea să-i privească mai de aproape, vedea pe fețele lor foametea și veșnica mutare din loc în loc în disperare și fără de nici o speranță. Nu vedeau nimic din lucrurile străine ale noului oraș fiindcă erau atât de aproape de moarte ca să poată vedea ceva. Nici o curiozitate nu-i putea mișca. Erau bărbați și femei ce stătuseră pe bucata lor de pământ până ce foametea i-a alungat. Și astfel, treceau nevăzuți, tăcuți, străini, ca unii ce știau singuri că sunt mai aproape de moarte decât de viață.

Ultimul din această lungă procesiune de bărbați și femei tăcuți era un om bătrân, micuț și slăbănog. Cu toate acestea purta

pe umeri greutatea a două coșuri atârinate pe o prăjină, aceeaș greutate de învelitoare împăturată și o căldare. În celălalt coș se afla o învelitoare destul de veche și peticită, dar curată. Cu toate că greutatea nu era câtuși de puțin ușoară, era totuși mult prea mult pentru bătrânețele lui. Era evident că în timpuri mai bune se afla în afara vârstei de lucru și era neobișnuit la asemenea munci. Răsuflea cu greu mergând și-i privea pe cei ce se aflau înaintea lui ca nu cumva să rămână prea în urmă, iar pe fața lui brăzdată de vreme se putea citi agonia vârstei.

Deodată nu mai putu pași mai departe. Lăsă greutatea pe care o purta pe umeri la pământ și se așeză și el alături, capul căzându-i între genunchi, ochii închiși, trăgându-și cu disperare răsufierea. Flămând cum era, puțină roșeață îi umbri obrazii. Un zdrențuros vânzător de tăiței calzi se găsea alături strigându-și marfa și lumina ce se revărsa din șatra lui, căzu pe fața bătrânului. Un trecător se opri și murmură privindu-l: *"Jur că nu mai pot da nimic astăzi căci trebuie să-i satur pe ai mei cu nimic altceva decât tăiței - dar aici e bătrânul acesta. Ei bine îi voi da din puținii arginți pe care i-am câștigat astăzi pentru ziua de mâine cu nădejdea că mâine va fi mai bine ca azi. Dacă propriul meu tată bătrân ar fi astăzi în viață, i-ași fi dat cu siguranță lui."*

Și scotoci prin buzunare și scoase din zdrențuroasa-i pungă un ban de argint și după câteva momente de ezitare și stat de vorbă cu el însuși mai adăugă și un bănuț de cupru.

"Ține aici, taică" spuse cu o umbră de tristețe în voce, *"lasă-mă să te văd mâncând tăiței"*.

Bătrânul își ridică încet capul. Când văzu banul de argint, nu întinse mâna. Spuse însă: *"Domnule, nu sunt cerșetor. Am avut și noi lanuri bune, n'am fost înfometați ca astăzi, având asemenea pământ bun. Dar anul acesta s'au ridicat râurile și oamenii n'aveau ce să mănânce în aceste pământuri mănase. N'avem nici măcar de sămânță. Ne-am mâncat sămânța. Le-am spus că nu ne putem mânca sămânța. Dar erau tineri și flămânzi și au mâncat-o."*

"Ia-i!" spuse străinul, și-i aruncă banii în șorțul murdar, urmându-și drumul.

Vânzătorul pregăti tăiței într'un castron și-i spuse;

"Bătrâne, câte vrei să mănânci?"

Bătrânul rămase perplex. Privi cu lăcomie în șorț și când văzu cele două monede, una de cupru și alta de argint, spuse: "un castron mic e deajuns."

"Nu poți mânca mai mult decât un castron mic?" îl întreabă vânzătorul înmărmurit.

"Nu-i pentru mine," răspunse bătrânul.

Vânzătorul îl privi cu nedumerire, dar fiind un om simplu nu mai spuse nimic ci pregăti castronul și când termină, îi zise: "Iată-l aici!" și așteptă să vadă cine-l mănâncă.

Bătrânul se ridică greoi și cu mari eforturi și luând castronul în mâinile lui tremurânde se duse de cealaltă parte a coșurilor. Acolo, în timp ce vânzătorul privea nedumerit, bătrânul trase la o parte pătura ce acoperea unul din coșuri lăsând să apară fața unui copilăș adormit. Pe drept cuvânt s'ar putea spune că copilul era mort, cu excepția faptului că, deîndată ce bătrânul i-a pus castronul cu mâncare sub nas, a început să înfulece din el până ce ia terminat conținutul. Bătrânul îngâna ca pentru sine:

"Așa, inima mea - așa, copilul meu."

"Nepotul dumatăle?" întreabă vânzătorul.

"Da!" răspunse bătrânul. "Copilul copilului meu. Amândoi, copilul meu și nevasta lui au pierit înecați pe când lucrau pe pământul nostru, când stăvilarul a fost rupt de ape."

Acoperind apoi cu gentileță copilul, își trecu limba cu atenție de jur-împrejurul castronului, lingând ultimele rămășițe de mâncare. Apoi, ca și când s'ar fi săturat, întinse castronul îndărăt vânzătorului.

"Dar ai încă bănușul de argint" îi spuse vânzătorul, când văzu că nu mai cere nimic.

Bătrânul își scutură încet capul. "Asta-i pentru sămânță," răspunse el. "De îndată ce o sămân, voi ști că pot cumpăra o nouă sămânță. Am mâncat întreaga sămânță și cu ce v'om semăna pământul din nou?"

"Dacă n'ar fi atât de sărac eu însumi," spuse vânzătorul "ți-aș da probabil un alt castron. Dar, dând unui om ce încă posedă o monedă de argint..." adăugă el dând din cap.

"Nu ți-am cerut aceasta frate," răspunse bătrânul. "Știu că nu poți înțelege. Dar, dacă dumneata a-i avea pământ, vei ști că trebuie să-l însămânțezi din nou, căci altcum va fi foamete pentru încă un an. Tot ceea ce pot face pentru nepotul meu este să-i cumpăr puțină sămânță pentru pământ, dar chiar dacă trebuie să

mor, urmașii trebuie să-l planteze, căci pământul trebuie semănat."

Își luă apoi coșurile din nou pe umăr și cu picioare tremurânde și nesigure, cu ochii în jos, își continuă drumul pe stradă.

Scrisoare din exil

Lui N. Novac

Cum ți-s acelaș prieten devotat
Îți scriu, măcar o parte, tu să știi,
Din gândurile mele care bat
Întru 'nvierea sfintei României.

De-asupra ei dușmanii se abat
Ca ieri și azi ducând numai urgii,
Petrec la masa roșului Sabat
Și spun că-s requieme, nu orgii.

Atâta timp am așteptat cu dor
A ne întoarce-acasă printre frați,
Dar din păcate sunt stăpânii lor
Vechi bolșevici, chiar dac'apar mascați.
- Să ne rugăm pentru al nost popor
Că noi rămânem tot înstrăinați!

Ovidiu Vuia

MIRCEA SERBANESCU

UN POET ROMÂN ȘI POEZIA AMERINDIANA*

Există o poezie a indienilor americani, așa cum există și o poezie puțin cunoscută la noi a negrilor *"de sub zgârie nori"* așa cum s' a intitulat sugestiv o antologie - rara avis - apărută la Timișoara în 1945. Printr' o fericită întâmplare mi s' a creat posibilitatea să-mi arunc ochii prin fereastra deschisă temerar de un talmăcitor al poeziei amerindiene în însuși deci inima unei lumi pe care literatura de aventuri și cinematograful modern ne-a prezentat-o unilateral sub înfățișarea de luptători și de ținte vii în bătaia puștilor coloniștilor europeni. Prin intermediul cărții intitulată *"TALMACIRI DIN LIRICA AMERINDIANA"* publicată în 1977 la München în numai 300 de exemplare însă în 116 pagini și sub asistența estetică a lui George Ciorănescu, scriitorul român în exil **Nicolae Novac**, stabilit de mulți ani în statul Indiana din USA oferă cititorului din țara noastră geana de lumină care nu poate să nu emoționeze, fiind de esență lirică.

Cine este cel ce transpune în românește această incitantă și subtilă poezie pentru prima dată în românește? El a apărut în ajunul celui de al doilea război mondial în Banat, absolvent al liceului din Oravița, orașul cu cel mai vechi edificiu teatral din țară, primul nume fiindu-i Aurel D. Bugariu, autor al culegerii de schițe și nuvele *"Încrustări în bancă"* și al romanului *"Dragoste albă"*, premiant al unor concursuri literare în țară, ca și mai târziu pentru nuvelă al revistei din exil *"Carpații"*. După cumplitele vâltori ale războiului și mai cu seamă al nefastelor lui consecințe pentru poporul român, îi regăsim numele într' un articol din *"Sinteze"*, publicație editată de ambasada USA din București printre scriitorii români stabiliți în America dar continuând să scrie în românește. Printre cărțile publicate se înscrie și această antologie cu tiraj atât de limitat ajunsă la cunoștința noastră după un drum lung de tot

după cum se vede, din 1977 până azi. În răstimp prozatorul și-a acordat propria liră ca autor al unor volume de poezii, printre care și *"Ultimul învins"*, dar și ca traducător de poezie, pe lângă antologia în discuție, o culegere de talmăcirii din poezia americană clasică și modernă.

Mai mult ca sigur că **Nicolae Novac** s' a apropiat de sufletul poeziei amerindiene cu sensibilitate de poet, dar și cu tensiunea emoțională a descoperitorului de comori. În subsidiar, așa cum constată și prefațatorul ediției, George Ciorănescu, în prezent membru al Academiei Române, îi stătea în ajutor talmăcitorului înțelegerea folclorului amerindian *"prin prisma folclorului românesc"*. Tot prefațatorul îi atribuie lui Nicolae Novac și meritul *"primei încercări"* cunoscute în literatura română *"ceea ce constituie - sublinia domnia-sa - un incontestabil merit istorico-literar."*

Prefața se dovedește necesară în înțelegerea mai exactă și mai profundă a poemelor, relevante în primul rând prin inspirația lirică și apoi prin modalitatea excesiv orală a comunicării. Iată o prețioasă constatare de esență a poeziei prin care indienii americani *"vorbesc"* CU Dumnezeu, "pe când" oamenii albi vorbesc DESPRE Dumnezeu, "idee detaliată de prefațator prin caracterul specific comunicării spirituale *"fie directă cu Creatorul, care poartă numele Unul, Totul-în-Toate, sau Marele Spirit, fie cu celelalte ființe supranaturale, Soarele-tată, Pământul-mamă, și pe plan secund Luna și stelele"* după cum precizează George Ciorănescu, noi exemplificând sumar cu versuri precum acestea din poemul *"Viziune"*: "Copiii mei, copiii mei,/ Priviți, Pământul e gata să se miște,/ Tatăl meu îmi spune așa."

Înțelese sub aspectul lor clamat cu pauze și tăceri, această poetică se situează logic în ritualuri și ceremonii vechi de când lumea realizându-se prin ele comunicarea spirituală. Încă o dată prefața ne ajută să găsim justa cale spre asimilarea fiorului liric, întrucât *"poemul trebuie recitat cu o artă consumată, punctând fiecare vorbă în parte în contextul unor tăceri tensionale, căci tăcerea este continuitatea în care se întrupează gândurile și cuvintele și are ca atare sensul unei rostiri pe jumătate."*

Tulburătoare întâlnire pentru cititorul român! **Nicolae Novac** ne pune pentru prima dată în contact cu o poezie originală și specifică, absorbită din izvoarele limpezi ale umanității,

* Articol republicat din *"Târgovistea"*, An. IV, Nr. 1.

deschizându-ne spre lumină un colț de fereastră către frumusețea
spirituală și aripile de zbor ale omenirii.

Tălmăciri din lirica modernă amerindiană de Nicolae NOVAC

Tom White Cloud

HO

Știut-am despre război
Căci am fost războinici:
Biruiitorul, ia totul.
Am știut despre minciuni
Căci am fost diplomați
Într' un anumit sens.
Despre politică, am știut iarăși
Căci am fost democrați:
Omul a fost Om.
Ne-ați luat pământul
Și-am încercat să 'nțelegem;
Ați trăit în oraș, dar nu cu el
Dar prietenii mei,
(Și-ați fost de multe ori prieteni
După cum ați înțeles voi prietenia)
De ce ați furat zîmbetul
Copiilor noștri?
Niki Paulzine

SUNT

Eu sunt focul timpului.
Coloana fără sfârșit
ce-a biruit moartea.
Stălpul unei națiuni neînvins.
Eu sunt steaua ce-a călăuzit
pe cei rătăciți.
Eu sunt mama a mii
de copii muribunzi.

Eu sunt focul timpului;
căci sunt o indiană.

A. LOPEZ-PAPEGO

A T R A I

Am fost îndreptat de către bunicu-mi
spre Răsărit;

ca să am curajul ursului.

Spre Apus;

ca să am înțelepciunea
bufniței.

Spre Nord;

ca să cîștig hoția
vulpei.

Spre pământ;

ca să-i primesc fructele.

Spre cer;

pentru a trăi
o viață inocentă.

CANTEC DE LEAGAN

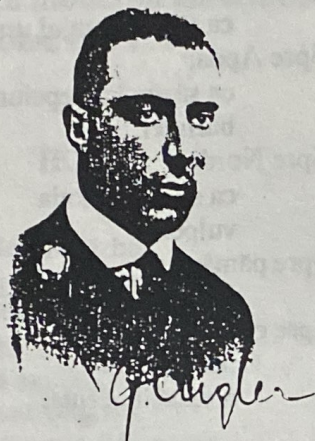
Copii, nu vă uitați urât
la cei care v'au ocărit,
nu vă 'ncrunțați ca la stafii
că doar au fost și ei copii;
copii născuți în mod normal
în emisferul boreal,
copii născuți prin accident
în depărtatul Orient
sau, ce e mai surprinzător,
la doi-trei pași de Ecuator;
copii născuți fără control
pe un ghețar de lângă Pol,
copii născuți dintr' un concurs
între o iapă și un urs,

sau concepuți ocazional
de câte-un homosexual;
hrăniți cu braggă și halva
dece? fin' că n'au altceva.
Copii, gândiți-vă mereu,
chiar dacă azi pare cam greu,
că într'o zi, ca din senin,
când aștepta-veți mai puțin,
o să aveți și voi copii,
o să aveți și voi copii.

G. Cugler

ZIZI GHENEA

**Grigore Cugler - Apunake
muzician si umanist***

Grigore Cugler, muzician și compozitor. Român de origine și naționalizat peruan, trăia în Peru de mulți ani și a făcut parte din Orchestra Simfonică Națională. Om de o cultură amplă cu calități umane deosebite a fost apreciat în toată lumea.

Fost diplomat al țării sale de origine a împlinit importante misiuni în Berna, Berlin, Bratislava, Copenhagen, Stockholm și Oslo și a fost în strânsă legătură cu centrele culturale europene cele mai importante.

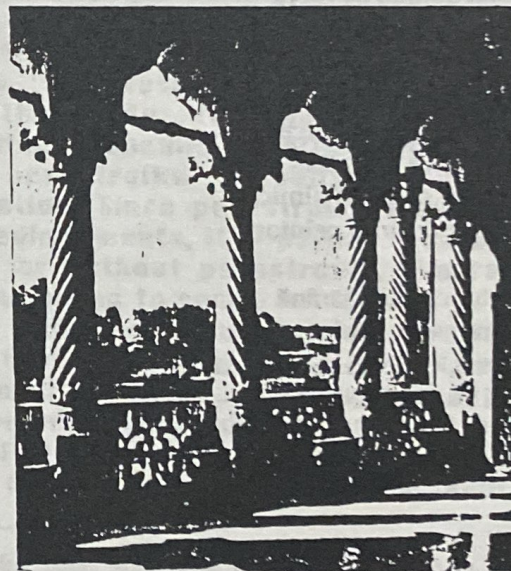
Traiectul său muzical a început în momente favorabile. Înainte de a împlini 25 de ani a obținut marele premiu "George Enescu" acordat de țara sa. Compozitor de muzică de cameră, cvartetele sale au fost cântate în mai multe ocazii la Radio Național din Peru și în Roma, Viena, Stockholm și București. A compus muzica pentru Orfeu, muzică de multe ori utilizată de Opera din Stockholm. Domina pianul și viola. La acest ultim instrument cânta în Orchestra Simfonică Națională. A pierdut două degete în timpul primului război mondial și având mare dragoste pentru muzică, și-

* Din ziarul "La Prensa". Lima. 1 Noiembrie 1972.

a făcut o tehnică specială care-i permitea să continue să cânte la violă cu mâinile inversate.

De foarte tânăr a intrat și în câmpul literaturii, în dadaism și surrealism în prima epocă. Toată producția literară a fost impregnată de un umor negru, care, totuși n' a ascuns profunde sale calități umane. Numele său a intrat în 1969 în Antologia Literaturii Române de Avangardă. Scrierile sale au fost publicate în mai multe reviste internaționale de literatură și citite în fiecare Duminică la emisiunile în limba română la B. B. C. din Londra.

Grigore Cugler s' a stabilit în Peru construind aici viața sa nouă, cu entuziasmul inimei sale etern tânără. Stingându-se din viață în 1972 a lăsat o amintire de neșters celor care l-au cunoscut pe el și compozițiile sale.

Part of Mogosvaia Palace.

ȚINTA

de *Dinu Leonte*

Ținta-i grea, iar drumul cu hârtoape
 Totuși drumul ăsta l-ai ales
 Chit c' au fost și ținte mai aproape
 Pe alt drum, mai lesne de purces.

Dacă știi că e o țintă bună,
 Nu-ți cruța opincile la drum,
 N'asculta la alții ce' or să-ți spună,
 Ci urmează-ți calea orișicum.

Ia-ți desaga 'n umăr iar, cuminte,
 Gata 'n totul adunat de mers
 Ca să birui greul altei ținte
 Că sunt mii și mii în univers!

Munca ți-o adună ca furnica,
 Viața, una-două s' a și tors
 Și-apoi totul n' o mai fi nimica
 De-o să bați și drumul neîntors.

Dar nu-i totul ca fiind jărână
 Ți-o apare numele 'ntr' un tom,
 Ci ca 'n urmă, cei ce-o să rămână
 Te-or cinsti cu numele de om!

ENGLISH SECTION

Prof. Ilie J. Smulțea

Department of Political Science
 Humboldt State University

Bessarabia in light of
international law*

The revolutionary upheaval of 1989 brought about major changes in the internal structure of the then Soviet Russia and Eastern Europe as well as in their international status. Whether Mikhail Gorbachev's „glasnost and perestroika” reforms opened the gate to the revolution or the deteriorating economic condition of these societies inspired perestroika is subject to debate and argumentation. Since perestroika was wiped out by the succeeding events, it is perhaps reasonable to say that with or without perestroika, the revolutionary change was bound to come.

The obvious results have been a rush to emancipation by the former soviet satellites, a dissolution of the central structure of the communist party in Moscow and a dismemberment of the Soviet Socialist Federation of the fifteen republics which the party held together. At the global level the bi-

* The following paper was prepared at the invitation of *The Society for Romanian Studies* (Boston, Mass.) and delivered at the Second International Congress of the Society held at the A. I. Cuza University in Iași (România), July 6 - 10, 1993. On the same panel was Prof. Gheorghe Palade (State University - Chișinău) whose topic was *Reintegrarea Basarabiei în viața spirituală românească. 1919 - 1940*.

polar struggle for power and the mad race of nuclear weapons entered a phase of de-escalation in which we presently live. The two rival superpowers reached out their hands, and the danger of a nuclear war appeared to be under control.

The disintegration of the USSR offered an opportunity for various nationality groups within to proceed with cessation-the formal withdrawal from the Soviet Federation - based on the principle of national self-determination. We soon witnessed the rebirth of new republics: Ukraine, Georgia, Armenia, etc., among them Moldavia, all struggling for a place under the sun and seeking diplomatic recognition and recognition by the United Nations Organization. By peaceful revolutionary change politics has shifted from an all-powerful center in the Kremlin to smaller units, where the people are now free to choose their own more direct government.

As we are concerned with Bessarabia, which is the larger portion of the territory of the Moldavian Republic (the spelling of which is now the Romanian „Moldova”), we shall trace its background in order to determine the legal - political basis < or the absence thereof > by which it was first carved out from the Principality of Moldavia and annexed to the Tsarist Empire in 1812. We shall also scrutinize the legal political factors involved in the 1856 retrocession of the southern portion of Bessarabia called „*The Bugeac*” to Moldavia and its return to Russia by Tsar Alexander II at the Congress of Berlin in 1878. The fourth part of the paper will examine the legal steps taken by the Bessarabian people in 1917-1918 toward reunification with Romania. And finally, the brutal invasion of Bessarabia in June, 1940, the brief liberation of the province in 1941-1944 and the forceful reoccupation of Bessarabia, Northern Bukovina and Hertza territory in 1944, officially annexed to Soviet Russia at the Paris Peace of 1947.

Bessarabia was officially claimed by Russia after the 1806-1812 war, in which Turkey was defeated. The peace was signed in Bucharest, where negotiations were hastily conducted due to pressure from Napoleon Bonaparte, who soon attacked

Russia.¹ The cessation of more than half of Moldavia by Turkey was in violation of international law and the conventions with the Ottoman Empire signed with Petru Aron in 1455 > as documented by a letter by Mehmed to the Prince asking him to pay in three months „haraciul” (the tribute) if he wants peace. The second convention was signed by Mehmed with Steven the Great in Jan. - Feb. 1481. In these capitulation Turkey pledged non - aggression and even support if necessary: „...No attack will be allowed to occur against him, his property or his country.”² The capitulation with Bogdan III in 1511 and 1513³ were much the same.⁴

In 1787 the Tsarist Empire reached the River Dniester. However, it did not stop there for long time. Twenty-one years later, in September, 1808 (Congress of Erfurth), Napoleon conceded to Tsar

¹ In spite of the Erfurth Convention (1808) in which the occupation of the Principalities by Russia was recognized (Art. 8), two years later the Emperor changed his mind, “was furious” about the occupation and was preparing to invade Russia.

² The provisions for Moldavia were supplemented by a *book of boundaries* (sinurname) concluded between Stefan and Bayezid II after the loss of Chilia and Cetatea Albă in 1484, and it included a guarantee of the new frontiers of Moldavia (S. Popescu-Pujuri and Ion Calafeteanu, ed., *Din cronica relațiilor poporului român cu popoarele vecine*, București, 1984, p. 93). The Moldavian capitulation are confirmed by Western authors as well. Thus the Italian Bounaccorsi-Callimachus, who was a negotiator between Poland and the Ottoman Empire with regard to Moldova, wrote the Pope that “after inflicting great losses to the Sultan, Stefans Moldavians bowed not as defeated but rather as victors and they signed the treaties.”

³ După ce Selim ajunge sultan (Aprilie 1512) era firesc lucru ca împăcarea pe care el o făcuse cu Moldova de pe când se afla în Crimeea să fie menținută mai departe și de aceea Bogdan trimite în 1513 pe logofătul Tăutu la Constantinopole, cu un dar de zece pungi de bani, oferind Turcilor închinarea de bună voie a țării Moldovei (A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, vol. IV, București, 1925, p. 212).

⁴ Mușat, *op. cit.*, p. 87. See also A. D. Xenopol, *Histoire des roumains de la Dacie Trajane*, vol. II, Paris, 1896, p. 114 “Les Turks repondaient que La Moldavie ne leur appartenait pas quelle s’était soumise volontairement et n’avait point été conquise.”

Alexander I the annexation of Moldavia and Wallachia. It is interesting to notice here the comment of Karl Marx in regard to Bessarabia was quite clear: „...The Sublime Porte surrendered Bessarabia... Turkey cannot surrender something that does not belong to it, for the Porte has never had full sovereignty over the Romanian Principalities.” This fact was admitted by the Porte at Karlowitz (1699) when Austria pressed for surrendering Moldavia and Wallachia to them. The Porte explained that capitulations conferred upon it the right of homage and allegiance only.⁵ The inconsistency of the Ottomans was obvious because they surrendered the northern part of Moldova (Bukovina) in 1775 to Austria by the treaties of Palmuta and then Sistova (1791).⁶ At the Peace of Bucharest (28 May 1812), the Russians were pressed to conclude the hostilities due to the imminent danger of attack by Napoleon. A. D. Xenopol tells us that the Russian intention was to claim control over both Principalities. However, the

⁵ Scholarly research on Russo-Moldavian relations has pointed out early treaties in which the Moldavian Voivode Gheorghe Stefan concluded a convention with Tsar Alexey Mikhailovich in 1656. In its first article it stipulated that *Russia pledges to respect the territorial integrity and traditions of Moldavia as they had been earlier before the country was a vassal of the Turks, that is, without any interference in its policy and administration* (Mircea Musat, *Considerations Concerning the Consequences of the Domination and Foreign Interference on Romanian Peoples' Historical Evolution*, *Anale de Istorie*, 1981, No. 2, p. 85).

Similarly the Treaty of Lutk, concluded between Dimitrie Cantemir and Peter the Great on April 13, 1711, *... is a treaty between two sovereign states*. In Art. 11 Russia pledges to observe Moldavia's historical borders *... In accordance with its ancient rights, the borders of the Principality of Moldavia are circumscribed by the Dniester, Camenet, Bender (Tighina), the entire territory of Bugeac, The Danube, Wallachia, the Grand Duchy of Transylvania, and the entire territory of Poland as per present agreement*, *ibid*.

⁶ C. Cazanisteanu, *Consequences of the Russian-Austrian-Turkish Wars in the 18th Century on the Romanian Principalities*, *Revista de Istorie*, No. 2, p. 267.

threat from Napoleon persuaded them to „limit their pretensions to Bessarabia only.”⁷

The logical conclusion to be drawn from the limited facts presented above is that international law of nations was at the mercy of the Great Powers and was rudimentarily linked with Roman *Jus Gentium*. It was legally binding only when it coincided with their selfish and many times expansionist goals. Knowledge about general international law was in its incipient stage. The first systematic and rational study had just been written by Hugo Grotius in 1625 (*De Jure Belli ac Pacis*), and no one rushed to read it and apply its principles as obligatory rules of behavior in their relations with small or large, friendly or enemy states. The existing Ottoman practice was to divide conquered territories into two groups: 1. those who submitted without resistance and agreed to pay tribute (vassals) and 2. those who resisted, were forced into submission by the sword and were then directly ruled by the Ottomans. In exchange for their tribute the first group was guaranteed protection against other interferences or invasions of their lands. The basis of the capitulation with Turkey was the assertion of the right to an autonomous existence for the Romanian states as an entity separate from the Ottoman Empire, with their own territory, administration, institutions, laws, language, church, etc.⁸

⁷ A. D. Xenopol, *Histoire des roumains de la Dacie Trajane*, vol. II, Paris, 1896, p. 270. See also George Cioranescu, *Bessarabia-Disputed Land between East and West*, Munich, 1985, *“Faced with the prospect of a Franco-Turkish rapprochement, Russia cut down its demand for annexation of the Principalities to that of Bessarabia”*, p. 41.

⁸ The promise was to be *“prietenui prietenilor si dusmanul dusmanilor”* in other words, to follow the foreign policy of the suzerain power. See Ion Popescu-Puturi & Ion Calafeteanu, edd., *op. cit.*, and Mihai Maxim, *L'autonomie de la Moldavie et de la Valachie dans les actes officiels de la Porte de la seconde moitié du XVI-e siècle*, *Revue des études sud-est européennes*, Feb., 1977, pp. 207-232 see also N. Copoiu, *Capitulațiile - tratate fundamentale privind istoria suveranității de stat a țărilor române*, *Magazin Istoric*, Martie, 1975, pp. 35-37.

Another characteristic of diplomacy and foreign policy of states at the time of Russia's capture of Bessarabia and for the most part of the nineteenth century was their dynastic feature. The will and ambition of emperors, kings, tsars and other rulers, backed up by military force and sustained by professional diplomats, shaped and balanced the chessboard of international relations and of commercial interests. The nation-state concept, the idea of the rights of man and of citizen and the advance of the masses into the political arena were still in their incipient stage in Eastern Europe. The standard of measurement for strength among the European states was the balance of power. Though relatively vague and unscientific, its skillful application and masterly manipulation helped England to the top of the pyramid for about three centuries.⁹ The ultra rational principle guiding her foreign policy was „No permanent friends, no permanent enemies - only permanent interests.”

It was London which soon took notice of the steady and contiguous advance of tsarist Russia toward the heart of Europe and began to call attention to the „Eastern Question.” The Russian replication to this was a call for the liquidation of the Ottoman Empire - „the sick man of Europe.” Indeed, the Russian policy of „an open window to warm waters” led her to repeated incursions against the Ottomans, each time not only passing through but occupying for a few years the Romanian principalities and extorting all they could from them.¹⁰

⁹ It was Henry VIII of England who from his splendid isolation warned the European continental powers that he held the balance and would make it tilt to the side he would join *Cui adhero preest*.

¹⁰ During the Russian occupation of the Principalities (1806-1812), the corruption of their military and civil administration was notorious. General Kutusov, the commander of the occupation troops, expressed very well the unscrupulous exploitation with the exclamation *Je ne leur laisserai que les*

Galib Effendi and Demtre Moruzzi, the two Turkish plenipotentiaries at the Peace of Bucharest (1812) were accused of bribery by the Russians in connection with the cession of Bessarabia.¹¹ The Sultan was angered by the fact that Russia had been allowed to „retain in full sovereignty the district lying between the Dniester and the Prut... which was an integral part of Moldavia.”¹² It should be pointed out that the seizure of Bessarabia occurred only twenty years after the Treaty of Jassy (Jan., 1792), where all existing treaties were reaffirmed and the Dniester remained the boundary between the two empires.¹³ It is obvious that treaty provisions had a short life with tsarist Russia, which ignored them at will and posed a serious threat not only for Turkey and the ever-new neighbors to the west but for the Western Powers as well.¹⁴

Soon after the death of Tsar Alexander I (1825), his successor, Nicholas I, reasserted the role of „protector” and defender of the Christian Orthodox peoples against the pagan Porte. By the Convention of Akkerman (1826) - which put an end to Phanariot rule - Russia and the Porte agreed upon the return of native princes to be elected for a 7-year term in both Principalities by a divan. Three years later, however, by a bold move at the Peace of Adrianople (Sept. 14, 1829), Russia gained a sort of protectorate over Moldavia and Wallachia. Paul Kisselef, an enlightened leader, was appointed Russian governor and he

yeux pour pleurer (R. W. Seton-Watson, *History of the Romanians*, London, 1934, p. 163).

¹¹ Galib managed to persuade the Porte that Moruzzi was the traitor. Indeed, he was invited to the Porte where he (Moruzzi) and his brother were *hacked to pieces outside the gates of the pashà's house* (William Wilkinson, *An Account of the Principalities of Walachia and Moldavia*, London, 1820, p. 121). See also Xenopol, *Histoire...*, p. 270.

¹² Seton-Watson, *op. cit.*, p. 165.

¹³ *Ibid.*, p. 156.

¹⁴ A. D. Xenopol observed that as early as the Peace of Karlowitz (1699), when Austria gained control over Transylvania, she was no longer concerned about Turkey but *began to worry about Russia*, *op. cit.*, p. 119.

introduced the „Reglement Organique” - a sort of constitutional regime which was promulgated in July, 1831, in Wallachia and in January, 1832, in Moldavia.¹⁵ By adopting similar rules of government for both Principalities, the way toward their later unification was smoothed out. However, Kisselef worked for an indefinite occupation and eventual annexation.¹⁶

A new generation of Romanians full of Western ideas was now growing up, and at the Izlaz Assembly (June 9-21, 1848), the leaders were Eliade Radulescu, Stefan Golescu, Magheru, Tell and a short-lived revolutionary government under Nicholas Balcescu, C. A. Rossetti and Nicholas Golescu, initiated a new constitution. The Reglement Organique lost its usefulness, and an angry crowd placed it on a funeral car, drove it in front of the Russian consulate and burned it. This was considered an offense to the Tsar and the Porte had to send troops to Bucharest. It was obvious that „one of the prime factors in the failure of the 1848 revolution in the Principalities was Russian intervention.”¹⁷ The pro-western revolutionary changes and trends had to be stopped. The Russians invaded the Romanian Principalities in July, 1853. Summoned to withdraw they refused until Great Britain and France declared war on Russia. The Crimean War (1853-1856) was the turning point in the tsarist Russian drive west and the relief of pressure on the Principalities. Bessarabia was only partially restored to Moldavia by the Peace of Paris in 1856 (the three southern districts of Cahul, Bolgrad and Ismail) but „the collective action on the part of the Concert of Europe substituted the separate action by Russia.”¹⁸ Many of the Kuchuk Kainarji privileges

¹⁵ It provided for the election of princes by a special assembly of 150 - mostly boyars, plus a legislative body in which thirty higher clergy sat “ex officio”.

¹⁶ Barbara Jelavich, *Russia and the Romanian National Cause, 1858-1859*, Indiana Univ. Pub., 1959, p. 11.

¹⁷ Seton-Watson, *op. cit.*, p. 228.

¹⁸ *Ibid.*, p. 243.

gained by Russia were ended, and in the following summer (1857) „The Romanian question received more attention than at any time before or since... The question presented a test of strength between opposing parties among the powers.”¹⁹ The protecting Powers restored the autonomy of the Principalities as provided by the capitulations.²⁰ Great Britain's strategic and commercial interests were better served by prolonging the life of a weak Ottoman Empire as guardian of the Black Sea straits than if they were controlled by Russia, who had been striving for centuries toward that goal. Thus the Romanian Principalities were nominally still under Turkish suzerainty. However, the action by the Concert of Powers and the return of the Bugeac to Moldavia were signs of a move in the direction of a new and more equitable world. Was it a step away from naked power and toward a more rational legal order with respect for „Pacta sunt servanda” as a fundamental norm for more predictable relations among nations? Twenty years later Russia was engaged in a fervent diplomatic campaign to recuperate Southern Bessarabia. On July 8, 1876, her foreign minister Gorchakov and Count Gyula Andrassy of Austria signed the Reichstadt Agreement, which provided that „Russia should regain control over Southern Bessarabia.” This agreement was finalized on Jan., 15, 1877, in Budapest and provided that „... in case of Turkey's collapse, Russia would move into Bulgaria, while Austria would annex Bosnia”²¹ All this happened after the United Principalities had become Romania (in 1866) and its foreign minister M. Kogalniceanu had signed an agreement with Russia (April 16, 1876) to allow transit for the Russian army

¹⁹ W. R. Riker, *The Making of Romania...*, p. 130.

²⁰ *Ibid.*, p. 179.

²¹ Ciorănescu, *Bessarabia*, p. 45.

on its new offensive against Turkey.²²

The Convention pledged Russia to maintain and respect the political rights of the Romanian state and to defend the territorial integrity of the then Romanian frontiers. When the St. Stefan Treaty preliminaries (Art. 8) stipulated that Russian occupation troops in Bulgaria could maintain their links with Russia via Romania, „where they are permitted to organize depots for the duration of the occupation,” the Romanian premier, Bratianu, and his foreign minister, Kogalniceanu, issued a strong protest on March 12, 1878. Michael Kogalniceanu also handed a note of protest to the Russian General Consul in Bucharest alleging that some actions of the Russian army were trespassing the limits of the agreement of passage only and urged that the imperial troops „... be reduced to simple passage by stages on their way back to Russia.”²³

On May 10, 1877, Romania proclaimed its full independence²⁴ from Turkish suzerainty, and the Romanian army commanded by Prince Carol joined the hard-pressed Russian forces at Plevna and within two months won a series of heroic battles at Plevna, Rahova and Smardan. However, Romania was not allowed to participate at the Congress of Berlin, where Russia insisted on regaining control over Southern Bessarabia. Tsar Alexander II was so adamant about it that he instructed his foreign

²² According to the ironic observation of the Austrian historian Uta Bindreiter, the Tsar's insistence on Southern Bessarabia was „... the reward for Romania's placing its army at the disposal of Russia at a decisive moment and allowing Russian troops to cross its country on their way to the Balkans...,” *Die Diplomatischen und Wirtschaftlichen Beziehungen Zwischen Österreich-Ungarn und Rumänien inden Jahren 1875-1888*, Vienna, 1976, p. 143.

²³ G. Ciorănescu, *Bessarabia*, p. 64.

²⁴ In a circular letter to Romanian representatives abroad, M. Kogălniceanu wrote on May 22, 1877: „Nos corps legislatives ont spontanement adopte une motion d'indpendence... franche et determinee vis-a-vis de l'Empire Ottoman dont, il faut le reconnaitre les droits souzerains n'ont jamais eu de caractere bien de fini,” Nicolae Iorga, *Correspondance diplomatique roumaine sous le roi Charles I (1866-1886)*, 2d ed., Bucharest, 1938, p. 313.

minister Gorchakov not to admit any discussion of it - though only a year earlier he had solemnly guaranteed the territorial integrity of Romania.²⁵ The acquiescence of Franz Joseph in the „cession of Bessarabia was Austria-Hungary's tit for Russia's tat Bosnia.” As for Chancellor Bismarck, „he had not the slightest intention of offending Russia for the sake of Romania.”²⁶ After delays and insistences backed by France, I. Bratianu and M. Kogalniceanu were allowed to read a memorandum and then „politely dismissed.” They demanded no territorial alienation, termination of Russian transit rights, the recovery of the Danube mouths and islands and the recognition of Romanian independence and neutrality. Gorchakov again refused to allow any discussion of Bessarabia. The only western statesman who protested was Gladstone. In his speech before the British Parliament he accused the English government of „selling Bessarabian liberty to Russia... and her despotic institutions.”²⁷ France and Italy were also sympathetic toward the Romanian cause.

At the Congress of Berlin it was obvious that the dynastic diplomacy and interests were still alive. „Bessarabia passed once more under Russian domination which grew increasingly burdensome and harsh for the native Romanian population.”²⁸ The balance of power was still very much in the minds of European heads of state and plans to carve and compensate territories of smaller nations striving for an independent existence kept international law away from international relations.

The solution to the Bessarabian and other similar problems had to come from the other side of the Atlantic when Woodrow Wilson announced the „Fourteen Points”²⁹ proposal and the principle of

²⁵ Seton-Watson, *op. cit.*, p. 340.

²⁶ Ibid., p. 341.

²⁷ Ibid., p. 343.

²⁸ I. Nistor, *Bessarabia and Bukovina*, Bucharest, 1939.

²⁹ Woodrow Wilson had launched his 14 point program in the course of a speech tour in the U. S. in 1917 and felt confident to personally go to the

national self-determination for the post-World War I settlements at the Paris Peace Conference in 1919. It was inspired from the American experience with government of the people, by the people and for the people. It opened the door to freedom for the national components of the Ottoman and Austro-Hungarian Empires and invited all nations to join a world-wide peace and security organization - The League of Nations. The American imaginative intellectual statesman was greeted with enthusiasm as chairman of the Paris peace conference which changed radically the structure of international relations. Woodrow Wilson met the political reality in Europe on its march but could not secure the endorsement of his own country for the League. A majority in the U. S. Senate found gaps and contradictions in Wilson's peace plan and refused its consent required by the Constitution. However, the Central and East European nations embraced his doctrine and reappeared on the map. The Romanians, who had lived for centuries under three different empires, proceeded to demonstrate solidarity and within a year (1917-1918) organized politically and joined the Old Kingdom of Romania to forge Greater Romania.³⁰ For the union with Romania the delegates of „ Sfatul Tarii,” representing Bessarabia, voted 86 „yes,” 3 „nay,” with 36 abstentions and 13 absent. The proclamation expressed the historical moment:

Peace Conference. However, his Democratic Party was outnumbered by the Republican senators who apparently resented his going to Paris without their advise. Be it as it may, the rebuffing of his grand design was a heavy blow to his political ego and crushed him morally and physically. He was hit by a stroke and died in disappointment.

³⁰ Bessarabia in a series of political moves founded at Chişinău „Partidul Naţional Moldovenesc” (Aug. 3, 1917), elected an assembly „Sfatul Tarii” (made up of 86 Moldavians and 36 representing other nationalities), which voted first to secede from Russia (Dec. 2, 1917), then to become an independent Republic (Jan. 24, 1917), and finally to join the mother country Romania on March 27, 1918. Bukovina followed a similar pattern and joined Romania on Nov. 28, 1918, and finally Transylvania did the same thing when the Great assembly of Alba Iulia voted for unification on Dec. 1. 1918.

*The Moldavian Democratic Republic, Bessarabia, in its boundaries between the rivers Prut and Dniester, the Black Sea and the old frontiers with Austria, seized from Moldavia by Russia more than a hundred years ago, by virtue of historical and nationality rights on the basis of the principle that the people alone decide their destiny, from today on and forever unites itself with mother country Romania.*³¹

The union of Bessarabia was recognized at the Treaty of Paris on October 28, 1920, signed by England, France, Italy, Japan and Romania.³² In his answer to the above proclamation King Ferdinand sent a message of joy and of gratitude to the President of „Sfatul Tarii” which said among other things: „...It is the fulfillment of a magnificent dream. I thank God with all my heart for giving me in these sad days the consolation of seeing our brothers of Bessarabia return to the mother country after a hundred years.”³³ The Act of Union was ratified by the Romanian Parliament on December 28, 1918, and the population returned to Romanian cultural and spiritual values; Romanian language, administration, justice, social life, and religion in schools were restored; Two new bishoprics were established at Hotin and Cetatea Alba, then the archbishopry of Chisinau. All this while a savage and inhuman revolution was ravaging the land of its former temporary master Russia. Bessarabia has produced great and creative personalities in every area of cultural endeavor: B. P. Hasdeu, A. Russo, C. Stamati, Alexe Mateevici (the author of the famous poem „Limba noastră”), Alexandru Donici, U. Crasescu, Zamfir Arbore, Michael Kogalniceanu, Marshal Averescu and many other personalities.³⁴

The third rape of Bessarabia occurred in June,

³¹ Ion Nistor, *Bessarabia and Bukovina*, p. 23.

³² Romania's sovereignty over liberated Bessarabia was recognized as part of „a single national state,” Ciorănescu, *op. cit.*, p. 92.

³³ Ion Nistor, *op. cit.*, p. 23

³⁴ *Ibid.*, p. 19.

1940, after the Molotov-Ribbentrop Non-Aggression Pact of August 23, 1939. Article 3 of the secret protocol of that pact dealt with Bessarabia and read as follows:

With regard to Southeastern Europe the Soviet Union calls attention to its interest in Bessarabia. Germany declares its complete lack of any political interest in that area.

With the two giants on each side and deprived of friends, Romania had become a no-man's land. On June 26, 1940, Soviet Russia handed an ultimatum to the Romanian Ambassador Davidescu to surrender Bessarabia and Northern Bukovina. Taken by surprise the Romanian government and King Carol II attempted to call on Germany and Italy for „someway to assist Romania” to save Bessarabia. But it was turned down. A telegram from Ribbentrop said, „In order to avoid a war between Romania and the Soviet Union, we can only advise the Romanian government to yield to the Soviet government's demands.”³⁵ Hitler himself answered King Carol's demand for mediation that „Germany has never had any political interest in Romania and therefore refused to exert any influence in the current dispute.” Then he added, „Romania had for decades been a steadfast and active ally of the German Reich's enemies.”³⁶ Carol's Crown Council met and by a majority voted to comply with the Soviet demand. The U. S. S. R. knew that Romania stood quite alone politically, and when Romania asked for a time and place to meet and discuss the Soviet note, the reply was another ultimatum (June 28); the new foreign minister Constantin Argetoianu's reply was one of compliance. The evacuation was done under duress and Premier G. Tatarescu pointed out that „the union of Bessarabia with Romania was not an act of conquest but one of liberation.”³⁷ As for northern Bucovina, Molotov justified it in terms of compensation for the

³⁵ Ciorănescu, *op. cit.*, p. 112.

³⁶ Documents, *op. cit.*, p. 26.

³⁷ Ciorănescu, *op. cit.*, p. 116.

exploitation of Bessarabia wealth for more than twenty years.³⁸ Hertza fell in their hands because of a 1/1,800,000-scale map handed over by Molotov to Davidescu, on which the frontier was drawn with a heavy stroke of red pencil, covering some seven-mile-wide strip of territory. The effect of territorial losses on Romania was demoralizing. King Carol was forced to abdicate and to leave the country under the furious attack of the population. His designated head of government, Col. Ion Antonescu, in cooperation with the Legionary Movement, shifted Romania's alliance to the Axis Powers. At the first meeting between Antonescu and Hitler (Nov. 22, 1940), Antonescu expressed his policy goals to be „... to restore Bessarabia, Northern Bukovina and Northern Transylvania to the Fatherland.”³⁹

The territorial loss for Romania amounted to 44,500 square kilometers in Bessarabia and 6,000 square kilometers in Northern Bukovina and Hertza as well as a total population loss of 3.7 millions.⁴⁰ At this point the truncated frontiers of Romania were guaranteed in a German-Italian letter. Molotov questioned it and considered it directed against the interests of the Soviet Union. Hitler's answer was that it was done in order to persuade Romania not to fight for Bessarabia, and the German troops entered to protect the oil fields. When Molotov asked whether the guarantee would apply to a Soviet-Romanian conflict, Hitler's reply was that he did not suppose that Russia intended to attack Romania; according to the letter of the guarantee „it was operative against any aggressor.”⁴¹

Romania joined the Tripartite Pact on November 23, 1940, and entered the war against Soviet Russia on June 22, 1941, by crossing the Prut into

³⁸ Documents, *op. cit.*, vol. X, p. 26.

³⁹ Gheorghe Barbul, *Memorial Antonescu - Le Troisième Homme de l'Axe*, Paris, 1950, p. 50.

⁴⁰ Ciorănescu, *op. cit.*, p. 122.

⁴¹ Andreas Hillgruber, *Hitler, König Carol und Marshall Antonescu: die Deutsch-Rumänischen Künge 1938-1944*, Wiesbaden, 1954, p. 587.

Bessarabia. It was considered to be a war „for the restoration of the status quo pre-established at the Treaty of Paris signed by the Great Powers in October, 1920 - however, never endorsed by Russia. It is interesting to know that as early in the war as December 16, 1941, Stalin prepared a protocol for the meeting with Anthony Eden, in which Bessarabia and Northern Bukovina would be taken away from Romania and Russian military would be established in these territories. However, Eden declined to sign it because he „... could not acknowledge during the war any changes of sovereignty that have been made since the beginning of the war.”⁴² The U. S. State Department's opinion on the matter was that the „U. S. could not agree, at least in advance, to all its demands.”⁴³

In conclusion, the following four points should be made:

1. The concession of Bessarabia at the Peace of Bucharest <as pointed out above> reflects a flagrant violation of international law principles and of previous obligations assumed by the Porte through treaties called first capitulations, then „hatiserifuri” and „berate” (beginning with Stefan Lacusta [1538]). In exchange for the payment of „haraciuri” and/or „peschesuri”, the Porte guaranteed the territorial integrity and the freedom of religious and commercial practice. Thus at Bucharest, Turkey broke its covenant with Moldavia and violated what Hans Kelsen regards a „Grundnorm” - namely, the basic principle of international law „Pacta sunt servanda.” In addition, there was a breach of covenant by Russia herself regarding the Treaty with D. Cantemir in 1711 and then in 1792, promising territorial integrity and sovereign independence for Moldavia, whose land it used to pass through each time it attacked Turkey.

2. Four decades later (1854) the „Concert of Europe” acted to restore partially the territory annexed by Russia in 1812 (Bessarabia); and the three

southern departments Cahul, Bolgrad and Ismail - were returned to Moldavia by the Peace of Paris in 1856. It appeared as if the status quo ante was on its way back and with it respect for the Turkish contractual obligation for the territorial integrity of Moldavia. Was the partial restoration of Turkish suzerainty over the Bugeac region an application of the international principle of *Pacta sunt servanda* or was there a simple coincidence of the Great Powers' interest and the Moldavian aspiration? The answer to this question was provided by Russia herself with the revenge of 1878: Tsar Alexander II had pledged to the memory of his father, Nicholas I, to restore southern Bessarabia to the Empire; and no one dared to oppose his wish „for the sake of Romania.” Dynastic politics were still very much alive, and the Congress of Berlin was a clear set-back to what was supposed to be respect for civilized rules of international behavior, which had to wait another forty years.

3. Woodrow Wilson's „Fourteen Points,” the principle of national self-determination, and the League of Nations broke the chain of dynastic games and proclaimed the end of the use of force for national aggrandisement. Although of short duration only, the new seeds were planted.

4. The Versailles settlement left the defeated countries with a deep-seated national resentment and a growing feeling of revenge. The international legal order of the League collapsed by the end of the thirties under the onslaught of two giant totalitarian regimes in Europe. The international law principles were totally disregarded and „might became right” for five long years. Bessarabia fell victim to a secret clause in the Molotov-Ribbentrop Pact of lawlessness (August 1939). From June 28, 1940, to June 22, 1941, Bessarabia was occupied by Soviet Russia. She was restored to Romania by force of arms for about three years and then lost again by the defeat of the Axis powers that included Romania. The Soviet Russian contribution to Allied military victory strengthened her position in the peace process, and „pax sovietica” superseded again international law in Eastern Europe

⁴² Ciorănescu, *op. cit.*, p. 146.

⁴³ *Foreign Relations of the U. S.*, vol. I, p. 507.

and handcuffed the United Nations Organization for another forty-five years.

With the dissolution of the Soviet Socialist Russian Federation and the strong drive for national emancipation, Bessarabia as the largest part of the former Moldavian Soviet Socialist Republic gained its independence as the Republic of Moldova, was recognized *de jure* and became a member of the U. N. Organization. - Will she take again the steps of 1918 and join her mother country Romania? This is a very legitimate question. When former Secretary of State James Baker, in the course of a brief visit at Chisinau, was asked it in 1992, his answer was „It depends on you!" And I believe he referred to not only the Bessarabian Romanians but to the Romanians across the Prut and perhaps those across the Atlantic as well.

MONUMENTS OF ARCHITECTURE

In the north-western part of Bucharest, on the shores of a lake bordered by a small forest, stands Mogosoaia Palace. It was built in 1702 by Prince Constantin Brancoveanu for his son Stefan. Like the other Brancoveanu palaces, the one at Mogosoaia is gorgeous, and the prince often used it as a summer residence.

The building, whose masonry is very cleverly colored by alternating face brick with rows of mortar, beautifully fits into the surrounding scenery.

The most striking part of the artistically highly valuable palace is the side facing the lake. It is a real masterpiece. The outline of the building and its details tower above green lawns and are mirrored together with them in the shivering surface of the water.

On the first floor, in the center of the building, framed by large windows and two balconies supported by the pillars of the doors, is the famous loggia. Ten meters long and six meters wide, this loggia, inspired by Venetian architecture, is decorated with traditional Romanian elements. Six columns with twisted fluted shafts support on their capitals beautiful arches, while the carved-stone balustrade is a filigree of consummate work-manship, as shown in the picture we are printing on this page.

Prof. Nicholas Nagy - Talavera

California State University
Chico

Nicolae Iorga : The Politician*

It was the Spring of 1932. The unfortunate Prime-Minister ship of Nicolae Iorga was nearing its end. He was sitting on the porch of his home in Valenii de Munte, silently looking into the sunset, with the peaks of the Transylvanian Alps, and the Carpathians simmering in the distance. The son of his faithful political lieutenant, Prof. Dimitrie Munteanu-Ramnic, a distant relative then in his late teens, was at his side. Everything around them submerged in the solemn silence of sunset so characteristic of rural Romania in the Spring.

Suddenly he turned to the young man: „Frasin, what do people think of me?” The youngster was taken aback by the unexpected confidence of Professor Iorga, even more by the question. He did not wish to risk too great a familiarity, nor was he anxious to answer the question. Iorga understood this, but did not relent. „Ei, draga!” („Come on, dear friend!”), do not hesitate - give me a frank answer! What do people think of me?” The young man finally answered timidly: „Well, people say you should have remained the great historian you are and never gotten mixed up in politics.”

* The following paper was prepared and delivered at the Second International Congress at the A. I. Cuza University in Iasi (Romania), July 6-10, 1993.

Iorga's answer erupted instantly: „But then I would have deserted the cause! I would have become a traitor!”¹

Iorga wrote in his autobiography, that he became involved in politics in order to „prevent the evil” some people perpetrated against his country.² A pattern, a key is emerging, so characteristic for the historian-politician in East central and Southeast Europe: An almost irresistible moral compulsion to enter politics.

Should a historian exchange the ivory tower of academe for the rather sordid world of politics?

Iorga was the greatest intellectual the Balkans had during the 20th Century, called alternatively a „Renaissance Man,” a Goethe „Tatmensch;” author of 1,200 books and 20,000 articles, fluent in almost a dozen classical and modern languages, with an immense knowledge of history and the world. He was an eminent professor, a captivating orator, a combative journalist and literary critic, a playwright, a poet and writer. Iorga was also an exemplary human being and citizen, and a true patriot. Above all, Iorga was a *fighter*. Yet, all these qualities were counterbalanced by his personality, which we shall discuss later.

Iorga was a historian first; Iorga the politician was a poor second. But politics are not a part-time engagement - politics demand a full-time commitment which Iorga was neither willing nor able to give.³

The „leitmotif” of Iorga's political thought was „Samanatorism,” and a cultural-nationalism which emanated from it. Samanatorism was a literary movement which became politicized. It was an attempt to recapitulate the past, which was indiscriminately battered and destroyed by changes, by new values, which were still largely questionable.

¹ Mr. Frasin Munteanu-Râmnic, the (former) curator of the Iorga Museum in Valenii de Munte, to the writer in 1983.

² Nicolae Iorga, *O viață de om, așa cum a fost*, București, 1934, vol. III, p. 65.

³ Pamfil Seicaru. *Iorga*. Madrid, 1957, pp. 49-50.

Envisioning a Romania based on the values of its overwhelming peasant majority, Samanatorism proposed a more selective and cautious modernization.

For Iorga, the nation, the product of a long, „organic” development, was the most natural human society. Although Iorga was an agnostic (at best!), he looked at the nation as a devout Orthodox looks at an Icon: It represents *Truth*.

Iorga was a self-confessed ignoramus in economics. He said in 1934: „Fortunately, for my country and myself, I am no economist.”⁴ Like another nationalist historian-politician, De Gaulle, who said: „L'intendance suivra” - Iorga did not consider the state of the economy the most important factor which determined the greatness of the nation. After so many illusions have failed by 1993, this would make more sense than it did a couple of decades ago.

But Iorga tried to implement his cultural-nationalism in Romania with militant consistency during the first half of the 20th Century, a time marked by many illusions-both of the Left and the Right.

Iorga's nationalism was that of his mentor: Mihai Eminescu. Before, Iorga had his encounters with the Junimea, Populism, even with Marxism. But it was Eminescian nationalism which determined Iorga's traditional politics.

Eminescu distilled the bitter Romanian historical experience into a course of action: A need to maintain a Romanian identity, even if the means to this end transcend conventional morality. Thus, the survival of the Romanian nation becomes a „Supreme Law”. In face of this „Supreme Law,” events, individuals, even facts, should be considered only in proportion they further the survival of the Romanian nation.⁵

⁴ Iorga: Lecture at the opening of the Superior Academy of Commerce and Industry in Bucharest, Nov. 1, 1934.

⁵ Mihai Eminescu, *Opera politică*, I (1870-1879); II (1880-1883); București, 1941: passim.

Iorga had drawbacks for a political career: An almost uncontrollable, volcanic temper, and an overgrown ego. For this the penalties in politics are high. He was also very naive and easy to influence, and endowed with great pride. Thus, flatterers fared better than true friends did with sincere criticism.

His integrity and inflexibility was proverbial - in times, when such qualities were no major commodity in Romanian politics or life. It was said, that there can be no dignity without inflexibility. One can only muse about the almost „un-Romanian” bearing of the greatest Romanian historian: Iorga should have learned from Romanian history, that inflexibility is not very helpful for survival!

But during Iorga's political career Romanian politicians faced a different problem. At the end of the 20th Century it is easy in hindsight to apportion blame. But what policy could have offered Romania a constructive course then? The Communists proposed the dismemberment of Romania, while Stalin turned „proletarian-internationalism” into a one-way street; was Maniu's integrity and democratic constitutionalism a better alternative? Were the Liberals (allied with the Crown, banks and the bourgeois) - to paraphrase Bunuel, a bourgeois „sans charme, ni discretion” - more constructive? Later the Liberals evolved into a „neo-Liberalism,” a frankly Fascist, corporate state. Was the „archangelic-Socialist” mysticism of the Legion (which rose out of frustrations, caused by unresolved problems) the answer? Or the Goga-Cuzists, with their efforts-reaching the proportions of a leprosy - to acquire Jewish and other minority property?

During the 20th Century the calvary of Romania was determined by factors largely beyond the control of any Romanian politician, Iorga included: Geography and underdevelopment. When during the Summer of 1940 France (and with it Great Romania) collapsed, there was a debate: „If” the King would not have overestimated French strength and „if” only he would not have underestimated Nazi military might; „if” Carol II and his advisors would have been better statesmen, etc. In my opinion, even „if” Carol would

have had the stature of I. C. Bratianu, he could not have changed geopolitics and the implications for Romania.

E. Benes was a better politician than Iorga was. Benes made great efforts to get along with Stalin. We are aware of the results. Hungary gambled - and lost. The Poland fought heroically - to what results?! The former Yugoslavia showed pride and determination in the face of Hitler and Stalin; it also had the statesmanship of Tito. What is happening there today? On the other hand „Austria Felix” bore - proportionally - more responsibility for Nazism than Germany. Yet, the Powers gave Austria an enviable way out.

Neither Iorga nor any Romanian politician in his times could counterbalance the burdens of reality weighing down on the region: The Powers, later Yalta. Thus, Iorga could offer to Romania one contribution: He made many of his countrymen aware of the dangers solutions for problems. Hopefully, Romania (and the whole region) will find an answer during the 21 st Century within a prosperous, democratic United Europe. Not a Europe of a „melting pot” - but a United Europe of fatherlands. Such a harmony of an inclusive diversity was the goal of Iorga's cultural-nationalism.

Iorga had one great opportunity to make a lasting impact on Romanian politics. The educated combatants during the Great War looked to him to build with his integrity, patriotism, and his known qualities as a fighter a new Greater Romania.⁶ Emerging from the trenches between 1918-1921, they looked to Iorga as the leader of the opposition to the Romanian Liberal Political Establishment. Iorga missed this chance. It is a tantalizing exercise to consider the historical „ifs” again: What „if” Iorga would have been able to take up the challenge? In hindsight, one can only say, that „if” he would have been a better politician, and had he assumed the leadership of this „Trench Generation,” it could have

⁶ Seicaru, *op. cit.*, pp. 53-54 and BASR, *Corespondența lui N. Iorga* (Letters 1917. 1918).

had limited impact only. It would not have changed neither geography, nor underdevelopment. Nor would it have influenced the Powers, which consider small states as pawns in a chess game, and the fate of the pawn is to be taken. Bratianu was aware of this. But he knew that a pawn can block a king; and arriving to the eighth square, the pawn becomes a queen. Such a game was beyond the Samanatorist politics of Iorga.

Iorga's party, the Nationalist Democratic Party (PND), was like the other activities of his: his institutes, newspapers, or his theater - a „one man show.” The party was known as „Iorga's Party,” its followers, were „Iorghists.”⁷ Its program offered little reform, and emphasized national unity, transcending class divisions. Membership was small, consisting mainly of articulate professional people. Other party leaders were mediocre, and Iorga was aware of it. Iorga did not understand the role a party organization plays in politics; keeping contact between followers and the party's course. He often told his followers that „he does not need a party, in only imposes burdens on him; and they are free to go wherever they wish to.” Seicaru, present at this outburst, was right: „No devotion can withstand such treatment.”⁸ And, because of his integrity, neither did Iorga have money for his politics. Like De Gaulle, he hated the self-seeking political parties with a passion, parties which divided, and prevented his main goal: National Unity. He called them contemptuously a „Suprafanar.”⁹ A Suprafanar it might have been, but that was what politics were all about. And it was politics in what the historian-politician Iorga refused to engage in. He withdrew rather into his Samanatorist illusions. In his apolitical naiveté he has chosen first Prof. A. C. Cuza, later King Carol II and Argetoianu as political allies, and Maniu and the Legion as his enemies.

Was Iorga, the leader of the Nationalist Democratic Party, a democrat? For him, where

⁷ Bianca Valotta-Cavallotti, *Nicolae Iorga*, Napoli, 1977, p. 81

⁸ Seicaru, *op. cit.*, pp. 50-51.

⁹ Ever recurring epitaph in Iorga's *Neamul Românesc*, especially during 1934.

Democracy ends, nationalism took over. Yet, he championed the overwhelming majority of Romania, the peasantry. After the Great War Iorga sincerely believed in Democracy, until its performance in Romania turned into something less than constructive. Iorga was not surprised, since in Romania, Western Democracy had no precedent, consequently, he did not consider it the result of an "organic" process. But Iorga the intellectual was deadly set against any dictatorship.

During his Prime Minister ship (in 1931-1932), we witness an echo of his political failure of a decade ago. The King used only Iorga's prestige to disguise his premature dictatorial ambitions. Iorga became Prime Minister during the depression, with his self-confessed economic ignorance. The real power of his government was Argetoianu, whom the King imposed on Iorga as a "homo regius." Iorga evaluated his role later to his family: "I was Prime Minister in Argetoianu's government."¹⁰ His role during the Royal Dictatorship was a postscript to what we said about Iorga, the politician. He had few illusions, but considered a national unity around the King preferable to the self-seeking traditional party politics, let alone the ever louder pro-Nazi currents. As he said to his wife in 1938: "The King is still the best of the lot."¹¹ Once Iorga took his stand, he pounced on the Legion, and became instrumental in Codreanu's imprisonment. After Codreanu was killed in captivity, the Legion put the blame for his murder on Iorga.¹² Whether this was true became academic. The Legion acted on what they believed to be true, and murdered Iorga.

¹⁰ Remembering Iorga's remarks to his family, his family to the writer, in 1983.

¹¹ The personal diary of Mrs. Lilliana Pippidi-Iorga (entry from May 10, 1938), which she kindly put at the disposal of the writer.

¹² The statement of Mr. Traian Boeru, the leader of the "Death Squad" which murdered Iorga. The writer had a chance to meet Mr. Boeru in 1985 in Germany, shortly before he died.

Many accused Iorga with paradoxes and contradictions. Paradoxes - yes, but no contradictions. All the seeming contradictions served only as tactics to serve the triumph of his cultural-nationalism, of which Iorga never lost sight. Bismarck, who was a much better politician - and the architect of "Realpolitik" - in order to save the newly founded Reich from civil war, abandoned his "Kulturkampf," and he was promptly accused with "contradicting himself." Bismarck retorted: "I will do it again!" What he wanted to convey was that he preferred war against Denmark, Austria and France to a civil war.

Iorga's life gives no answer whether a historian should become a politician. He entered politics under great moral compulsion, and his personality assured his political failures. So did Romanian geopolitics and the economy.

However, his cultural-nationalism deserves another look during the coming century. Like De Gaulle, Iorga would not feel uncomfortable nowadays. And in the 21st Century - with all too many people still thinking with the mentality of the 19th Century - Iorga's cultural-nationalism - *mutatis-mutandis* - still has a message (especially in the Balkans) about that great reality: The Nation. Iorga's message should be studied and correctly understood. Then he might be remembered beyond just a world-renown Byzantinologist or Medievalist.

16. Pelsaj din Bucovina

Dr. Emile Vicas

A LA MEMOIRE DES VICTIMES DE „L'ENTENTE DE YALTA" 1945*

Aujourd'hui les représentants des nations et des peuples soumis au système tyrannique de l'Union Soviétique se sont rassemblés devant cet autel pour prier Dieu à l'occasion du 40-ème anniversaire de l'entente de Yalta.

Nous avons parmi nous le Rév. Père Heino Laaneots de l'Eglise luthérienne estonienne de Montréal et le Rév. Père Pierre Popescu de l'Eglise orthodoxe roumaine de l'Annonciation de Montréal, priant avec nous dans l'esprit d'écuménisme.

Nous sommes ici des représentants des peuples de l'Europe centrale et de l'Europe de l'est: Biélorusses, Croates, Estoniens, Hongrois, Lettons, Lithuaniens, Polonais, Roumains, Serbes, Slovaques, Slovènes, Tchèques et Ukrainiens; tous avec l'âme pleine d'amertume et de tristesse, causées par les souffrances que l'entente de Yalta et autres accords internationaux ont apporté aux 150 millions d'hommes, de femmes et d'enfants, abandonnés à l'esclavage du régime soviétique, où la terreur absolue règne pour tous à l'exception de la classe dominante: la „Nomenklatura," une classe athée, avide de pouvoir, de privilèges et de biens matériels.

Pour nous Yalta ne représente pas seulement une date: du 4 au 11 février 1945, mais une image symbolique d'un typhon géant, déferlant à partir de

* Allocution prononcée le 10 février 1985 à l'occasion de la Messe solennelle célébrée à la Cathédrale Marie-Reine-du-Monde de Montréal par... président du Conseil National Roumain. Canada.

1917, sur l'Europe et balayant progressivement sur son parcours les vies humaines, les droits individuels, la liberté religieuse, ainsi que l'auto-détermination des nations.

Avec l'écoulement de temps l'entente de Yalta a pris l'aspect d'un événement faisant corps avec les années qui ont suivi la révolution russe de 1917, quand les pays occidentaux étaient aveuglés par de faux rapports, voyant sur l'horizon comme un mirage de fata morgana, un oasis de bonheur social.

Yalta n'est qu'un maillon d'une longue chaîne dans la progression de la tyrannie à double face, de la dichotomie soviétique du visage souriant de la „Nomenklatura" et du bourreau de la police à ses ordres.

Yalta nous fait réfléchir aux souffrances des années 1929-1931, où des millions de paysans ukrainiens sont morts pendant la déportation „pohod na Sibir," ensuite aux victimes du plus grand holocauste de l'histoire du monde, quand 7 millions de paysans ukrainiens sont morts de faim dans les années 1932-1933, d'une famine organisée et intentionnellement déclenchée et exécutée avec la même technique de duplicité.

En 1939 (23 août) les Soviétiques ont signé une entente secrète avec l'Allemagne de Hitler pour se partager l'Europe en zones d'influence.

Dès que la guerre s'est déchaînée le premier pays à subir des pertes énormes a été la Pologne, avec 6 millions de morts, 60 milles tués sur le champ de bataille, 2 millions déportés dans les camps soit comme prisonniers de guerre soit pour du travail forcé. La Russie soviétique a occupé 40% du territoire de ce pays et a déporté à l'intérieur de l'U. R. S. S. 1,700.000 hommes, femmes et enfants, dont à peine 15% en sont sorti avec l'armée du gén. Anders, pour combattre avec les Alliés en Afrique et en Italie. Puisqu'on parle de l'armée polonaise nous devons mentionner le massacre de 15.000 officiers polonais à Katyn et ailleurs en Russie en 1940, dont la majorité des intellectuels: professeurs d'université, instituteurs, avocats, médecins, ingénieurs, etc.

Entre 1941 et 1944 autres milliers ont été tués en Pologne occupée par moscovites.

En 1943 a eu lieu l'insurrection du ghetto de Varsovie dans lequel des milliers de Polonais de religion mosaïque ont été massacrés par les Allemands.

En 1944 du 1 août au 3 octobre l'insurrection de Varsovie a emporté pendant 63 jours la vie de 250.000 Polonais, en majorité de population civile, pendant que l'armée soviétique attendait de l'autre côté de la Vistule la fin de la tuerie et en même temps empêchait les avions alliés d'apporter des vivres aux insurgés. La capitale a été systématiquement rasée au sol et tous les survivants déportés.

En 1945 les 16 membres du gouvernement polonais clandestin, invités par une ruse des autorités soviétiques ont été arrêtés et sort de plusieurs d'entr'eux reste inconnu. Dès cette année, pendant l'ère stalinienne, plus de 100 milles Polonais ont été mis à mort en Pologne même, autres 100 milles ont été déportés, dont seulement 5.000 sont retournés en leur pays.

L'Estonie a été incorporée par l'Union soviétique en juin 1940. Sur une population de 1,200.000 - 60.000 ont été déportés en 1941, et 124.000 également en 1945 à l'intérieur de L'U. R. S. S.

La Lettonie fut aussi incorporée en 1940. Durant 1940-1941 on a déporté 34.000 personnes, et en 1945 autres 136.000 Lettons ont subi le même sort.

La Lithuanie a été incorporée selon la deuxième entente entre Molotoff et Ribentropp, de septembre 1939; L'U. R. S. S. s'est approprié la plus grande partie du territoire. Durant les années 1940-1941: 75.000 personnes ont été déportées en Russie, suivies d'autres 245.000 après les années 1944-1945.

De la Roumanie l'U. R. S. S. a annexé en 1940 la Bassarabie et la moitié de la Boucovine avec une population de 2 millions, 400 milles d'âmes, dont elle a déporté en première année d'occupation 300.000 personnes dans les années 1944-1956.

De la Slovaquie après 1945 plus de 25.000 personnes ont été déportées.

En Yougoslavie entre avril et mai de 1945, 200.000 Slovènes, Croates et Serbes ont été renvoyés de la région de la Carinthie-Autriche sur l'ordre du „Foreign Office” à Tito; tous ont été fusillés par ce disciple du communisme près de Maribor sur la Drave en espace de 3 semaines.

En 1945 plus de 2 millions de prisonniers russes se trouvant en Allemagne ont été retournés à l'U. R. S. S. et tous ont trouvé la mort. A leur mémoire le peuple anglais a érigé un monument: une fontaine à Londres.

Lénine a déclaré en 1922 que „l'Eglise doit être supprimée le plus vite possible et sans pitié.” Avant l'entente de Yalta, le 5 juin 1944, Stalin déclaré à Tito de Yougoslavie: „Cette guerre ne ressemble pas celles du passé. Celui qui occupe le territoire, impose en même temps son système social. Cela doit se faire simultanément avec l'avance des armées. Il n'y a pas d'autre choix. Ainsi imposer le régime social soviétique signifie imposer la lutte contre la religion, toute religion.”

A. Regensburger dans son: „Tonnerre de Chine” dit: „Selon la conception marxiste, l'homme n'a pas d'âme spirituelle, ni de volonté libre; il n'a aucun droit personnel à faire valoir. Les communistes considèrent l'homme comme un simple animal, mais plus évolué, et doué de qualités dangereuses; c'est pourquoi ils le dressent au moyen de lavage de cerveau. Le dirigeant marxiste exerce sur un autre homme un pouvoir absolu: il dispose de lui comme d'une bête de somme; qu'il l'envoie en prison, au camp de travail, le torture ou lui tire une balle dans la nuque, il ne fait qu'user de son „droit”; en vertu de ce même droit il attribue à sa bête de somme sa portion de nourriture, etc. „Les dirigeants exercent leur pouvoir par des hommes recrutés des peuples subjugués, après un dressage complet, de telle manière que ceux-ci exécutent les ordres sans réflexion, comme des automates. C'est le cas récent des policiers qui ont tué le Rév. Père Jerzy Popieluszko en Pologne.

Il n'y avait pas question d'Etats participants à l'Accord de Yalta. C'était une entente personnelle entre trois personnalités hautement placées, parlant

à leur nom, sans aucune indication qu'ils sont des organes représentants leurs Etats, sans clauses déterminées,¹ où Etats et des peuples absents, et même pas consultés, ont été démunis de leur existence et de tous leur droits, de leur croyance et de leur culture. Yalta a divisé l'Europe en deux régions: Celle dominée complètement par les Moscovites et celle de l'ouest. Yalta c'est l'extension de l'ancien impérialisme des tsars à l'actuel empire de communiste russe. Celui-ci tient à tout prix à maintenir Yalta, l'essence de sa stratégie politique: maintenir Yalta, l'essence de sa stratégie politique: d'un côté exercer la suprématie absolue par la menace des armes, de l'autre faire passer des populations entières psychologiquement dans son camp satellisé au moyen de guerres subversives, du terrorisme et de la propagande.

L'accord de Yalta a été suivi de violations continuelles de tous les droits des peuples et des individus dans le nouveau empire soviétique. Les peuples exaspérés par des privations multiples, par des persécutions religieuses, par le contrôle toujours présent de la police politique innombrable et privilégiée, se sont efforcés de regagner leurs libertés perdues à maintes reprises:

- à Berlin-est, en 1953, avec des centaines de morts;
- à Poznan, en 1956, avec des dizaines de morts;
- à Budapest, en 1956, avec 200.000 morts;
- à Prague, en 1968, avec de nombreuses arrestations;
- à Varsovie, en 1968, avec des centaines d'arrestations et d'expulsions;
- à Gdansk, en 1970, avec des centaines de tués et d'arrêtés;
- à Radom et „Ursus” en 1976, avec des morts, des gens arrêtés et battus par dizaines;
- à Gdansk, le 30 août 1980: naissance de SOLIDARNOSC, qui, avec ses 10 millions de travailleurs lutte pacifiquement pour ses droits, pour se voir écrasée (mais pas anéantie) par la loi martiale du 13 décembre 1981, avec des dizaines de tués (60 nous sont connus de nom), des milliers d'arrêtés, etc.

¹ voir: Briggs, *The Leaders' Agreement of Yalta*, in *American Journal of International Law*, 1946, p. 380 et suivantes.

Pour ce qui est du chapitre des persécutions religieuses: En Ukraine l'Eglise Uniate a été abolie en 1945 et 500 prêtres ont été emprisonnés ou tués. En Roumanie la même mesure adoptée en 1948 a donné des centaines de prêtres emprisonnés, dont tous les évêques sont morts en prison, qui, avec ceux du rite latin, comptent 19 martyrs. Plus de 200 prêtres orthodoxes sont morts suite aux persécutions, dont 5 évêques et archevêques. En tout, en Roumanie, au delà d'un million de gens a connu les prisons et le travail forcé; plus de 200.000 ont été tués.

Monseigneur et Révérends Pères, nous vous remercions pour cette Messe solennelle, pour les prières pour les âmes des défunts, ainsi que pour tous ceux qui souffrent encore, chaque jour, depuis tant d'années.

Cette Messe célébrée en la Cathédrale de Marie-Reine-du-Monde, est l'accomplissement et la soumission au message donné par la Sainte Vierge à Fatima le 13 juillet 1917: „c'est par les prières que nous allons obtenir la paix et la conversion de la Russie.” Nous sommes confiants que le Coeur Immaculé de Marie trionfera.

16. Peisaj din Bucovina

CARTI

Vetuța Pop: Poeme, Ediția a II-a, Revizuite și Completate. Editura Cartea Aromână, 1993.

Rar se întâmplă ca un volum de versuri apărut în Exil să ajungă la mai multe ediții. Iată însă că se mai întâmplă și minunea aceasta și, dovada o avem sub ochii noștri. Este volumul intitulat simplu POEME al doamnei Vetuța Pop, apărut în editura Cartea Aromână, având drept motto catrenul original:

Du cu tine dorul nostru
Tot ce-avem în noi mai sfânt,
Dăruiește-l României!
N'o uităm nici în mormânt.

Conținând poeme în limba română și zece în limba franceză, cartea aceasta de versuri, nepretențioase, se vede dintr'un început, a fost scrisă cu peana inimii. De o cutremurătoare sinceritate, aceste poeme simple, te fascinează și te încântă. Și poate în asta constă și succesul înregistrat de carte.

Transplantată din plaiul mioritic de la margine de Apuseni pe meleagurile din Canada, Vetuța Pop scrie pentru copii ei, pentru nepoțele, pentru soț și pentru prieteni. Lucruri care altora par banale, pentru dânsa sunt motiv de inspirație, cum ar fi *"Duel la Centrul Cultural"* și altele. Nu uită nici *"Bătrânii de acasă"*, *"Blajul"*, *"Mormântul părinților mei"*, *"Satul meu"*, etc. Dar țara, țara e mereu prezentă. Iată mai jos poemul intitulat *Românie*:

Lumea ' ntreagă te admiră
Astăzi ești Crăiasă,
Tu din negură ești-ai
Ca o zână-aleasă.

Pe-a lor umeri te purtară
Tineri paji ești din fașă,
Și cu sânge îți brodară
Haina de mătăasă.

Larg deschide-a tale brațe
Fiii tăi să-i strângi,
Mamelor ce-și plâng copiii
Dulce să le cânji.

Să-ți iei locul printre ginte
Precum l-ai avut,
Și cu flori să'mbraci morminte
Ce te-au renăscut.

De încheiere, reproducem din cele scrise de dl. Dumitru Bacu în loc de Prefață la ediția a II-a:

Părăsind Cetea, Vetuța a dus cu ea în pribegie, închis în adâncul rărunchilor, *dorul Ardealului înstrăinat* de veacuri, visul care nu s' a împlinit decât pentru abia două decenii ca apoi să redevină coșmar pentru întregul neam, încă și mai cumplit *înstrăinat* de noii barbari năvălitori din răsărit. *Ardealul înstrăinat* și-a spart hotarele pentru a îmbrățișa în *dorul și înstrăinarea* lui, întreaga suflare românească, *de la Nistru până la Tisa și din Vatra Dornei până la Sanmarina* din Pindul încă și mai dureros înstrăinat.

Elisabeth Păunescu, SUNT NUMAI FEMEIE, versuri, Editura Macarie.

Nu știu de ce - și o mărturisesc cu toată sinceritatea - m' a fermecat și impresionat întotdeauna poezia feminină. Poate datorită sensibilității de netăgăduit a celui etern feminin. Poate, sincerității așternută pe hârtie în intimitatea camerei sau iatacului unde au fost zămislite și unde s' au născut. Secretul acestei dileme, nu l-am aflat.

Citind volumul doamnei Păunescu, rămâi cu impresia că te găsești în fața unui ciupag sau chilim românesc, cusut sau țesut cu migală de o mână măiastră, care, cu fiecare împunsătură a acului sau cu fiecare bătaie a brâglai, și-a pus, însăilându-le, parte din sufletul ei. Iată, spre exemplu, poezia cu care se deschide volumul: *Buze*.

Cum de-ți sunt
Așa de moi,
Buzele
Când mă săruți ?

Ai putea
Să-mi spui,
Cumva,
Oare, sunt
Din catifea ?

Sau, iată această strofă din *"Noapte fierbinte"*, care ilustrează sinceritatea celui etern feminin :

Divina mână a ȋesut
Perdea de frunze peste noi
Cereasca boltă să nu vadă
Cum în hamac noi doi
Stăm goi...

Compozitoare ea însăși, nu-i de mirare că în creațiile ei să
întâlnești acea melodie specifică compozitorilor, ca în poezia ȋi
vor rămâne 'n amintiri :

Că veșnicie nu există
În viața asta schimbătoare
Când orice fericire tristă
ȋi orice bucurie doare...

Apărută în condiții tehnice ireproșabile, cartea se bucură de
o frumoasă prezentare grafică - copertă și desene - a d-lui Mihai
Șerbănescu.

Scrie domnul Lucian Grigorescu, Redactor-șef la
ȋurnalul de Târgoviște, ȋ la sfârșitul cărții, următoarele rânduri:
ȋDoamna Elisabeth Păunescu oferă prin acest volum de dragoste,
și de bine, și de frumos, un simbol al dorurilor pentru ai săi,
pentru conturile unor tradiții la care a tânjit atâta și la care a
revenit în sfârșit. ȋ Iar dl. Mihail I. Vlad, Editorul revistei
ȋTârgoviște, scrie: ȋCetind și recitind versuri incluse în acest
volum nu-mi rămâne decât s' o felicit sincer pe doamna Elisabeth
Păunescu, cu ȋncrederea că în acest tragic secol și mileniu,
POEZIA rămâne un balsam pentru sufletele noastre...

În ceea ce mă privește pe mine, pot spune sincer că am trăit
o adevărată desfătare sufletească aplecat peste filele acestei cărți de
versuri.

Nicolae Novac

**Miodrag Milin, Relațiile politice româno-sârbe
în epoca modernă. Secolul al XIX-lea,
București, Editura Academiei Române, 1992, 240 p.***

Datul istoric ce a situat poporul nostru în calea ȋ tuturor
răutăților, ȋ dorința firească nutrită de români pentru pace și
colaborare au făcut ca atenția specialiștilor muzei Clio să fie
cantonată preponderent asupra relevării lipsei antinomiei

* Este extrem de dificil să purcezi la prezentarea unei lucrări elaborată la cel
mai înalt nivel științific posibil cu rigurozitatea și acribia specifice numai
adevărului om de știință. Iar autorul nu se dezmințe, volumul de față fiind
doar continuarea unei munci de cercetare de ani de zile, cercetare bazată pe
migăloasă și dificilă muncă de arhivă. Este o mare relaxare sufletească să
găsești, în sfârșit, prin diferite lucrări așa zis științifice aparținând unora care
au impresia că sunt istorici după ce au publicat (datorită vreunui binevoitor
sau necunosător) vreun volumaș de articole puse grămadă, compilate din cine
știe ce ziare vechi. Dar munca de cercetare la prima mână, a primei surse, a
izvoarelor epocilor de mult apuse, sigur este de lungă durată, fără urmarea
unor consecințe financiare sau de reclamă imediate. Dar ele sunt singurele, care
peste ani și ani, rămân ca unicele repere ale cercetării științifice, cu consecința
scrierii adevăratei istorii. Cărțile de ȋ circumstanță, ȋ articolele ocazionate de
diferite momente, subjugate politic, se pierd în negura istoriei, alegându-ne
doar cu părerea de rău după hârtia consumată.

Volumul istoricului dr. Miodrag Milin este structurat în patru părți
fundamentale, care pot fi tot atâtea cărți, cu o analiză temeinică a relațiilor
româno-sârbe pe parcursul întregului secol XIX, cu precădere a doua parte a
lui, plecându-se de la ideea, adevărată, că cele două popoare, românii și sârbii,
au parcurs acelaș drum pe calea civilizației, făcându-se împreună ȋ părtași prin
jertfă la roadele ei, în urma unei istorii care i-a adus unul lângă altul, pe
drumul greu al izbănzilor, și nicidecum împotriva, în spațiul de interferență
naturală coexistențială. Cu intenția de a nu ne substitui specialiștilor - sperăm
doar că într'un viitor nu prea îndepărtat istoricul dr. M. Milin se va opri și
asupra problemei spinoase a românilor din Yugoslavia cât și a complexei
situații izvorâte din practica deznaționalizării aromânilor (inexistenți pentru
comuniști și neocomuniști) din Balcani - prezentăm recenziile cercetătorului dr.
Stelian Mândruș de la Institutul de Istorie din Cluj. (Pr. Gh. N.).

fenomenului respectiv, analizat deopotrivă în cauzalitate internă și externă. Istoriografia ultimilor ani a acordat astfel un spațiu larg cercetării legăturilor încheiate pe multiple planuri cu popoarele vecine. O mărturie grăitoare o depune rubricatura inițiată în cadrul *Bibliografiei istorice a României*, prin consemnarea aportului autohton la istoria și știința istorică universală, prin vizualizarea interferențelor pe tărâm spiritual dintre români și celelalte națiuni.

Între cercetătorii tineri care au manifestat constant sporite preocupări față de actul confluențelor culturale și politice dintre români și sârbi se numără și autorul monografiei cu titlul sus enunțat. Cercetătorul timișorean M. Milin și-a preliminarat în timp intenția finalizată acum și astfel, prezentată ca atare corpului de specialiști întru dobândirea aprecierii cuvenite. Suita de lucrări publicată în revistele de profil din țară și străinătate a reprezentat un pas important efectuat în necesara confruntare cu opinia istorică și pentru dobândirea certificatului de validitate științifică. De la primele sale analize asupra fenomenului relațiilor bilaterale sub planuri multiple, autorul făcea dovada pasiunii și a acribiei celui versat în aplecarea sa temeinică în defrișarea integrală a unui segment temporal bine definit. În adiacența datului interpretativ, îndrăzneț rostit și cursivitatea deosebită a frazei ce denotau limpezimea gândirii istorice, articolele, studiile și cele trei cărți apărute până în prezent recomandă cu de la sine un cercetător ancorat temeinic în defrișarea substratului comprehensiunii dintre cele două popoare între reperele cronologice stabilite aprioric din titlu.

Cartea de față schițează din debut cadrul problemei, contextul contractului dintre români și sârbi într-o elaborare succintă dar elocventă. Lectorul este edificat de la început asupra mersului logic al ideilor supuse atenției în legătură cu modul specific de interferare culturală reciprocă, cu mutațiile calitative respective, cu dezvoltarea lor în planul conștiinței naționale. Subiectul complex propus de M. Milin îi îngăduie să părăsească anumite canoane uzate în istoriografia noastră și cea străină. Conștiința spațiului comun de umanitate reflectată în interferența naturală pentru intervalul de timp dintre finele secolului XVIII și debutul veacului nostru este concret vizualizată de autor într-o judicioasă interpretare a materialului editat dar mai ales inedit, valorificat ca atare. Axarea cu precădere pe evenimentele politico-culturale reciproce pentru români și sârbi în secolul XIX a fost

reclamată de faptul logic reprezentat pe seama națiunilor împilate de momentul recrudescenței naționalității la 1848 și mai ales după anul 1867. Nu putem să nu remarcăm aici tratarea aproape de limita exhaustivului a momentelor relațiilor politice româno-sârbe, investigarea evoluției vieții diplomatice moderne de ambele părți, conjunctura formată din personaje, inițiative, faptic, acțiuni, fără să se omită aportul esențial în domeniul culturii, respectiv particularitățile dialogului spiritual, cu aportul tuturor componentelor notabile în epoca dată.

Bogata bază documentară, rigoarea științifică fermă, imaginea complexă înfățișată, întinderea în spațiu și timp a perioadei studiate, varietatea domeniilor abordate în cuprinsul monografiei, reliefarea raporturilor româno-sârbe constituie elemente deosebite ale cărții semnate de istoricul dr. Miodrag Milin de la Institutul de științe socio-umane din Timișoara.

Metodologia abordării, interpretării și elaborării, concepția, structura și problematica dezvoltată, trăsăturile de sinteză inculcate, comparatistica îndrăzneată vehiculată, ineditul relevat deseori îndeosebi datorită fructificării eficiente a materialului arhivistic depistat în Yugoslavia, repunerea în circuitul științific a unor date și contribuții considerate desuete ori nevalorificate în măsura potrivită, regândirea tabloului de ansamblu al relațiilor dintre români și sârbi (iugoslavi) între secolele XVIII și XX, constituie atributele unei lucrări deosebite în peisajul istoriografic actual.

Toate aceste considerații nu fac decât să confirme valoarea deosebită a demersului interpretativ realizat de autorul cărții, recomandând cu de la sine putere monografia în discuție.

Relații româno-americeane în timpurile moderne (Romanian-american relations in modern times). Volum editat de Gh. I. Florescu pentru al II-lea Congres Internațional de Studii Românești. Cuvânt înainte de Al. Zub. Iași, Editura Univ. Al. I. Cuza, 1993, 383 p.

Apărut sub auspiciile Academiei Române și a Institutului de Istorie A. D. Xenopol din Iași cu o dublă menire: de a inaugura seria intitulată sugestiv **Bibliotheca Historiae Universalis** și de a prelimina debutul celui de-al doilea Congres Internațional de Studii Românești (Iași, Iulie 1993), tomul miscelaneu în discuție reprezintă o temeinică *anchetă* vizând relațiile interstatale, cu o adresă circumscrisă distinct. Volumul de studii aplicate și de comentarii critice, editat de cercetătorul acrib Gh. I. Florescu și prefătat de profesorul Al. Zub, se prezintă drept o fructuoasă acumulare de fapte, de critică și de restituție, totodată, într'un domeniu atât de nerăzbătut în istoriografia noastră, precum cel al raporturilor româno-americane. Chiar dacă durata temporală apare vizibil limitată încă din titlu, spectrul tematic extins inculcat, apelul la comentarea evenimentului politic, la ilustrarea legăturilor economice și la interpretarea interferențelor culturale, favorizează pe seama lectorului-specialist, - și nu numai -, iminența contactului cu datul prezent și viitor, tocmai datorită travaliului în zona recuperării de elemente istorice și a validării lor concrete.

Nota explicativă, semnată de editorul ieșean menționat, relevă opțiunea asumată în sens de excurs preliminar făptuit *hic et nunc* în vederea unei proxime monografii a relațiilor româno-americane, în dublu scop: de a birui inerția și complexul resimțite de știința istorică autohtonă vreme îndelungată în direcția respectivă, și, de a contribui minim la remedierea degradării imaginii României în exterior. Efortul voluntar responsabil îngemănat în chip colectiv în volumul prezent se întemeiază pe un grupaj cronologico-tematic vizând trei unghiuri diverse de abordare științifică: cel dinții, secțiunea istoriografică, anexată cu bibliografia din final (autor Gh. I. Florescu), următorul, însumând știri și comentarii de natură economico-politică și, în final, tratarea culturală în ultima rubrică.

Inerția cuprinsului lucrării ne relevă, așadar, o cuprinzătoare paletă de contribuții istorice realizate de 13 autori: decan, acad. C. Bodea, proveniți din Iași (7), București (4), Cluj (2); cercetători (10), universitari (3), istorici (9), filologi (4), în majoritatea lor beneficiari de burse (ori lectorate) în Statele Unite sau Europa.

Realizările și perspectivele în studiul relațiilor româno-americane (p. 19-89) și **bibliografia selectivă** (p. 333-356) constituie un binevenit excurs documentar autohton în gen de

prefață, conivent demersului oportun pentru identificarea (și consultarea) suitei de cărți, studii, articole și note, ordonate alfabetic pe autori, cu diviziuni propice percepției, înțelegerii și tratării fenomenului relației bidirecționale dintre cele două popoare aflate la distanță în spațiu și timp.

Conexiunile politico-diplomatice și economice includ următoarele abordări semnificative pentru intervalul reprezentat de secolele XIX-XX în istoria României și a S. U. A. Contactele diplomatice din timpul domniei lui A. I. Cuza (D. Ivănescu), legăturile economice premergătoare anului 1914 (I. Stanciu), existența și acțiunea **legiunii americane** între 1917-1918, istoricul clujean Gelu Neamțu punctând două aspecte legate de demersul organizatoric și semnificația politică (p. 143-161), raportul dintre acțiunea diplomatică și importanța câmpului petrolifer românesc între 1917-1924 (I. Ciupercă), portretul Dr. N. Lupu în călătoriile sale din anii 1917 și 1918 (Gh. I. Florescu), ofertele economice pentru creditarea părții românești între 1918-1927 (D. Șandru), precum și viziunea oficială alături de cea a opiniei publice americane cu privire la raptul teritorial săvârșit la adresa României în August 1940 (N. Dascălu).

Interferențele culturale vizează: rectificări și completări la informațiile înregistrate și comentate de tandemul P. Cernovodeanu - I. Stanciu în 1977 (versiunea engleză în 1985; autor N. A. Ursu), comentarea aportului autorului britanic, originar din Indiile de Vest, Isaac Hunt (1742-1809) a lucrării intitulată *A Letter from a Gentleman in Transylvania to this Friend in America* (1764) de C. Bodea (p. 259-281), receptarea operei eseistului și poetului Ralph Waldo Emerson în cultura română a secolului XIX (Geta Dumitriu), relații culturale desfășurate după primul război mondial (D. Dorobăț), corespondența Mozes Gaster cu Samuel Ghinsberg și Leon Feraru, 1923-1930 (V. Florea), ca și eseul deosebit, semnat de către Al. Zub, pe ideea descoperirii Americii, temă de meditație și o modalitate de a regândi istoria.

În fapt, un sorginte (ori corolar) al încercării temerare făptuite de nucleul de specialiști în paginile volumului de față, tocmai în intenția de a oferi un răspuns adecvat întrebării așternute cândva și de un N. Iorga cu privire la rostul (și rolul) Statelor Unite în stăruința altora de a căuta și afla un *model* propriu și adecvat.

Gând și faptă asupra cărora au zăbovit inițiatorii grupați în **The Society for Romanian Studies**, organizație interdisciplinară ce promovează studiile de cultură și civilizație românească, - prim Congres la Paris în Iulie 1986, cu următorul derulat recent la Iași.

În final, îngăduită fie întrebarea ridicată de recenzent în legătură cu o viitoare și urgentă revistă (sau anuar) de studii (numai) româno-americane?

Dr. Stelian Mândruț

SPICUIRI DIN PRESA

Pace în Palestina. Tensiunea, cu izbucniri violente din când în când, între Israelieni și Palestinieni pentru control și autoritate politică asupra Palestinei a ieșit din faza violentă. La 13 Septembrie '93 cele două părți au semnat Tratatul de pace de la Washington; Yiszak Rabin și Yasser Arafat și-au strâns mâna și au recunoscut reciproc dreptul la o existență pașnică pentru cele două națiuni. Arabii palestinieni din regiunea Gaza și din orașul Jerichon se vor bucura de libertate administrativă și economică și de autonomie politică - fără interferențe din partea Israelului. Dacă acest aranjament se dovedește viabil celelalte părți din Cisiordania vor fi și ele emancipate în mod treptat de sub control militar israelian. Politica externă și securitatea teritorială vor rămâne în sarcina Israelului.

Forțe fundamentaliste în ambele părți se opun acestui tratat și vor căuta să pună bețe în roate. Cu asistență de la țările dezvoltate palestinienii își vor îndrepta energia înspre reconstrucția economică, ridicarea standardului de viață și restabilirea instituțiilor de învățământ la toate nivelele. Va fi o probă care va trebui să înceapă fără întârziere și a cărei rezultate vor fi observate și urmărite de aproape de către prieteni și dușmani. Peter Ford, coresponsabilul ziarului Chr. Sci. Monitor (23 Sept. '93), p. 20)

își încheie articolul cu observația că *For the first time in half a century they are looking forward to their future.*

Prețul înțelegerii este titlul unui articol de fond recent apărut în New York Times (1 Oct. '93), p. A17). Anthony Lewis analizează situația tragică din Bosnia-Herțegovina. El socotește că refuzul parlamentului din Sarajevo de a ratifica termenii tratatului de pace cu Serbia, prin care Bosnia va fi desmembrată este un avertisment asupra condițiilor de pace globală.

Negocierile conduse de cei doi diplomați, Lord Owen și Thorwald Stoltenberg au fost în esență cu privire la legitimizarea teritoriilor cucerite prin agresiunea Serbiei. Înțelegerea sugerată de ei va compensa Serbia prin ridicarea sancțiunilor economice în schimbul unor concesiuni teritoriale minore. Pentru cei care susțin împărțirea Bosniei argumentul principal este că prin ea se va opri măcelul și înfometarea în fața iernii care se apropie. Dar, mediatorii internaționali și ceilalți lideri politici uită că ... expansiunea teritorială prin forță militară este interzisă de principiile de drept internațional și de charta Națiunilor Unite și că pe această cale se deschid porțile abuzului de forță și se recunoaște genocidul ca metodă de expansiune și de anihilare a unei țări membră a Națiunilor Unite.

Anthony Lewis se întoarce, apoi, spre politica sovăitoare a Statelor Unite ca putere principală în lume. El crede că *America are interese vitale* să se opună acestei împărțiri. Prin neintervenția noastră acordăm legitimitate brutalității și repugnantei metode de *ethnic cleansing*. Scopurile cele mai nobile de politică externă rămân fără valoare dacă nu sunt apărate prin forță... Bosnia a pus la îndoială încrederea în cuvântul și hotărîrea Americii.

The World Press Review - (August '93) reproduce dintr'un articol recent apărut în *The Independent* (London) care face o analiză a războiului civil din Yugoslavia și sugerează trei învățăminte din tragedia lui: 1. Statele vecine trebuiesc cointerestate în procesul de căutare și adaptare a unei soluții pașnice a conflictelor etnice înainte ca ele să degenereze în război sângeros;

2. Nici un guvern să nu aibă dreptul să intervină în alt stat pentru apărarea grupului lor etnic. Apărarea minorităților este o datorie universală afirmă autorul; 3. Guvernele occidentale trebuie să înțeleagă că apărarea colectivă nu mai este divizată între Est și Vest.

Datoria Europei (Est și Vest) este să găsească și să aplice principiile de mai sus în timp util ca să prevină o repetare a Yugoslaviei în fosta Uniune Sovietică unde Rusia ar putea interveni cu forța ca să împiedice desmembrarea imperiului sovietic sub pretextul protecției minorității ruse (așa cum se întâmplă în Moldova - recte Basarabia - aș adăuga eu).

"Proclamația de la Timișoara" - este titlul unui articol de Nicolae Prelipceanu, apărut în România Liberă, 5 August '93, p. 2. Autorul pare inspirat de legea adoptată recent de către parlamentul ceh pentru scoaterea în afara legii a celor responsabili de distrugerea economiei naționale și deci pentru înlăturarea oricăror relicve ale regimului comunist. După ce constată că în România apelul Frontului... la consens pentru că toți suntem mai mult sau mai puțin vinovați a condus la salvarea foștilor nomenclaturiști mari și mici care au devenit cadrele frontului, N. Prelipceanu găsește că și noi avem punctul 8 al Proclamației de la Timișoara și ar fi momentul să ne întoarcem acolo - ca o alternativă la prezenta stagnare politică și economică a țării.

Autorul mai amintește că unitatea la care frontul a apelat la început s'a dovedit fragilă și s'a rupt atunci când puterea frontistă a asmuțit pe unii contra altora. Aluzia la mineriade - și mai ales la cea din 13-15 Iunie '90 este destul de evidentă. Cu ea a început democrația originală care seamănă tot mai mult cu regimul dinainte în care deciziile guvernamentale porneau dintr'un singur loc.

Dilema Moscovei. Corespondentul ziarului *Christian Science Monitor* Wendy Sloane semnalează o scrisoare adresată recent președintelui Boris Ielțin de către Jeri Laber, secretarul executiv al Comisiei de observație de la Helsinki (Helsinki Watch)

Prin ea Rusia este acuzată de încălcare gravă a rolului de pacificatoare pe care și l-a luat în conflictele interne izbucnite în fostele republici sovietice: Georgia, Moldova, Azerbaigian, Tagikistan și în Afganistan. **"Rusia intervine tot mai mult fără să țină seama de respect pentru drepturile omului în aceste țări"** - afirmă scrisoarea. Aceste acțiuni se manifestă pe două căi: intervenție directă a trupelor staționate în acele țări în favoarea minorităților rusești; sau prin aprovizionarea cu armamente a grupurilor rebele.

Aceste intervenții contribuie la destabilizarea situației și tind să rețină sau să reafirme hegemonia Rusiei în regiune. Andrei Kozyrev, ministrul de externe rus recunoaște că **"este posibil ca forțele pacificatoare rusești să treacă la acțiuni nepermise în situații de conflicte violente."** Ielțin însuși a confirmat **"participarea Rusiei la bombardarea populației civile în Moldova anul trecut."** În continuare raportul acuză Rusia de instruire și înarmare a grupurilor rebele **"cu reputație de violare a drepturilor omului."**

Concluzia care se poate trage din cele de mai sus este că Federația Rusă, succesoarea Uniunii Sovietice dă dovadă de inconsistență. Pe de-o parte consimte la secesiunea pașnică a fostelor republici sovietice, pe de alta, forțe militare sovietice continuă să staționeze pe teritoriul lor și să intervină în mod arbitrar în afacerile interne - urmând practica obiceiurilor imperiale ale Rusiei țariste și marxiste.

MFNS pentru România (House Joint Resol. 228). Într'o scrisoare primită recent (19 Oct., '93) de la deputatul Frank R. Wolf, membru al Comisiei de Securitate și Cooperare în Europa ne arată motivele pentru care a votat în favoarea acordării avantajului comercial MFN României. **"Este un tribut acordat poporului român mai mult decât guvernământului de acolo"** a afirmat Dl. Wolf exprimându-și speranța că acest gest de încurajare va rezulta în progresul României spre piața liberă și democrație.

În cursul dezbaterilor parlamentare s'a observat că în prezent România se află pe aceeași treaptă cu Cuba și Coreea de Nord cărora li se refuză acest tratament favorabil - și că Statele Unite a exportat produse în valoare \$239 milioane în România anul

trecut. Exprimându-și intenția de a vota pozitiv pentru acordarea acestui privilegiu comercial și României, deputatul Wolf a ținut să specifice că va fi cel dintâi care va introduce o rezoluție de retragere a acestui favor anul viitor, dacă progresul așteptat întârzie. Deci, MFNS pentru România este condiționat și temporar. La anul poate fi retras.

Având în vedere gradul de corupție constatat recent în cercurile guvernamentale românești ne putem întreba dacă elementele coruptoare și corruptibile nu vor intra și pe linia MFNS?

Cazul Călin Nemeș

În scurta scrisoare-testament lăsată de tânărul erou al Revoluției de la Cluj-Napoca se cuprind reflecțiile unui tânăr inteligent iluminat de momentul revoluționar din '89 și de ce credea el că trebuia să se realizeze pentru poporul român.

Călin Nemeș s'a aruncat cu un curaj eroic în înclăștarea care a avut loc în acele zile de Decembrie. Gloanțele l-au nimerit dar nu l-au doborât. Schimbarea mult așteptată, însă, nu s'a produs nici după proaspetele morminte ale sutelor de tineri care s'au aruncat în luptă ca și Călin dar au fost nimeriți în plin de gloanțele misterioase ale "teroriștilor" rămași necunoscuți.

După mai bine de trei ani de atunci, Călin descrie o Românie strălucitoare a cărei viziune o avea în inima lui și care se putea realiza - atât intern cât și extern. Dezamăgirea lui în această perioadă de guvernare neocomunistă a fost așa de profundă încât eroul de la Cluj a decis să-și curme existența și să intre în rândurile martirilor din '89. Sinuciderea lui este un act suprem de protest la adresa conducătorilor post-revoluționari care s'au instalat la putere și continuă să guverneze cu aceeași oameni și cu aceleași structuri ale regimului comunist de dinainte.

După o scurtă perioadă de colaborare aparentă cu Doina Cornea, Mircea Dinescu, Ana Blandiana și alți câțiva exponenți ai Revoluției, prezenții guvernanti în frunte cu Dl. Ion Iliescu i-au demisionat și cu ajutorul minerilor învrăjbiți de ei au reintrodus teroarea, bătaia, intimidarea, minciuna și ipocrizia ca arme de luptă.

La acestea se adaugă controlul mas-mediilor de comunicații prin care s'au făcut din nou stăpâni peste sufletul și spiritualitatea românească. Pe această cale neocomuniștii și-au mai asigurat o perioadă de dominare politică despre care gestul lui **Călin Nemeș** ne spune că nu-i decât preludiul unui sfârșit inevitabil.

(I. J. S.)

DIN LUNA CRESPINA

Bicentenarul ortodoxiei în America

Cu această ocazie a avut loc de curând, în luna Septembrie a. c., vizita canonică a Patriarhului ALEXEI II al Moscovei și al întregii Rusii în Alaska, Illinois, Minnesota, New Jersey, New York, Pennsylvania și în California, în Bay Area în zilele de 22-24. După Sf. Liturghie săvârșită la Biserica Ortodoxă din San Francisco, Fort Ross și vizita la Institutul Ortodox *Patriarhul Athenagoras* din cadrul U. C. Berkeley, condus de Dl. Paul Manolis, de sub egida Patriarhiei Ecumenice, S. Sa a asistat la vecernia panortodoxă de la Catedrala *Ascension* din Oakland în prezența I. P. S. Sale Teodosius, Mitropolitul Bisericii Ortodoxe Americane, a P. S. Episcop Tikhon de San Francisco și al Vestului și a P. S. Episcop Anthony al Eparhiei Ortodoxe Grecești din Bay Area. A doua zi a avut loc Sf. Liturghie la Catedrala Sf. Treime din San Francisco urmată de o scurtă croazieră cu vaporul în golf și masa de prânz cu reprezentanții Bisericii Ortodoxe Americane la reședința P. S. Episcop Tikhon din San Francisco. Apoi Patriarhul ALEXEI II a plecat la Chicago. Vizita Patriarhului rus a fost scurtată de la 21 la 12 zile din cauza situației conflictuale apărută, recent, în Rusia. Tot cu această ocazie s'a făcut o colectă pentru ajutorarea Bisericii Ortodoxe Ruse și a credincioșilor ei.

Normalizarea relațiilor între cele două Episcopii Ortodoxe Române din America

În urma Congresului Episcopiei de la Vatră s'a luat hotărârea restabilirii imediată și deplină a unor relații normale eclesiastice dintre Episcopia liberă condusă de P. S. Sa Episcopul Nathaniel și Arhiepiscopia condusă de P. S. Sa Arhiepiscopul Victorin calificată drept pro-comunistă, după patru decenii de totală despărțire. De acum încolo preoții celor două Eparhii vor putea sluji împreună, fiecare cu aprobarea Episcopului său. Mai mult la hramul Mănăstirii Adormirii Maicii Domnului în Rives Junction aparținătoare de Vatră, P. S. Episcop Nathaniel l-a invitat pe P. S. Arhiepiscop Victorin care a oficiat Sf. Liturghie arhierescă din preziua hramului (însoțit de Arhim. Felix Dubneac și părintele John Cătău) cu un sobor de preoți din ambele episcopii. P. S. Episcop Nathaniel a săvârșit Sf. Liturghie Duminică. Participarea a fost impresionantă formată în majoritate din români și greci ca și de americani. În America nimeni nu se întreabă dacă această mănăstire este românească sau grecească. Biserica trebuie să fie o comunitate euharistică și nu un club diferențiat de criterii etnice, economice și politice. *Bineînțeles, unificarea celor două Episcopii nu este posibilă* - spune așa de bine redacția ziarului *Luceafărul din Canada* - *fără înlăturarea merelor rele... Dar asta este o altă problemă.*

Ortodoxia în Germania

În anul acesta a murit Arhiepiscopul George Wagner, primatul Bisericii Ortodoxe din Europa Occidentală sub jurisdicția căruia se află și parohiile ortodoxe române prin Vicariatul din Freiburg, cele din Germania, precum și cele din Franța, Belgia,

Italia, Olanda și pen. Scandinavă. Mai exact este vorba de parohiile care **nu aparțin** de București, datorită unor motive binecunoscute.

Din păcate, anul acesta, așa cum am mai amintit, s'a produs o nouă sciziune între preoții ortodocși români. Fără a intra în amănuntele pe care le-a analizat excelent **Valerian Dobrescu**, deja, în articolul **Biserica-mamă și Bisericile exilului românesc**, apărut în **Cuvântul Românesc** din Canada (Anul 19, Nr. 208 - Septembrie, p. 14.) nu înțelegem ce se vrea prin noua Mitropolie cu sediul la Berlin din moment ce Patriarhia din București mai are sub jurisdicție Arhiepiscopia de la Paris. Iar dacă respectivii șapte preoți au vrut să se *unească*, din nou, cu Bucureștiul de ce nu au trecut sub jurisdicția ei ? Sau le este teamă că își pierd statutul de refugiați politici și vor să-i deruteze, cu noua Mitropolie, pe cei ce le-au acordat azilul ? Pentru că din moment ce Biserica Ortodoxă Română este liberă, și nu subjugată de comuniști, înseamnă că este democrație în România unde se pot întoarce ? Sau scopul lor este cel vechi al Bucureștiului, de pe vremea Împușcatului, când se dădeau de *ceasul morții* pentru jurisdicția asupra parohiilor libere. Doar se știe bine ce au înscenat aici în America Arhiepiscopului Valerian ! Sau au schimbat *tehnica* : au făcut *fugiți* pe unii preoți, aflați în slujba lor, care, vezi Doamne, obținând azilul sau dreptul de ședere aici pe diferite motive personale, impregnează Episcopia liberă de aici, de sub jurisdicția P. S. Episcop Nathaniel, și la un moment dat pot *cere* UNIREA cu Biserica-mamă pe considerentul că Țara este liberă, motivație des vehiculată de o anumită parte a presei - prin ziarele proguvernamentale. De aceea credem că părintele Simion Felecan - fost *persecutat* preot catedral la Cluj - de la München s'a *ars* cu interviul dat Curierului Românesc, fosta Tribuna României. Că doar toată lumea știe cât de liberă de comuniști este România, poate mai puțin cei șapte preoți din Germania !

Ortodoxia în Finlanda

Ortodoxia românească din Finlanda se întărește și cu o revistă (nu știm dacă mai există și alta) care apare la Turku editată

de preotul Ioan Durac pentru cei aproximativ 400 de români care sunt acolo. Sumarul revistei intitulată, sugestiv, **FOAIA ROMANEASCA. De la suflet pentru suflet.** (Anul II. Nr. 3, Iulie-Septembrie, 1993), cuprinde câteva idei creștine despre Născătoarea de Dumnezeu și Ștefan cel Mare, un interviu acordat revistei de Președintele Convenției Democrate din România, Dl. Emil Constantinescu și două articole datorate lui D. Stăniloae și Andrei Pleșu. Câteva poezii dedicate copiilor întregesc această sensibilă inițiativă prin efortul părintelui Ioan secundat de **Pavel Bunaciu și Daniela Durac.** Ca orice început presupunem că nu-i va fi prea ușor părintelui Ioan Durac mai ales că toate cheltuielile privind editarea revistei le suportă, deocamdată, doar el singur. Îi dorim și de aici din America mult succes și ajutor de la Dumnezeu cu îndeplinirea rolului educativ propus.

PATRIARHUL ECUMENIC vizitează România

Cu prilejul resfințirii ctitoriei lui Constantin Brâncoveanu de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus (de lângă Făgăraș) prin noile construcții care s'au făcut pe parcursul mai multor ani cu îngrijirea expresă a Înalt Prea Sfințitului Dr. ANTONIE Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Biserica nouă și clădiri din incintă, S. Sa Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, însoțit de Patriarhul României Teoctist au participat la acest însemnat act din viața bisericească ardeleană îndemnând bunii credincioși români cu susținerea pe mai departe a acestor valori ale culturii și spiritualității creștine. Adevărate oaze de reînviere spiritual-morală de care toată lumea, și acum în special România, are așa mare nevoie.

Restaurarea Mănăstirii Probota

Îndul nipon pentru UNESCO va finanța (cu trei milioane de dolari) restaurarea picturii Mănăstirii Probota din

România locul unde se află înmormântat domnitorul Petru Rareș și se păstrează piatra de mormânt a mamei lui Ștefan cel Mare, Doamna Oltea.

Prea Sfințitul Episcop Nathaniel

în vizită la

Berkeley

Cu prilejul prezenței Prea Sfințitului Episcop Nathaniel la parohia "Învierea Domnului" din Oakland în data de 10 Octombrie a. c., Prea Sfinția Sa a întreprins o vizită la Institutul Ortodox "Patriarhul Athenagoras" din Berkeley, la invitația Dlui Director Paul Manolis. Prea Sfinția Sa însoțit de părintele Prot. Constantin Tofan și Dl. Prof. Ilie Smultea, președintele CRC și membru al Consiliului Director al Institutului au onorat această invitație Sâmbătă, 9 Octombrie a. c., cu care ocazie a fost prezentată activitatea Institutului pentru studenții ortodocși ai Universității din Berkeley, serviciile religioase, activitatea de cercetare teologică, manifestările ecumenice și panortodoxe la care participă, capela Sf. Dimitrie și biblioteca.

Situația Bisericii Ortodoxe din fosta Yugoslavia

Într'un interviu acordat de directorul Muzeului Bisericii Ortodoxe din Belgrad, Dl. Slobodan Mileusnic ziarului "Politika" se consemnează distrugerea nenumăratelor Biserici în urma războiului din fosta Yugoslavia, astfel: 157 Biserici Ortodoxe distruse în Croația; 128 Biserici Ortodoxe serios afectate. Trebuie precizat că jumătate din aceste Biserici nu au fost situate în zona

luptelor ceea ce determină presupunerea că distrugerea lor a fost premeditată. La fel de gravă se prezintă situația și în alte regiuni, inclusiv Bosnia înregistrându-se distrugeri de biserici, mănăstiri, reședințe episcopale. Spre exemplu mănăstirea Zavalo a fost transformată într-o baracă militară croată. Nu au făcut excepție de la aceste distrugeri nici Bisericele catolice și moscheele musulmanilor. Distrugerile sunt practic incalculabile. Prin urmare acesta este un moment al vocii profetice al Bisericii Ortodoxe Sârbe care trebuie să militeze, ca și până acum, pentru instaurarea păcii. De altfel Patriarhul Pavle a condamnat cu asprime forțele sârbe pentru distrugerea recentă a două moschei din secolul al XVI-lea.

A murit unul dintre cei mai profunzi gânditori ai Bisericii Ortodoxe contemporane, părintele academician DUMITRU STANILOAE. Dumnezeu să-l odihnească.

Ortodoxia în America

Sub semnătura lui **Kenneth L. Woodward** cunoscutul săptămânal **Newsweek**, în numărul din August, a. c., p.46-48, publică preferințele religioase ale americanilor. Situația comparativă din anul 1992 cu anul 1965, cu pierderile constante în acest interval de timp.

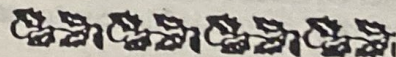
	1965	1992
Presbyterian: de la 4.2 million la...		2.8 milioane, membership
Baptist:	1.3.....	1.2
Lutheran:	5.7.....	5.2
Methodist:	11.0.....	8.7
U. C. of Christ:	2.0.....	1.5
Episcopal :	3.6.....	2.4
Disciples of Christ:	1.9.....	1.0

În procentaje primul loc îl ocupă Protestantii cu 59%; Romano-Catolicii cu 27%, Evreii cu 2%; Musulmani 1%; Deși

Ortodoxia are un procentaj de 1%, în raport cu celelalte confesiuni se observă o creștere permanentă de 5-6% pe an. Numai anul acesta au trecut la Biserica Ortodoxă 24 de parohii cu preoți și unii episcopi.

Donație de \$400.000 a unui român pentru Biserica Ortodoxă

Precis pare multora incredibil dar, iată, că și între români există mari oameni de suflet care înțeleg să nu-și facă aici pe pământ cetate stătătoare ci acolo de unde vine tot ajutorul, calea, adevărul și viața. Dl. **JOHN RACOLTA** a donat suma, neobișnuită, de mai sus pentru construirea Catedralei Ortodoxe din Warren, Michigan, sfințită în zilele acestea de P. S. Episcop Nathaniel. Gestul nobil al dlui John Racolta nu este singular când, cu imensă bucurie putem aminti și pe **JOHN VIDICAN** cu \$51.000, **GEORGE GUJBA** cu \$10.000 și **FLORINA FELEN** cu \$6.000. Și toți ceilalți la fel de jertfelnici dar fiecare după putință. Dacă ne gândim că în Bay Area singur Dl. John Racolta ar fi putut să construiască un întreg complex, cu Biserică cu tot. Cu nădejdea la Dumnezeu care înmoaie inimile tuturor poate acest exemplu să înlăture toată neînțelegerea și să reînstaureze iubirea dintre oameni, singura generatoare de mari izbânzi spirituale. Așa cum jertfelnicia celor din Michigan este pildă de luat aminte pentru cei peste 3.000 de români din această minunată zonă a Californiei, tot așa poate și preotul **ION MIHUȚ**, președintele Consiliului parohial poate oferi un demn exemplu de preoție lucrătoare celorlalți patru frați întru Hristos care locuiesc în Bay Area.

IN MEMORIAM

†

Alexandru Blaga

(1914 - 1993)

A plecat dintre noi unul din stâlpii de bază ai comunității etnice românești din nordul Californiei.

Alexandru Blaga s'a născut și și-a făcut studiile în România absolvind Facultatea de Teologie din Cernăuți în anii treizeci. Nu a ales însă cariera de preot pentru care era deplin calificat și n'a căutat hirotonirea. Evenimentele războiului l-au forțat să-și părăsească țara care i-a dat viață și de care a rămas profund atașat până la capăt. Alături de mulți intelectuali din generația lui, fiind și teolog, Alexandru Blaga era opus doctrinei marxiste și invazia trupelor sovietice de ocupație în România l-a forțat pe drumul pribegiei. După câțiva ani de refugiu politic în Franța, în 1956 a emigrat în Statele Unite și în curând (1957) a fost numit profesor de limba română la *US - Foreign Language Institute* în Monterey, California unde a servit timp de 32 de ani.

A fost unul dintre primii fondatori ai organizației Casa Română și Capela din Bay Area și a rămas fidel aspirațiilor culturale și spirituale ale comunității românești din regiunea San Francisco oferindu-și cu generozitate și cu pricepere serviciile de secretar și cantor al parohiei *Învierea Domnului*. Dotarea parohiei cu veșminte preoțești, cărți religioase și alte obiecte necesare serviciului divin se datoresc generozității și devotamentului lui Alexandru Blaga și vor rămâne mărturie urmașilor pentru memoria neuitată a lui ca român și om distins și galant.

Corpul neînsuflit a fost transportat la Vatra Românească (Jackson, Michigan) spre a-și găsi locul de odihnă în cimitirul de sub îngrijirea Episcopiei Ortodoxe Române.

Fie-i țărâna ușoară și memoria binecuvântată!

I. J. S.

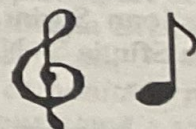
†

Nicolae Lungu

(1900 - 1993)

S'a stins din viață în România la venerabila vârstă de 93 de ani un mare muzician, compozitor, profesorul și dirijorul **Nicolae Lungu**, lăsând pentru veacuri comorile sufletului său blând, bun, generos, sensibil prin minunata sa capodoperă de muzică laică și bisericească. Toate altarele lumii ortodoxe vor fi luminate de darul său divin cu care l-a cântat pe Dumnezeu. Toate inimile lumii românești vor tresălta ascultându-i cântecele izvorâte din seva națională, dintr'o nobilă simțire. Toate seriile de preoți ortodocși ai Institutului Teologic Universitar din București, din toate colțurile lumii, foștii săi studenți venerază pe Dumnezeu prin îndrumările sale. Maestrul **Nicolae Lungu** - scrie muzicologul Mihai Popescu din țară - *predă ortodoxiei un patrimoniu uriaș de mare prestigiu în care și-a zidit sufletul.*

Prof. Cristina Spăriosu - Negoîtescu

STIRI de la CASA ROMANA

De ziua FONDATORILOR la Casa Română și Capela

Cu ocazia împlinirii primei etape din țelul organizației CRC - plata integrală a proprietății de la 124 Montecito Ave., (Oakland, CA.) - a avut loc o serbare de mulțumită, cu participarea **Prea Sfinției Sale Episcopul Nathaniel**, arhipăstorul Bisericii Ortodoxe Române din America de Nord. La această serbare ne-am bucurat și de concursul parohiei Sf. Treime din L. A. care a participat prin părintele **protopop Constantin Alecse**, președintele Consiliului parohial **Mircea Popa** cu **Doamna**, o bună parte din consilieri și o echipă de 18 tineri și tinere dansatoare de folclor național.

Prea Sfinția Sa a fost salutat la sosire cu tradiționala ~ pâine și sare ~ de către părintele **Ioan Sârbu** și prof. **Ilie Smultea**, președintele CRC.

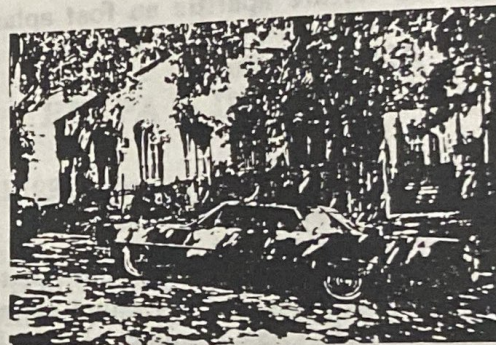
Sf. Liturghie a fost oficiată de către înaltul prelat asistat de părinții protopopi **Constantin Tofan** și **Constantin Alecse**, preoții **Ioan Sârbu**, **Gheorghe Grigorescu** și **Constantin Lăpuștea**. Grupul coral dirijat de Dna prof. **Cristina Spăriosu-Negoîtescu** și compus din Doamnele **Cati Lăzărescu**, **Ileana Matei**, **Margareta Antoniu**, **Aurelia Lungu**, **Maria Popa**, **Rodica Lăpuștea**, **Alina Moiceanu** și Domnii **Dan Cojocneanu**, **Aurel Stancu**, **Gabriel Grigorescu**, **Miron Lungu**, **Ion Anghelescu**, **Dinu Leonte** au dat răspunsurile cuvenite. Predica duminicală a fost rostită de către părintele protopop **C. Alecse**, părintele **Ioan Sârbu** și s'a încheiat prin cuvântul păstorului spiritual **Prea Sfinția Sa Nathaniel**.

Printre cei prezenți la Sf. Liturghie am remarcat pe Dl. **Paul Manolis** Directorul Inst. Patriarhal de studii ortodoxe și pe Dna **Helen L. Lambros**, chair of the Board of Directors.

La masa de onoare au fost invitați alături de fețele bisericești, **Ilie Smultea** (președintele CRC), **Mircea Popa** (președintele Consiliului Parohial Sf. Treime, L. A.), **Doina Speriosu** (de la *Înălțarea Domnului*) **George Samachiș** (președintele de la Sf. Cruce, San Jose).

Masa a fost pregătită și servită de către Doamnele din comunitate: **Cati Lăzărescu**, **Florica Constantin**, **Cristina Spăriosu-Negoîtescu**, **Doina Speriosu**, **Alina Moiceanu**. Un ajutor însemnat s'a primit și de la Dl. **Traian Rosita**.

Către sfârșitul mesei președintele CRC a luat cuvântul mulțumind **Prea Sfinției Sale** și parohiei **Sf. Treime** din Los Angeles pentru frățeasca participare și explicând celor peste 150 de persoane prezente semnificația ZILEI FONDATORILOR. *Țelul atins astăzi a fost propus acum 34 de ani când s'a făcut primul pas pentru încheierea comunității românești din Bay Area* - a spus vorbitorul. În a doua etapă a valorilor noastre spirituale se va adăuga un lăcaș de rugăciune accesibil întregii comunități din Bay Area. După ce a amintit că numele fondatorilor este înscris pe placa comemorativă de la intrare, **Ilie Smultea** a rememorat numele celor opt fondatori decedați înainte de împlinirea acestei etape: **Alexandru Blaga**, **Eugen Coban**, **George Danulescu**, **Antonio Docan**, **Angela Ionescu**, **George Iordan**, **Alexandru Părvu Jr.**, **Leon Vasu**. Prezența lor spirituală este vie alături de

noi în această zi și va continua să ne călăuzească și în viitor ~ a afirmat el. La propunerea Prea Sfinției Sale Nathaniel cei prezenți s'au ridicat pentru o scurtă rugăciune spre odihna sufletelor celor plecați.

Programul zilei a continuat cu muzică românească la instrument, prin Dl. **Dinu Leonte** și cu vocea. Dna **Căți Lăzărescu** a cântat Ave Maria ~ cu vocea ei excepțională, tot așa Dna **Cristina Spăriosu-Negoitescu** cu române și cântece din Banat. Programul s'a încheiat cu tânăra echipă de dansatori de la Sf. Treime din L. A. Frumos îmbrăcați în costume naționale din diferite regiuni ale Țării echipa a dansat cu entuziasm o varietate de dansuri culminând cu călușarii. ~ Intrările au fost bine puse la punct și întreaga performanță a dovedit disciplină și antrenament îndelung și răbdător. La fiecare apariție au fost aplaudați cu entuziasm și la urmă a fost recunoscut, apreciat și felicitat instructorul echipei, Dl. **Alexandru David**.

Pe marginea primei etape CRC

Ar fi nerealistic să se creadă că sarcinile materiale și obligațiile morale pe care fondatorii și le-au luat de bună voie pentru împlinirea proiectului Casa Română și Capela ~ s'au desfășurat așa cum au fost așternute pe hârtie și votate de ei. Calea împlinirii primei etape a avut și ea întortochieri și momente de grea răspântie. Amintim acest fapt nu ca să minimalizăm meritele și entuziasmul de netăgăduit al celor aproape 50 de fondatori care au pornit de la început ori s'au atașat din mers pentru a acoperi cerințele materiale ale unui **centru românesc în Nordul Californiei**. O facem doar ca să recunoaștem că așa cum se întâmplă în orice organizație comunitară, oamenii care intră sunt diverși și nu uniformi. Unitatea în jurul unui obiectiv comun, însă, a fost recunoscută de către toți și acceptată într'un spirit de reconciliere care a permis procesul de "give-and-take" prin care se netezesc și rotunjesc părțile mai colțuroase și se obțin ajustările necesare unei activități funcționabile și fructuoase.

De pe această poziție, în cursul celor 15 ani CRC a activat, mai ales în trei direcții: păstrarea materială și îngrijirea acestui Centru Românesc; afirmarea și apărarea intereselor vitale

românești (inclusiv Basarabia) și sprijinul acordat refugiaților politici din perioada comunistă. În cursul acestei activități Casa Română și Capela a folosit relațiile ei politice în Statele Unite, a tradus, publicat și distribuit cărți și articole și a redactat **Buletinul CR** ~ ajuns la al 15-lea an de existență.

În semn de recunoștință și apreciere cât mai obiectivă a contribuției fondatorilor CRC publicăm separat o listă cu suma inițială avansată Casei Române și Capele, în formă de împrumut fără termen și fără dobândă, pentru achiziționarea proprietății de la 124 Montecito (Oakland, CA) și, în continuare, pentru plata ratelor lunare care au asigurat păstrarea ei timp de 15 ani.* (Vezi foaia volantă atașată la acest Buletin).

ETAPA A II-A C. R. C.

Anul 1993 a fost un an de împliniri pentru Casa Română și Capela. În Duminică din 10 Octombrie, în prezența și cu binecuvântarea P. S. Sale Nathaniel am înălțat rugăciune de mulțumită pentru ajutorul și protecția cerească prin care FONDATORII au putut găsi tăria de a duce la capăt prima etapă a proiectului inițial acum 34 de ani și pas pe picioare în mod concret la 25 Martie 1978 prin organizația Casa Română și Capela. Deci, la 10 Octombrie s'a încheiat prima etapă a străduințelor noastre ca români să avem un loc al comunității românești în Bay Area și California de nord, care este integral achitat. La 10 Octombrie *am ars polița* cum se zice.

Nu este proprietatea personală a nimănui. Este condusă de un Consiliu Administrativ, ales, în mod alternativ, pe trei ani, prin votul membrilor activi ai comunității. (Membru activ cu drept de vot este orice persoană care se consideră român prin cultură și contribuie anual cu \$60 pentru nevoile de existență materială a proprietății CRC).

* Tot odată, anticipăm o adunare a românilor din Bay Area la care să lansăm obiectivul și să definim mijloacele pentru realizarea celei de **a doua etape** a Casei Române și Capele. Veti primi un anunț special pentru aceasta.

Unul din principiile fundamentale ale Casei Române și Capele este afirmarea drepturilor istorice și a valorilor tradiționale și spirituale ale românilor. Pe această cale noi credem că ne așezăm pe linia firească de evoluție și progres a neamului din care ne tragem. Deci, nu ne îndepărtăm de conducerea României decât pe măsura în care faptele arată că ea persistă într-o doctrină impusă de o putere ocupantă și străină de istoria și aspirațiile firești ale poporului român. Cu toată evidența care arată eșecul total atât al puterii cât și al doctrinei. Dovada cea mai puternică este în Basarabia - prezenta Republică Moldova - unde acțiunea agonizantă a generalului sovietic Lebedev încearcă să ucidă orice manifestare a drepturilor seculare ale românilor de a se reuni cu Țara Mamă. De ce n'a reacționat diplomatic guvernul de la București, acum trei ani când - pe atunci încă - Rusia Sovietică a recunoscut oficial nedreptatea și ilegalitatea invaziei și ocupării Basarabiei, Bucovinei și ținutului Herța, după semnarea odiosului pact Molotov-Ribbentrop în August 1939. Dorința de unitate națională a românilor nu mai poate fi pusă la îndoială sau oprită și Basarabia face parte integrală din ea. Și de aceea, aniversarea de la 1 Decembrie 1993 de către oficialitățile de la București pare în contradicție cu faptele atunci când soarta deținuților basarabeni de la Tiraspol este în cumpănă datorită lipsei de acțiune la timp a acelorași oficialități. Aniversarea sună gol, e un fel de "window dressing" care să amăgească masele.

Cât privește relațiile noastre cu statul și societatea americană în care trăim ele se încadrează bine în idealurile de libertate și respect pentru ființa omenească, care reprezintă Occidentul și Lumea Nouă. Nu uit niciodată observația profesorului meu Wilmore Kendall de la Yale University acum 50 de ani: *un imigrant care nu-și uită țara de origine va fi și un bun american.*

Dar a sosit momentul să intrăm în ETAPA a II-a a Casei Române și Capela în care accentul va cădea pe valorile spirituale pe care organizația noastră este așezată.

Pentru că noi ne-am propus de la început să rămânem realiști și să asigurăm baza materială fără de care valorile spirituale nu se pot afirma decât platonic, avem avantajul că pornim etapa a doua de la un "capital" agonisit și vom încerca să nu "îngropăm talantul" ci să-l fructificăm și spiritual. Dacă atât lipsa tot mai resimțită a spațiului pentru parcare cât și absența unui lăcaș de

rugăciune (biserica) ne obligă să vindem și să cumpărăm în altă parte va trebui să ținem seamă de aceste două nevoi să lărgim capacitatea organizației și să strângem din nou rândurile în jurul ETAPEI II, începând din Ianuarie 1994.

Aici aș dori să menționez că fie iertatul prof. Alexandru Blaga a lăsat \$1,000 pentru etapa II a Casei Române și Capela. A făcut acest gest pe baza unui angajament verbal pe care ni l-am luat câțiva membri fondatori în 1987 să contribuim cu cel puțin \$1,000 în momentul când se va deschide bătălia pentru etapa II. Deci, Alexandru Blaga, de dincolo de mormânt ne reamintește angajamentul și deschide campania pentru realizarea țelului propus. La începutul anului viitor anticipăm o adunare generală a comunității românești la care să discutăm și să trasăm drumul etapei II.

Biblioteca CRC - își exprimă gratitudinea și sincera apreciere Profesorului Alphonse Juilland pentru cele 8 volume donate recent bibliotecii noastre. Sunt lucrări originale ale unui filolog de renume care a predat limba, literatura și cultura franceză la Stanford University. Titlurile cuprind o varietate de lucrări de la studii filologice ca cele patru volume din *Les verbes de Céline*, la aspecte din viața sentimentală intimă a unui scriitor și relațiile lui cu dansatoarea "squirrel" la minuțioasa și subtila prezentare în *A Celinian Trove* (1991). În ce privește caracterul și vasta cultură a distinsului profesor, volumul *Alphonse Juilland D'une Passion L'autre* este o colecție de articole scrise de distinse personalități care au colaborat cu el și au avut amplă ocazie să-l cunoască și să-l aprecieze.

Merci, Mr. Juilland, de ne nous avoir pas oublié!

Membrii comunității noastre românești din Nordul Californiei au aflat cu multă bucurie și satisfacție vestea **candidării de deputat (Congressman)** a D-lui **David B. Funderburk** din statul Carolina de Nord. Știm cu toții că Dl. Funderburk a fost ambasadorul St. Unite în România între anii 1980-1985 și și-a dat demisia în semn de protest contra politicii Dept. de Stat care-l

sprijinea pe fostul dictator comunist Nicolae Ceaușescu. Motivele retragerii voluntare din această poziție de înaltă demnitate statală au fost exprimate în scris și prin conferințe publice în California și în multe părți ale Americii. Ele se bazează pe o cunoaștere profundă a istoriei și a valorilor culturale românești acumulate în ani de zile de studii și contact direct cu poporul român în timp ce-și pregătea teza de doctorat - înainte de numirea ca ambasador.

Atât Dl. cât și Dna Funderburk vorbesc limba română și s'au dovedit prieteni ai României și ai poporului român.

De aceea facem un călduros apel pentru sprijinul de care candidatul de deputat Funderburk are nevoie spre a fi ales în Congresul American în Noiembrie 1994. Dacă va fi ales și noi românii vom avea un prieten care va ști să apere cu pricepere și cu dragoste drepturile naționale și istorice românești oricând va fi nevoie. Trimiteți contribuția DVoastră pentru campania de alegere a lui David B. Funderburk pe adresa: **Funderburk for Congress: Buies Creek, N. Carolina, 27506.**

Casa Română dispune încă de câteva volume din cartea Dlui Funderburk, ***Betrayal of America***, care se poate obține de la CRC.

Cu ocazia Anului Nou, Casa Română și Capela invită întreaga comunitate din regiunea Bay Area la petrecerea tradițională de REVELION. Sala va fi deschisă începând de la ora 8 p. m. Doritorii să participe sunt rugați să vină cu desaga de mâncare și băutură pe care o doresc - pe englezește este vorba de un *pot - luck*.

Convocare. Casa Română și Capela convoacă pe toți membrii activi și asociați la **Adunarea generală** anuală pe ziua de Duminecă, 30 Ianuarie 1994, ora 2 p. m. la sediul CRC din 124 Montecito Ave., Oakland.

La ordinea de zi va fi:

1. Citirea procesului verbal de la ședința precedentă
2. Raportul financiar anual.

3. Raportul președintelui asupra situației CRC pe anul trecut - inclusiv negocierile cu St. Paul Episcopal School la împlinirea celor 3 ani de închiriere și exercitiul opțiunii de cumpărare.
4. Alegerile anuale pentru un loc vacant de consilier.
5. Inițiative și propuneri de activitate pentru anul în curs.
6. Data viitoare a ședinței Consiliului Ad-tiv CRC.

STIRI de la PAROHIA „ÎNVIEREA DOMNULUI”

Publicăm în cele de mai jos **LISTA MEMBRILOR** parohiei ortodoxe române „Învierea Domnului” din Oakland pe anul 1993 cu sediul în 124 Montecito Ave., numai a celor ce au achitat suma anuală obișnuită, până la această dată (în ordine alfabetică):

1. Ion Anghelescu
2. Alexandru Blaga †
3. Remus Bretoi
4. Barbara Brosh
5. Nicolae Cazacu †
6. Ion & Ioana Groza
7. Valeria Kalman
8. Ecaterina Lăzărescu
9. Gh. Mandochi
10. Gh. Naghi

11. Marius Neacșu
12. Traian & Fr. Ocneanu
13. Mihai & Sabina Olteanu
14. Mihai Olteanu Jr.
15. Ioan Sârbu
16. Ilie Smultea
17. Simon & Doina Speriosu
18. Eugen Stoia
19. Mircea Tănăsescu

Parohia Învierea Domnului invită pe toți cei doritori să participe la Sf. Liturghie de Crăciun, oficiată de către părintele Ioan Sârbu, Sâmbătă, 25 Decembrie 1993, începând de la ora 11:00 a. m., la CRC, 124 Montecito Ave., Oakland.

Adunarea generală anuală a parohiei va avea loc Duminecă, 30 Ianuarie 1994 la ora 1:00 p. m., după slujba religioasă din aceea Duminecă, tot la CRC, 124 Montecito, Oakland.

ACKNOWLEDGMENTS

WE ARE PLEASED TO WELCOME OUR
NEWEST VOTING MEMBER

Ioana Popescu (San Jose)

As CRC enters PHASE II, with a change of location and the acquisition of a new property in sight, it will need an increasing network of support, both financial and man/woman - power. The original founders have seen the original acquisition and mortgage through, and many look forward to a new group of dedicated volunteers to carry on their efforts and widen the activities and services of a Romanian Home and Chapel in the San Francisco/ Oakland/ San Jose Bay Area.

We hope others will join the CRC ranks as voting member (\$60/year - just \$5/month) - or at least show their support by subscribing to associate membership, still just \$12/year (\$1/month) certainly within the reach of even our newest arrivals in this great U. S. A.

CRC Thanks its Golden Book Contributors
(July - Oct. 1993)

IN MEMORIAM

+ Alexander Blaga (6/93)

Frances & Trajan Ocneanu \$25

Ilie & Judy Smultea \$100

+ Victoria Blaja (6/93)

Judy & Ilie Smultea \$25

GENERAL

Mircea Ratiu \$20

Natasha Barac \$20

WE ARE GRATEFUL TO THOSE WHO SUPPORT
BULETINUL CR

WELCOME TO OUR NEW SUBSCRIBERS &
SINCERE THANKS TO OUR PATRONS
(July - Oct. 1993)

Dinu Leonte (Hayward)	\$20
Ioana Popescu (San Jose)	\$40
George Samachisa (San Jose)	\$10
Natasha Barac	\$20
Frances Ocneanu	\$100
Ileana Petrescu (L. A.)	\$25

We also thank all who have renewed

...

We hope our readers have noted the more professional look and contents of our publication. This is owed mostly to the purchase of a MacIntosh computer and a laser printer (duplication still done by Krishna Publishing in Berkeley) as well as to the devotion and publishing experience of Fr. Gh. Naghi, who has learned to use the computer. Due both to increasing publishing costs and publication quality, 1994 subscription rates will go up:

Subscription rate: U. S.	\$15
Canada	20
Abroad/surface	20
Abroad/airmail	25

Special Bulletin rate with membership:

Associate Membership with bulletin	\$25
Regular voting Membership & Bull. CR.	70

...

WITHOUT THE TIME AND EFFORT SPENT
BY THESE VOLUNTEERS OUR BIG 15 TH
ANNIVERSARY FOUNDERS DAY
would not have been the success it was!

Chairman & Invitations : Father Gh. Naghi

Celebration of Founders Day Mass in
commemoration of the XVth Anniversary of the
Founding of CRC & receipt of the deed of
reconveyance with free & clear title to the
property at 124 Montecito, Oakland, California.

The Right Reverend **Bishop NATHANIEL**
Popp, Romanian Orthodox Episcopate of America,
Vatra Romaneasca, Jackson, Michigan.

The Very Reverend **Father Constantin Tofan**,
Episcopate Dept. of Missions (St. George, Canton,
Ohio).

The Very Reverend **Father Constantin Alecse**,
Holy Trinity, Los Angeles; Chairman, Episcopate
Dept. of Missions & Adm. of Pacific Cost Deanery.

The Rev. Fr. **Ioan D. Sarbu**, Holy Resurrection,
Oakland, CA.

The Rev. Fr. **Gh. Naghi**, Holy Resurrection,
Oakland, CA.

The Rev. Fr. **Gh. Grigorescu**, Adm. Holy Cross,
San Jose, CA.

The Rev. Fr. **Constantin Lapustea**, Sacramento
Mission, CA.

...

PROGRAM:

The Romanian Youth Folk Dance Group of Holy
Trinity Romanian Orthodox Church - Los Angeles
Instructor, **Alexandru David**
Church Pres, **Mircea Popa**
Ladies Auxiliary Pres, **Emilia Popa**.

The Casa Romana Music Group, directed by **Dinu**
Leonte, keyboard.
Vocalists: **Cati Lazarescu**
Cristina Spariosu-Negoitescu

Dinner: Chairman & Cook, **Cati Lazarescu**, **Cristina**
Spariosu-Negoitescu, **Florica Constantin**, **Valentina**
Chirilov and **Olimpia Cojocneanu**; **Judy Smultea**
(coffee), **Traian Rosita**, **Cristian Naghi** (shopping).
Set-up & Clean-up: **Nadia & Gheorghe Mandoche**.

SPECIAL THANK-YOU FOR DONATIONS OF FOOD

Cati Lazarescu: Sarmale & Chicken.

Cristina Spariosu-Negoitescu: Salata boeuf.

Olimpia Cojocneanu: Cakes.

Doina Speriosu: Cakes.

Judy Smultea: flowers, drinks, bread, paper
supplies, etc.

NOTE: If we have missed someone, please forgive
us and let us know. As you can see, it takes many
volunteers to make an event successful, and 150-
160 persons came out to celebrate this event.

...

Hosting of Honored Guests

Reception Committee

Fr. Gh. Naghi, Oakland Parish

Ion Anghelescu

George Samachisa, Pres., San Jose

Ilie Smultea, Pres., Casa Romana & Capela

Board of Trustees, UC-Berkeley

Theological Union Patriarchal Orthodox
Institute.

Bishop Nathaniel and Father C. Tofan with
Prof. Ilie Smultea were special guests of Institut
Director Dr. Paul Manolis for luncheon in Berkeley.

Hosting of Los Angeles Dance Group, overnight:
Cati Lazarescu,
Gabriel Grigorescu,
Olimpia Cojocneanu.

NOTE: CRC was pleased to play host to the group of young male dancers, who „camped out” in the front room, with chaperone, Dumitru Popa.

CRC was also impressed by the tremendous organizational skills shown by Mrs. Emilia Popa and helpers, who came with several vans equipped with camping stove and coolers to provide meal service to the Los Angeles contingent. And on Sunday morning during religious services, it was good to see the Los Angeles youngsters busy at Sunday School set up in the entry by teacher Susan Petrescu. We were pleased that Susan's mother-in-law Ileana Petrescu, long-time BULETINUL CR supporter, and son, Humboldt State student John Petrescu, came to meet at CRC.

Other members of the Los Angeles adult contingent were Dumitru Caranfil, Maria Clotean, Maria & Dumitru Predea, Aura, Maria & Marian Sarbu, Sida Sebesian & Anisoara Sighisorean. (Have we missed anyone?).

SPECIAL PROGRAM ACKNOWLEDGMENTS

Much Appreciated was The Hospitality Offered by CRC Families to the Musical Production Group CENTRUL ROMAN AMERICAN during their CRC performance-

„Spectacolul NOSTALGII de TOAMNA” of Sept. 26, 1993.

THANK YOU Families Dinu & Oana Leonte
 Peter Romeo & Otilia Malattia

• • •

For Invitation mailing... special thanks also to:
 Anton Munteanu and Iancu Gogaltan, Jr.

Casa Română și Capela - Romanian Home & Chapel
 124 Montecito Ave., Oakland, CA 94610 - Tel. (510) 832-9480
 A nonprofit organization under the laws of
 the State of California

MEMBERS

FOUNDERS

- * Clara & Victor Acatrinei
- * Liviu Bacos
- Ioan & Virginia Balaci
- *** Alexander Blaga
- * Remus N. Bretoi
- Maximilian Bujor
- * Valer Bursan
- Alexander Burz
- Nicolae Cazacu
- * Jon & Stela Cepoi
- Margareta Cismaru
- Eugen Coban +
- George Costache
- George Dănulescu +
- Dan C. Didescu
- * Nicolae Dimitriu
- Antonio Docan +
- John Dumitru
- Mircea Gorenuc
- Sorin Ișsvoran
- Angela Ionescu +
- *** Fam. George + Jordan
- * Emeric Kalman
- * Valeria Kalman
- * Peter Romeo Malattia
- Otilia Bria Malattia
- ** George & Nadia Mandoche
- Nicolae Moisidis
- * John V. & Ilse Moldovan
- *** Frances R. Ocneanu
- *** Trajan Ocneanu
- Nic & Ana Olar
- * Anca & Mihai Olteanu
- *** Alexander Părvu, Jr. +
- Rodica Ranga
- Vasile Ranga
- *** Mircea Rațiu
- * Ioan D. Sărbu
- John Simicin
- *** Ilie J. Smultea
- *** Judith Clark Smultea
- * Simon & Doina Speriosu
- Ionel Spinu
- Elena Stamatescu-Greavu
- Eugen Stoia
- * Leon (+) & Florence Vasu

Natasha Barac
 Cati Lăzărescu
 Dinu & Oana Leonte
 Marius Neacșu
 Cristina Spăriosu-Negoieșcu
 Mihai Popescu
 George Samachișu
 Doina Speriosu

ASSOCIATES

Mircea Aleman
 Florian Altan
 George Calvert
 Anton (+) & Olivia Crihan
 George Cristoveanu
 John & Valeria Dumitru
 George & Elena Dascălu
 Dionisie Ghermani
 Ed & Diane Hill
 Alexandrina & George Isac
 Ladis K. D. Kristof
 Sorin Niculae
 Nicolae Novac
 Aurelio Răuță
 George Savencu
 Paul Sebastian
 John Serghi
 Ana Simpson
 Adrian & Mariana Smultea
 Corneliu Stan
 George Stoenscu

Mircea & Irene Tănăsescu

Georgia Tennyson
 Ovidiu Vasilescu
 Ovidiu Vuia

Radio Free Europe

Irene Dutikow, Ref. Libr.

- * Paid Founders Members (Thru 1992)
- ** Pd. Founders (over 1 unit)
- *** Pd. Founders (over 3 unit)

SPECIAL ACKNOWLEDGMENTS

Unirea de la West Society of America
 The Union & League of Romania Societies of America
 Holy Resurrection Romanian Orthodox Parish
 Societatea Academică Română - Secția Germania

Voronet
văzută de Ștefan Munteanu.